

VEZENJE

PO ŠTETIH NITIH
KRIŽNI VBODI

O ZGODOVINI VEZENJA

Vezenje je bilo od nekdaj del umetnosti, tradicije in obrti, imelo pa je tudi globok kulturni pomen. Od preprostih okrasnih šivov na kmečkih oblačilih, prefinjenih ročnih del plemstva do zapletenih vzorcev, ki krasijo oblačila, hišni tekstil in cerkvene tekstilije – vezenje ni le okras, temveč izraža identiteto, okus, spretnost in družbeni status osebe, ki ga je izdelala ali uporabila.

Skozi stoletja je bilo tesno povezano z ženskami, saj je veljalo za eno izmed temeljnih veščin, ki so jih morale obvladati kot del družbene vloge. Od srednjega veka je veljalo za znamenje ženstvenosti, spretnosti in potrpežljivosti, hkrati pa je bilo pogosto edina oblika umetniškega izražanja, dostopna ženskam. Sočasno pa je bilo vezenje tudi pomembna obrt, ki so jo opravljale poklicne vezilje in ljubiteljske ustvarjalke. Sprva je bilo tesno povezano s krašenjem tekstila za cerkveno rabo in plemiškim okrasjem, kasneje pa se je razvilo tudi v poklicno dejavnost, ki je cvetela v samostanih, krojaških delavnicah in obrtnih šolah. Tako je ta obrt ženskam omogočala tudi ekonomsko neodvisnost, še posebej v 19. in 20. stoletju, ko so mnoge vezilje delale kot obrtnice v delavnicah ali na domu.¹

Danes se vezenje premišljeno vključuje v sodobno estetiko, saj je pomembna vez s preteklostjo. Muzeji, raziskovalci in ljubitelji ročnih del si prizadevajo ohranjati tehnike in vzorce, ki so del kulturne dediščine, pri tem pa digitalizacija omogoča lažje učenje in širjenje tradicionalnega znanja. S tem namenom je bil ustvarjen tudi ta priročnik – da ohrani, nadgradi in sodobnemu ustvarjalcu približa bogato tradicijo vezenja.

¹ Parker, 1984.

Vezenje kot obrt in del izobraževanja žensk

Zelo dolgo so bile vezenine dragocen, prestižen okras, namenjen le najvišjim slojem, predvsem cerkvi in vladarjem. Tako so se od srednjega veka do začetka 19. stoletja z vezenjem dragocenih oblačil pogosto ukvarjali krojači, ki so pri svojem delu uporabljali zlate in srebrne nitke ter z njimi vezli razkošne okrasne motive za plemstvo in cerkev. Vezenje je tako najprej veljalo za del krojaškega poklica, sčasoma pa se je začelo ločevati od njega in se uveljavilo kot samostojna obrt, ki so jo opravljale predvsem ženske, bodisi v specializiranih vezilskih delavnicah bodisi doma.² V nekaterih državah, na primer v Franciji, je bila ta obrt tako pomembna, da so v več krajih vse do francoske revolucije konec 18. stoletja delovali vezilski cehi.³

Vezenje je imelo v preteklosti v vsakdanjem življenju pomembno vlogo, saj je bilo del oblačilne kulture. Tako so poklicne vezilje izdelovale bele vezene rute, imenovane peče, ki so bile vse do druge polovice 19. stoletja priljubljeno žensko pokrivalo kmečkega prebivalstva na večjem delu današnjega slovenskega ozemlja. Poleg tega je bilo vezenje pomemben del nevestine bale, za kar so vezilje po naročilu izdelovale perilo, prte, brisače in posteljnino.⁴

Tudi samostani so bili že od srednjega veka pomembna središča vezenja. Redovnice na Slovenskem, še posebej klarise in uršulinke, so bile znane kot odlične vezilje, sloveče po izjemni natančnosti in kakovosti, njihove vezenine pa so krasile liturgična oblačila, oltarne prte in drug cerkveni tekstil.⁵

² Dolžan Eržen, 2008, str. 12.

³ Baker, 2019, str. 22–27.

⁴ Dolžan Eržen, 2008, str. 12.

⁵ Žagar, 2004, str. 669; Ferle, 2021, str. 235–242.

Uršulinka veze v družbi gojenke in obiskovalk.
Avtorske pravice Loški muzej Škofja Loka

Razvoj poklicnega izobraževanja vezenja je imel ključno vlogo pri ohranjanju in nadgrajevanju te spretnosti, saj so v različnih obdobjih odpirali šole in programe, namenjene usposabljanju vezilj za obrtne in umetniške namene. V Sloveniji so vezenje kot del obrtniškega usposabljanja začeli poučevati na Obrtni strokovni šoli za umetno vezenje in šivanje čipk, ustanovljeni leta 1888 v Ljubljani. Kasneje je vezilski oddelek postal del Osrednjega zavoda za žensko domačo obrt, na katerem so dekleta pridobivala znanje s področja ročnih del. Šola je delovala vse do leta 1946, ko je bila ustanovljena Šola za umetno obrt, ki je v svoj program vključila tudi »umetno« vezenje, ki je bilo preplet tradicionalnega oblikovanja in umetniškega ustvarjanja.⁶

Industrializacija v 19. in 20. stoletju je močno vplivala na obrtno dejavnost vezenja. S pojavom strojnega vezenja se je namreč zmanjšala potreba po ročnih veziljah, saj so tekstilne tovarne začele strojno množično proizvajati cenejše vezene izdelke. To je vodilo v upad poklicnega vezenja in zapiranje šolskih oddelkov, na katerih so poučevali ročno vezenje. Tako je leta 1961 ustanovljena Šola za oblikovanje ukinila več programov, vključno z vezilskim. S tem je vezenje kot rokodelska veščina izgubilo mesto v poklicnem izobraževanju in ga odtlej tam ni več mogoče formalno pridobiti.⁷

⁶ Dolžan Eržen, 2008, str. 12; Serše 1995.

⁷ Dolžan Eržen, 2008, str. 12.

Vezenje je bilo od srednjega veka ne le obrtna dejavnost, temveč tudi priljubljena prostočasna. Poučevali so ga v številnih ženskih šolah, predvsem v samostanskih ustanovah, v katerih je bilo pomemben del vzgoje in izobraževanja plemiških in pozneje tudi meščanskih deklet. Tako ženski samostani niso bili le središča izdelave vezenin, temveč so imeli tudi zelo pomembno vlogo pri prenosu znanja. Na Gorenjskem so na primer dominikanke v Velesovem pri Kranju že v 16. stoletju poučevale vezenje kot del ženskega izobraževanja. V 17. in 18. stoletju so imele pri širjenju vezilskih veščin pomembno vlogo uršulinske v Škofji Loki in Mekinjah, kjer so dekleta iz plemiških in bogatejših meščanskih družin pridobivala znanje iz ročnih spretnosti, med njimi tudi vezenja. Poučevanje vezenja kot del dekleškega izobraževanja se je pri loških uršulinkah ohranilo vse do druge svetovne vojne, ko so morale prenehati poučevati.⁸

Vezenje ni bilo omejeno le na višje družbene sloje – tudi številne podeželske ženske so bile izjemno spretnе vezilje. Ko so v 17. in 18. stoletju vezenine postale del stanovanjske opreme in oblačil tudi plemičev in meščanov, so premožnejša kmečka gospodinjstva hitro povzemala novosti. Tako ohranjeni predmeti v muzejih in zasebnih zbirkah nakazujejo, da so imeli že sredi 18. stoletja, zanesljivo pa na začetku 19., ponekod na premožnejših gorenjskih kmetijah vezene rjuhe, prevleke za vzglavnike in brisače, ki so veljali za dragocene in prestižne kose hišne opreme. Širša dostopnost in razširjenost znanja vezenja pa sta bili med podeželskim prebivalstvom močno povezane z uvedbo šolanja za vse sloje v času vladavine Marije Terezije. Takrat so v ljudskih šolah ustanovili posebne oddelke za poučevanje ročnih del, imenovane industrialne šole. Kljub temu pa je vezenje postalo del obveznega osnovnošolskega programa šele po letu 1869, skupaj s kvačkanjem, pletenjem in šivanjem. Nato je bilo skoraj sto let sestavni del osnovnošolskega izobraževanja, vse do šestdesetih let 20. stoletja. Po tem obdobju so se šolski programi začeli osredotočati na bolj praktične ročne spretnosti, prilagojene sodobnemu načinu življenja.⁹

⁸ Žagar, 2004, str. 669; Dolžan Eržen, 2008, str. 9, 11; Mlakar, 2013.

⁹ Ferle, 2021, str. 245–247; Niklsbacher-Bregar, 1977, str. 27–29.

Gojenka uršulinskega samostana v prostem času veze v drevoredu na grgiškem vrtu. Avtorske pravice Loški muzej Škofja Loka

Z rastjo množičnega tiska in industrializacijo tekstilne proizvodnje v 19. stoletju so se vezilski vzorci začeli objavljati tudi v ženskih revijah in priročnikih, kar je dodatno prispevalo k standardizaciji in širjenju tehnik vezenja.

O VEZENJU PO ŠTETIH NITIH

Vezenje po štetih nitih je ena najstarejših in najprepoznavnejših tehnik ročnega vezenja. Veze se na tkanine, na katerih so niti osnove in votka razporejene pravokotno ter dovolj vidne, da jih je mogoče šteti. Vzorec nastane tako, da se vezilna nit z iglo vbada v tkanino na podlagi natančnega preštevanja njenih niti. Ta tehnika vključuje več različnih slogov vezenja in omogoča ustvarjanje geometrijskih in simetričnih vzorcev, ki so značilni za številne tradicionalne vezilske sloge.¹⁰

Najbolj prepoznavna in razširjena tehnika vezenja po štetih nitih je križni vbod, ki se pojavlja v različnih kulturah in obdobjih in temelji na križnem prepletanju niti. Gre za vbod, pri katerem se dve diagonalni niti križata, kar tvori prepoznaven vzorec. Njegovi preprostost in univerzalnost sta omogočili, da se je razvil v številnih različicah ter postal osnova za ljudsko in umetnostno vezenje.¹¹

¹⁰ Encyclopaedia Britannica, 2025, spletni vir.

¹¹ Encyclopaedia Britannica, 2025, spletni vir.

Vezenje s križci je bilo na Slovenskem znano že najmanj v 16. stoletju, v 19. pa je ta tehnika na Gorenjskem doživela razcvet. V slovenskem prostoru, še posebej v Beli krajini, so bile priljubljene tudi druge tehnike vezenja po štetih nitih, kot so tkaničenje, ki posnema dvo- ali večbarvno tkanje, raličenje, prepoznavno po cikcakastem vezenju, in štepanje, pri katerem se črtni motivi vezenja ustvarjajo z različnimi vbodi. Vse te tehnike so se ohranile do danes.¹²

Poleg teh tradicionalnih tehnik pa posamezniki s tehnikami vezenja po štetih nitih ustvarjajo tudi ploščate vezenine, ki jih pogosto dopolnjujejo z ažuri in razpleti – to so dekorativni učinki, ki nastanejo z izvlečenjem nekaterih niti iz tkanine, pri čemer se preostale niti obšijejo. Vezenje po štetih nitih tako združuje tradicijo in ustvarjalnost ter ohranja bogato zgodovinsko in estetsko vrednost.¹³

O zgodovini tehnike

Najstarejša znana tkanina z uporabo križnega vboda izvira iz zgodnjega srednjega veka, čeprav so ga ljudje najverjetneje prakticirali že veliko prej, saj nekateri zgodovinski viri omenjajo, da so bile tkanine z vzorci, podobnimi križnemu vbodu, uporabljene že v zgodnji bizantinski umetnosti.¹⁴

Križni vbod je v Evropi postal še posebej priljubljen v srednjem veku, ko so ga pogosto uporabljale plemkinje, ki so z njim krasile oblačila in druge tekstilne izdelke, pri čemer so se pri motivih pogosto zgledovali po orientalskih preprogah, ki so jih prinesli križarji.¹⁵

V renesansi so postale geometrijske vezenine v tehniki križnega vboda priljubljene po vsej Italiji in zahodni Evropi, islamski vzorci pa so še naprej vplivali na vezene motive v vzhodnoevropskih deželah, še posebej tam, kjer so bili pod osmanskim vplivom. To je tudi čas prvega večjega premika v sistematičnem dokumentiranju vezilskih vzorcev. V 16. stoletju so se namreč v zahodni Evropi začele pojavljati prve tiskane vzorčne knjige. Te so imele ključno vlogo pri širjenju in standardizaciji vezilskih tehnik, saj so vezilje in vezilci po vsej Evropi lahko dostopali do enakih vzorcev. V tem času je bilo v Evropi natisnjenih več kot 150 knjig s čipkarskimi in vezilskimi predlogami, ki so vsebovale tudi vzorce za križni vbod.¹⁶

¹² Knific, 2022, spletni vir.

¹³ Knific, 2022, spletni vir.

¹⁴ Encyclopaedia Britannica, 2025, spletni vir.

¹⁵ Amoroso Leslie, 2007, str. 53; Encyclopaedia Britannica, 2025, spletni vir.

¹⁶ Amoroso Leslie, 2007, str. 150. Victoria and Albert Museum, 2025, spletni vir.

Vajenica, inv. št. E 7090, Gorenja vas, mrežasto blago, druga polovica 19. stoletja. Hrani Loški muzej Škofja Loka. (Foto: Tilen Orešnik)

V 18. in 19. stoletju je dokumentiranje vezilskih vzorcev doživelo nov razvoj – pojavili so se vezilni vzorčni izdelki, znani kot vajenice, ki so postali pomemben del ženskega izobraževanja tudi na območju današnje Slovenije. Deklice so se učile različnih vrst šivov in vzorcev ter jih nato shranjevale na kose blaga kot referenco za nova dela. Vajenice so postale simbol ženskega dosežka, pri čemer so se postopoma razvile v kompleksne upodobitve pokrajin, cvetličnih aranžmajev ter celo religioznih ali moralnih sporočil.¹⁷

Do sredine 19. stoletja so tehnike vezenja po štetih nitih, med njimi še posebej križni vbod, postale priljubljena oblika domače obrti in prostočasne dejavnosti žensk različnih družbenih slojev, kar kažejo tudi vajenice in drugi vezilski izdelki, ohranjeni v naših muzejih.

Uporaba in motivi vezenin s križnim vbodom

Križni vbod je bil v preteklosti del vezenin, ki so bile pomembne v cerkveni rabi. Pogosto so krasile oltarne prte, liturgična oblačila in drug sakralni tekstil, izdelan z izjemno natančnostjo in simboliko.

¹⁷ Victoria and Albert Museum, 2025, spletni vir.

Prevleka za vzglavnik, inv. št. E 964, Begunje, tanko domače platno, začetek 20. stoletja.
Hrani Gorenjski muzej. (Foto: Tatjana Dolžan Eržen)

Križni vbod pa je tudi pomemben element tradicionalnega vezenja in dediščine v vzhodni Evropi in na Balkanu, kjer je krasil tradicionalna oblačila, pripadnostne kostume in hišni tekstil kmečkega prebivalstva. Na primer, v Rusiji, na Balkanu in Madžarskem so bili rokavi in robovi tradicionalnih oblačil pogosto okrašeni s križnim vbodom v rdeči barvi, ki simbolizira življenje in zaščito. V Skandinaviji je križni vbod priljubljen v kombinaciji z modro in rumeno barvo, medtem ko v Grčiji in na Kreti pogosto za to tehniko vezenja uporabljajo rdečo svileno nit.¹⁸

Tudi v slovenskem prostoru je imel križni vbod še posebej pomembno mesto med vezilskimi tehnikami na Gorenjskem. Številni v muzejih ohranjeni tekstilni predmeti, okrašeni s to tehniko, razkrivajo široko pojavnost v hišnem tekstilu.¹⁹ Še posebej pogosti so na rjuhah, ki so bile okrašene na eni od krajših stranic, tako da se je okrašeni del videl, ko je bil preganjen čez odejo. K posteljnemu tekstilu so spadale tudi prevleke za blazine, ki so pogosto skupaj z rjuho sestavljale komplet. Ti pravokotni kosi blaga so bili samo na sprednji strani okrašeni z vezeninami in čipkastimi vložki in ažuri, na vogalih pa še s čopi/cofi.²⁰

Pri mrliških rjuhah, s katerimi so pokrivali mrliča, sta bili ponekod okrašeni obe krajši stranici, saj je ena segala čez vznožje krste, druga pa je potekala prečno čez mrličeve prsi.²¹

¹⁸ Amoroso Leslie, 2007, str. 54.

¹⁹ Dolžan Eržen, 2008, str. 12–19; Makarovič 2004, str. 41–110.

²⁰ Niklsbacher-Bregar, 1977, str. 20, 22.

²¹ Niklsbacher-Bregar, 1977, str. 20.

Robček z izvezeno pesmijo in letnico 1902, inv. št. E 10646, Škofja Loka, bombažno platno. Hrani Loški muzej Škofja Loka. (Foto: Tilen Orešnik)

Predvsem okrasno vlogo so imele vezene brisače. Ti dolgi in ozki kosi platna so bili okrašeni z vezeninami s križci na obeh krajših straneh, pogosto pa so imeli še dodano čipko na stranicah ali celo vmesne čipkaste vložke in ažure.²²

Tudi kuhinjski tekstil je bil bogato okrašen z vezeninami. Vezenje je krasilo namizne in stenske prte z napisi, zavese in drugo tekstilno okrasje stanovanjske opreme. Prtiči so se uporabljali za različne namene, praznično vezeni so bili v uporabi kot pregrinjalo za otroke, ko so jih nesli h krstu, ob veliki noči so z njimi pokrivali jerbase in košare, ko so šli k blagoslovu, z njim so ob božiču krasili jaslice, lahko pa so bili za okras na pultu za mašno knjigo v cerkvi.²³

V primerjavi z vezeninami po narisu so bili s tehnikami vezenja po štetih nitih in s tem tudi s križnim vbodom oblačilni kosi na Gorenjskem redkeje okrašeni. Med najpogostejšimi vezeninami s križci se na oblačilih pojavljajo monogrami, ki jih lahko najdemo na predpasnikih, nogavicah, moških srajcah, ženskih rokavcih in blazah ter tudi na spodnjem perilu. Monogrami in druge oblike zaznamovanja so vezeni večinoma samostojno, nekateri pa imajo dodane preproste okrasne like.²⁴

²² Niklsbacher-Bregar, 1977, str. 22; Makarovič, 2004, str. 42–43.

²³ Dolžan Eržen, 2008, str. 17.

²⁴ Makarovič, 2004, str. 16, 135–138.

Zavijačka, inv. št. E 1529, z belo vezenim čelnikom, Breznica, bombažno blago, druga polovica 19. stoletja.

Hrani Gorenjski muzej. (Foto: Tatjana Dolžan Eržen)

Vezenine v tehniki po štetih nitih se pojavljajo tudi kot preprosti okrasni elementi na manšetah in robovih rokavov ženskih bluz in rokavcev. V tehniki kitastega vboda oziroma slovanske kite s črno ali temno rjavo nitjo so bili okrašeni ovratniki na rokavcih iz prve polovice 19. stoletja.

Posebno spretnost in natančnost je zahtevalo vezenje čelnikov na zavijačkah. To je žensko pokrivalo, sestavljeno iz bele trikotne rute, na katero je prišit tako imenovani čelnik, ki je bil narejen iz brokatnega ali drugega svilenega blaga, lahko pa je bil tudi vezen. Bela ali črna vezenina je lahko pokrivala celotno površino čelnika v enakomernem geometrijskem vzorcu.

V muzejih ohranjeni tekstilni kosi pričajo, da so bile v 19. stoletju priljubljene barve vezenin v tehniki križnega vboda predvsem rdeča in modra, posamezno ali v kombinaciji, ter črna. Na ohranjenih vajenicah in posameznih drugih tekstilnih kosih pa je mogoče videti tudi vezenine po štetih nitih, pri katerih so bile uporabljene raznobarvne niti. Motivi in barve vezenin so imeli lahko pogosto simbolni pomen – za rdečo, ki pri uporabi križnega vboda še posebej izstopa, imamo podatke, da je v slovanskem svetu predstavljala zaščito pred zlimi silami, povezovali pa so jo tudi z veseljem, življenjem in ognjem.²⁵

²⁵ Dolžan Eržen, 2008; Vladimirovna et al. 2001, str. 44.

Motivno bogato in raznobarvno vezena vajenica oz. šolsko delo, E 8909, blago, vezeno s svileno nitjo, 1849.
Hrani Loški muzej Škofja Loka. (Foto: Tilen Orešnik)

Od konca 18. stoletja do začetka 21. stoletja prevladujejo pri vezenju po štetih nitih na vezilskih predlogah in ohranjenih vezeninah vzorci z ornamentalnimi prvini iz žive narave. Še posebej pogoste so bolj ali manj preoblikovane sestavine iz rastlinskega sveta v obliki stiliziranih cvetov, popkov, listov in plodov. Ob rastlinskih oblikah so še posebej pri križnem vbodu pogoste tudi geometrične oblike, na primer zvezde, kvadrati, pravokotniki in rombi. Med drugimi oblikami so pogosti motivi srca pa tudi vaze in košarice. Redkejši so živalski motivi, ki se pojavljajo le na posameznih kosih. Iz omenjenih elementov so nato sestavljeni vzorci v obliki pasov (bordur), okvirjev, kotov, venčkov, ornamentnih izrastkov oziroma drevesc ter samostojnih motivov, razporejenih v kvadrataste in zvezdaste oblike. Nekateri motivi so bili uporabljeni zavestno, saj so nosili pomen ljubezni, plodnosti, zaščite in sreče, žal pa se je simbolika večine skorajda izgubila.²⁶

Posebno mesto med motivi vezenin s križnim vbodom ima nagelj, ki je občasno označen kot gorenjski vez. Barvna kombinacija modre in rdeče, tehnika križnega vboda in motiv nageljniovih cvetov so sicer danes uveljavljene značilnosti gorenjskih vezenin, vendar njihova zgodovina sega onkraj slovenskega prostora. Tehnika vezenja po štetih nitih in tudi motiv nageljna sta prenesena z drugih evropskih območij, bodisi iz samostanov, plemiških družin ali vzorčnih knjig, a skozi zgodovino prilagojena lokalnim potrebam.²⁷

²⁶ Niklsbacher-Bregar, 1977, str. 22–26; Makarovič, 2004, str. 121–124.

²⁷ Dolžan Eržen, 2008, str. 19.

Prtiček v t. i. narodnem vezu, inv. št. E 7401.

Hrani Gorenjski muzej. (Foto: Tatjana Dolžan Eržen)

Nagelj je vidno mesto med motivi dobil pri tako imenovanem narodnem vezu, ki je bil del iskanja korenin in etnične pripadnosti slovenskega naroda v vezeninah, ki so bile videne kot narodno blago in izrazi narodove »duše«. Albert Sič je v tem duhu zbiral motive vezenin iz različnih krajev nekdanje Kranjske (Gorenjska, Dolenjska, Notranjska, del Štajerske) in jih ob koncu prve svetovne vojne objavil v knjigi *Narodne vezenine na Kranjskem*.²⁸ Do druge svetovne vojne in tudi kasneje so se ti motivi pogosto uporabljali pri vezenju stanovanjske opreme in oblačil, saj naj bi izražali slovensko pripadnost, načrtno pa so jih skupaj z drugimi oblikami vezenin in čipkarstva razvijali v Državnem osrednjem zavodu za žensko domačo obrt v Ljubljani.²⁹ Sičevo raziskovalno delo je v šestdesetih letih 20. stoletja nadaljevala Neli Niklsbacher-Bregar, ki je v svojem delu *Narodne vezenine na Slovenskem* proučila in objavila vzorce po štetih nitih, pridobljene iz ohranjenih vezenin v muzejskih in zasebnih zbirkah. Z objavo predlog je še dodatno popularizirala izbrane motive in motiv nageljna, ki je še danes priljubljen.³⁰

²⁸ Sič, 1918.

²⁹ Dolžan Eržen, 2008, str. 19.

³⁰ Niklsbacher-Bregar, 1968.

VEZENJE DANES: UMETNOST, SPROSTITEV IN TRADICIJA

Čeprav je bilo vezenje velikokrat prikazano kot domače opravilo in je bilo skozi zgodovino pogosto obravnavano kot manjvredna umetniška praksa v primerjavi s slikarstvom in kiparstvom, je ženskam omogočalo tudi izražanje ustvarjalnosti in identitete. Številni vezilni vzorci so nosili simbolne pomene vere, pripadnosti skupnosti ali osebnih čustev. V zgodnjem obdobju so bile vezene tkanine in oblačila pomemben del kulturne identitete, zato so v različnih regijah razvijali svoje značilne motive in tehnike. Kljub modernizaciji in globalizaciji pa je vezenje še danes pomemben del kulturne dediščine, ki povezuje preteklost s sedanjostjo.

V zadnjem stoletju je pridobilo tudi nov ugled kot umetniška izrazna oblika, ki jo zaznamujejo natančnost, premišljena kompozicija ter skrbna izbira barv in materialov. Medtem ko so v preteklosti vezene tapiserije lahko služile kot kronike zgodovinskih dogodkov, sodobni umetniki vanje vpletajo osebne zgodbe, feministične teme in družbene komentarje. Vezenje omogoča edinstveno platenje tekstur, svetlobe in barv, kar ga postavlja ob bok drugim vizualnim umetnostim.

Danes je spet priljubljeno, med ženskami in tudi moškimi. Pogosto se uporablja kot sprostitiv in terapija, saj ritmično ponavljanje vbodov pomaga pri zmanjševanju stresa in tesnobe. Obenem pa ostaja pomemben del narodne identitete in dediščine, saj se številni tradicionalni vzorci še vedno uporabljajo pri izdelavi tako imenovanih narodnih noš ali pripadnostnih kostumov, prtov in drugih okrasnih predmetov iz blaga.

V sodobnem času je vezenje tudi sredstvo povezovanja, saj čedalje več ljudi sodeluje v vezilskih skupinah in spletnih skupnostih, v katerih si izmenjujejo znanje, vzorce in ustvarjalne ideje. Ročno vezenje tudi v modi doživlja preporod, saj so unikatni in trajnostni izdelki čedalje bolj cenjeni.

Spletni viri

Knific, Bojan. 2022. Vezenje po štetih nitih. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NESNOVNA/RNSD_SI/Rzd-02_00104.pdf.

Victoria and Albert Museum, Embroidery – a history of needlework samplers.
Dostopno na: https://www.vam.ac.uk/articles/embroidery-a-history-of-needlework-samplers?srlfid=AfmBOorcXvV8bjO_sgPybGRNhvfWVPCS98Zfe4nkttXi63bw-DJ48Da7

Encyclopaedia Britannica, Embroidery.
Dostopno na: <https://www.britannica.com/art/embroidery>.

Literatura

Amoroso Leslie, Catherine. 2007. *Needlework Through History: An Encyclopedia*. London: Bloomsbury Publishing.

Baker, Tabitha. 2019. *The Embroidery Trade in Eighteenth-Century Paris and Lyon*. Department of History, University of Warwick. Dostopno na: <https://wrap.warwick.ac.uk/id/eprint/137735/>.

Dolžan Eržen, Tatjana. 2008. *Rade vezemo skupaj: vezenje nekdaj in danes na Gorenjskem*. Kranj: Gorenjski muzej. Dostopno na: <https://www.gorenjski-muzej.si/wp-content/uploads/2016/04/rade-vezemo-skupaj.pdf>.

Ferle, Mojca. 2021. Ženska ročna dela: vzgoja in prestiž. V *Knjiga, znanje, razum: od protestantizma do razsvetljenstva*, Mojca Ferle in Irena Žmuc (ur.), 234–257. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, Mestni muzej.

Makarovič, Marija. 2004. *Vezenine so okras, vezenje pa veselje ali o vezeninah in vezenju koroških Slovencev*. Celovec: Ljubljana; Dunaj: Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik; Mohorjeva založba.

Jana Mlakar, Miha Ješe, Silvester Gaberšček, Jože Štukl, Biljana Ristić in Mojca Šifrer Bulovec. 2013. *Znanje je luč: vzgoja in izobraževanje skozi čas s poudarkom na dekliški uršulinski šoli na Loškem gradu: 13. junij – 30. september 2013*. Škofja Loka: Loški muzej.

Niklsbacher-Bregar, Neli. 1968 [1977]. *Narodne vezenine na Slovenskem: pisane vezenine po štetih nitih*. Ljubljana: Centralni zavod za napredek gospodinjstva.

Niklsbacher-Bregar, Neli, in Makarovič, Marija. 1970. *Ljudske vezenine na Slovenskem*. Ljubljana: Centralni zavod za napredek gospodinjstva, Etnografski muzej.

Parker, Rozsika. 1984. *The Subversive Stitch: Embroidery and the Making of the Feminine*. London: Women's Press.

Serše, Aleksandra. 1995. Ženska obrtna strokovna šola v Ljubljani od njene ustanovitve do 1918. *Arhivi*, letnik 18, številka 1/2, str. 64–66. Dostopno na: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-D9UFRP7U>.

Sič, Albert. 1918–1919. *Narodne vezenine na Kranjskem*, 4 zvezki: Vezenine z Gorenjskega, Belokranjske vezenine, Bele vezenine, Pisane vezenine. Ljubljana. Dostopno na: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-W3AMDMPP>.

Vladimirovna, Domnenkova-Ludmila, Woo-Hyun Cho, in Subin Cho. 2001. Symbolism of Traditional Eastern Slavic Costumes. *International Journal of Costume and Fashion* letnik 1, str. 43–55.

Žagar, Janja. 2004. Vezenina. V *Slovenski etnološki leksikon*, Angelos Baš (ur.), 669. Ljubljana: Mladinska knjiga.

O ROZALIJI STROJAN, MOJSTRICI VEZENJA PO ŠTETIH NITIH

Vezenje za veselje, vezenina za okras.

Rozalija Strojan je doma v Zgornjih Pirničah pod Šmarno goro. Z vezenjem se ukvarja že skoraj vse življenje. Prvih vbodov jo je naučila mama in še danes ji je hvaležna, da jo je z vezenjem naučila tudi potrpežljivosti in vztrajnosti. Kasneje se je z vezenjem seznanila tudi v osnovni šoli, kar je bila včasih redna praksa, sčasoma pa je postala velika ljubiteljica tega ročnega dela.

Iz otroštva se dobro spomni nedeljskih popoldnevov, ko so se ženske zbrale zunaj na klopci pod hruško ter vezle lepe in bogate prte. Ob delu so se pogovarjale o najrazličnejših temah, tudi o težavah, se vmes smejale in si izmenjavale izkušnje. Rozalijo so poleg vzorcev in motivov, blaga in niti zelo zanimali tudi njihovi pogovori. Vezilja je bila tudi njena babica Katarina Tomšič (rojena 1901). Iz pripovedovanja ve, da je vezla prte za cerkveni oltar na Šmarni gori in jih tudi vzdrževala.

Rozalija Strojan je svojo poklicno pot posvetila pedagoškemu poklicu. Sicer učiteljica matematike je pedagoški pristop vpletla tudi k vezenju, saj je v šoli redno vodila krožek. Otroci so potrebovali veliko vztrajnosti in spodbude, da so izvezli izdelek. Že takrat pa je opazala očitno prednost tega dela – učenci so k pouku prihajali precej bolj umirjeni.

Z vezenjem po štetih nitih se je resneje začela ukvarjati pred približno dvajsetimi leti. Slovenska vezenina jo vedno znova navdušuje, saj se v njej odražajo lokalne posebnosti in značilnosti, hkrati pa se ji je posvetila tudi zato, ker ta način krašenja počasi izginja iz našega vsakdana. Svoje izdelke je v oceno komisiji pri Obrtno-podjetniški zbornici Slovenije prvič oddala leta 1995 in pridobila prve certifikate Rokodelstvo Art & Craft Slovenija. To ji je odprlo pot za številna sodelovanja. Med drugim je sodelovala na razstavi treh dežel v Celovcu leta 2000 in na mednarodni razstavi Mojstrovine Slovenije avtorja prof. dr. Janeza Bogataja, ki je prepotovala skoraj ves svet (od Tokia do Los Angelesa in Dunaja). Mojstrovine Slovenije so več let potovale po številnih deželah, ob razstavi pa je izšla tudi knjiga z enakim naslovom. Rozalija leta sodeluje na številnih razstavah po Sloveniji. Najbolj ponosna je na vsa sodelovanja na bienalnih državnih razstavah domače in umetnostne obrti v Slovenj Gradcu in v Ljubljani med letoma 1996 in 2012 ter na sodelovanja na mednarodnih razstavah vezenja v Velenju v zadnjih letih.

Za svoje strokovno in mojstrsko delo je prejela tudi druga pomembna državna priznanja – kot nosilka znanja in spretnosti vezenja po štetih nitih je vpisana v Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije, za svoje delo pa je leta 2024 prejela častni naziv priznana rokodelka, ki ga v okviru Zakona o ohranjanju in razvoju rokodelstva podeljuje Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije.

To delo je vzljubila in ji še danes pomeni sprostitvev, meditacijo, umiritev in srečanje s seboj in svojimi mislimi. Vezenje človeka pomiri in nauči potrpežljivosti. Eno največjih poslanstev Rozalije Strojan pa je tudi prenašanje tega rokodelskega znanja in spretnosti. Tako želi tudi s priročnikom, ki je pred vami, ljudi spodbuditi k vezenju in ohranjanju tega lepega znanja.

VEZENJE PO ŠTETIH NITIH S KRIŽNIMI VBODI

Material

- Osnovna tkanina za vezenje: Izbrana bombažna tkanina ali laneno platno naj bo stkano enakomerno na vse strani z dovolj vidnimi nitmi, da se niti lahko štejejo in je vezenina enakomerna.
- Barvne niti oz. sukanci za vezenje: Najprimernejša je bombažna nit za vezenje. Niti, ki so primerne za vezenje, so npr. sukanec za ročno vezenje znamke Runolist, DMC; v niti znamke Ljubica je združenih več tanjših niti, ki jih lahko pred vezenjem razdelimo, če želimo vesti s tanjšo nitjo.

Osnovni barvi niti za vezenje gorenjskih vzorcev sta modra in rdeča, saj na beli podlagi skupaj tvorijo slovensko trobojnico. Modra je temnejša, rdeča pa malinovo vinsko rdeča. Starejši vzorci so vezeni tudi z rjavo barvo, nekateri prti pa tudi s črno svileno nitjo.

Zelo pomembna je kakovost bombažnih niti. Pozorni moramo biti, da nit na končnem izdelku ne pušča barve! Preizkus opravimo tako, da košček namilimo v vroči vodi, v kateri se pokaže, ali spusti barvo.

- Vzorec, shema za vezenino, ki je stiliziran motiv. Na njem razberemo barve in število križnih vbodov, križcev.

Orodje

- Škarje, ki jih uporabljamo le za rezanje blaga.
- Šivanka za vezenje in blazinica za šivanke: šivanka naj ima topo konico, z dovolj velikim ušesom. Šivanka je lahko različnih debelin, odvisno od vrste in debeline blaga. Topa mora biti zato, da med vezenjem ne prebodemo niti na blagu.
- Bucike.
- Obroči za vezenje (začetnikom so lahko v pomoč, da blago ostaja napeto in stabilno).
- Kos (čebeljega) voska (če vezemo na grobo platno, je dobro, da vezilno nit povoščimo in jo s tem nekoliko zaščitimo/utrdimo).
- Primerna osvetljava.
- Po potrebi povečevalno steklo.

Za vse, ki vezejo, je zelo pomembno, da so pozorni na primerno telesno držo, da niso sključeni in zakrčeni. Pozornost in čas je treba nameniti tudi raztegovanju telesa ob večurnem vezenju, saj se s tem lahko izognemo bolečinam. Vezemo seveda s čistimi rokami.

POSTOPEK IZDELAVE (PRTIČA Z VEZENINO)

1. Izbira in izmera blaga za vezenje

Osnova za vezenje po štetih nitih je ustrezno blago. Za lažje delo naj bo tkano tako, da lahko niti zlahka štejemo. Kot pove že ime tehnike vezenje po štetih nitih, so ključni štetje niti in enakomerne razdalje med vbodi. Praviloma uporabljamo laneno blago ali mešanico lanu in bombaža. Najdragocenejši kosi blaga za vezenje so ročno tkani laneni kosi. Rozalija pravi, da je zanjo popoln izdelek vezenina na takem kosu blaga.

Sestava blaga naj bo taka, da niti zlahka štejemo – to nam je v veliko pomoč pri vezenju vzorca. Vezemo brez nariska na blago, vzorec gradimo samo s štetjem niti, za sledenje pa si lahko pomagamo z digitaliziranimi predlogami na shemi mreže.

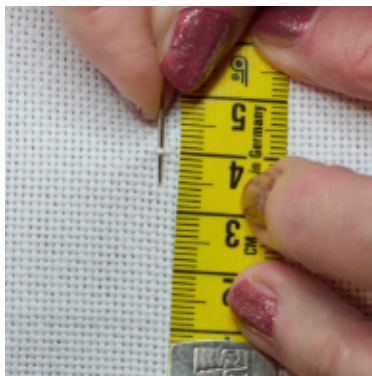
Pri izbiri blaga je pomembno razmisliti, čemu bo končni izdelek namenjen: ali bo to manjši prtič, večji prt, tekač, okrasna blazina, zavesa ali kaj drugega.

Ko vemo, kako velik prt želimo, blago odrežemo primerno izbranim dimenzijam. Nato si izberemo površino blaga, na katero bomo vezli, in si jo označimo. To najbolj preprosto naredimo tako, da s šivanko na vseh štirih straneh potegnemo nitko iz blaga. Tako najhitreje dobimo ravne linije in sledimo strukturi blaga, ki je pred nami.

Kadar ne vezemo, šivanko vedno kam zabodemo, da je pri roki in je ne iščemo.

Ko pripravljamo blago, moramo razmišljati tudi o tem, kako bomo končni izdelek zarobili, saj je od izbranega načina odvisna potrebna količina blaga. Načinov robljenja je veliko, od zelo bogatih, kot je na primer robljenje s čipko, do preprostih s puščenimi resami. Mi bomo uporabili enega najpreprostejših vzorcev, nekakšen ažur. Z mesta, na katerem smo iz blaga potegnili niti, odmerimo želeno razdaljo roba in upoštevamo dvojni rob, ki ga bomo zapognili. Če želimo končno debelino roba 1,5 cm, potem potrebujemo 3 cm blaga. Ponovno potegnemo nitko iz blaga. Tako pripravimo vse štiri stranice prtiča. Za zdaj pustimo le označeno, saj bomo izdelek robili na koncu.

S pripravo robov si jasno označimo velikost površine za vezenje in na blago lahko začnemo umeščati motive.

2. Priprava vzorca za vezenje: razporeditev vzorcev na izbrani kos blaga

Ko smo pripravili ves material, izberemo vzorec za vezenje. Ta je odvisen od velikosti prta, namena ali uporabe končnega izdelka. Z izbiro motiva bomo na izdelek vezli simbole in v blago izvezli željeno sporočilo.

V nadaljevanju priročnika je Rozalija Strojan digitalizirala več kot dvesto vzorcev za vezenje, ki omogočajo preprosto štetje števila križcev v vse smeri in izbiro barv niti. Gre za posnetke izbranih vzorcev ljudskih vezenin, ki jih je v svoji knjigi Narodne vezenine na Slovenskem zbrala Neli Niklsbacher-Bregar. Nekateri vzorci so dopolnjeni in prilagojeni.

Poleg različne motivike vzorce delimo tudi glede na vrsto: poznamo bordure, vrstne vzorce, vogalne in sredinske vzorce. Pri umeščanju in razporejanju vzorcev na blago je pomembna simetrija vzorcev in bordur. Pri vzorcih, ki se ponavljajo in tečejo čez celoten izdelek, je potrebna predhodna tehnična priprava. Premeriti je treba dolžino blaga in izračunati, ali se motiv ob ponavljanju izide, ter ga po potrebi prilagoditi.

Za celosten estetski videz končnega izdelka je treba upoštevati osnovne oblikovalske zakonitosti – zlati rez, simetrija ipd.

Potek vezenja

Ko na blagu označimo potek roba ali ažura, se naprej posvetimo umeščanju bordure. Iskanje simetrije na robovih in vogalih je včasih izziv, zato si lahko pomagamo kar z ogledalom – z njim lažje poiščemo simetrično stran, da se nam vzorec izide.

Po borduri sledi izdelava vogalnih vzorcev (npr. nageljnov). Ko so ti izvezeni, pa določimo sredino in izvezemo sredinski vzorec.

rob prtiča

ažur

vogalni vzorec

križni vbod

bordura

Pri vezenju tradicionalnih vezenin, izbiri motivov in njihovem razporejanju na končni izdelek je treba uporabiti domišljijo in čut za estetiko, hkrati pa upoštevati nekatera pravila, ki veljajo denimo pri uporabi določenih barv za določen motiv. Za vezenine, ki so značilne za Gorenjsko, praviloma uporabljamo rdečo in modro barvo, redko zeleno za vezenje npr. živalskih motivov.

3. Vezenje po štetih nitih:

Križni vbod (križci, križci po štetih nitih)

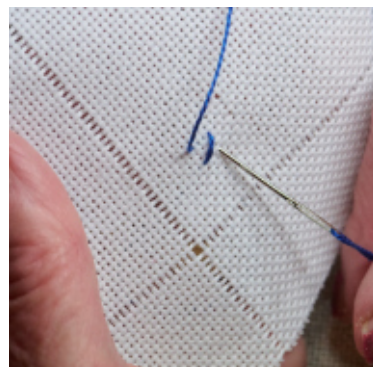
Najpogostejša tehnika vezenja po štetih nitih je vezenje s križnim vbodom oziroma križci. Ta tehnika je najbolj razširjena na Gorenjskem, z njo pa so upodabljali predvsem rastlinske vzorce, najpogostejše nagelj.

Vezemo lahko čez dve ali tri niti, odvisno od gostote tkanja blaga in želene velikosti križca – najustreznejšo velikost izberemo glede na blago: če vezemo čez več niti, je vidnega precej blaga, pri manj nitih (2) pa je blago lepo zapolnjeno.

Križni vbod lahko vezemo na dva načina:

- Če vezemo vodoravno vrstico križcev, potem najprej izvezemo celotno linijo polovice križca (eno diagonalo vboda, t. i. polovični vbod) v eno smer, v povratni smeri pa drugo polovico oziroma diagonalo, da križce zaključimo. S tem načinom porabimo najmanj niti, vezenina pa je lepa na obeh straneh.
- Celoten križec lahko izvezemo tudi sproti.

Ko začnemo vesti, s šivanko vbodemo s hrbtne (spodnje) strani blaga navzgor in na hrbtni strani pustimo nekaj niti. Ta konec bomo kasneje pošili in s tem pritrdili začetek niti, da se vezenina pri uporabi ne bi podirala. Križce vezemo po diagonali – nit peljemo z enega vogala kvadrata na diagonalni vogal in potem zabodemo v sosednji vogal ter njegovo diagonalno točko, da ustvarimo drugo diagonalo.

Glede na vzorec, ki ga vezemo, vnaprej razmislimo, kako mu bomo sledili. Ko vezemo en križec, moramo že vedeti, kako bomo naredili naslednjega. Ves čas spremljamo shemo vzorca, ji sledimo in štejemo, koliko križcev je treba narediti za določen motiv.

Če se zmotimo, napako popravimo, tudi če se nam zdi, da ni opazna. Izkušene vezilje pogosto povedo, da nepopravljeno napako pri končnem izdelku vedno vidijo. Glede na to, koliko dela vložimo v izdelek, je pomembno, da napake odpravimo in stremimo k čim lepši vezenini.

Če vezemo vzorec, ki se ponavlja v vseh vogalih prtiča, preštejemo niti na blagu, da v vseh vogalih začnemo vesti na isti razdalji. Vzorec mora biti na vseh straneh enakomerno odmaknjen od roba – simetrija je pomembna.

Ob vezenju smo pozorni, da vezilne in osnovnih niti blaga ne prebadamo, ampak z iglo vbodemo ob njih.

Vzorec praviloma nastaja od leve proti desni, ampak to ni pravilo – npr. pri levičarjih je smer nasprotna. Med vezenjem lahko blago tudi obračamo, če nam je tako lažje, ali pa imamo vedno enak položaj materiala. Občutek za sledenje vzorcu in dinamiko pridobimo z vajo in delom.

Utrjevanje začetka in konca vezilne niti

Pri vezenju nikoli ne delamo vozlov, temveč začetek oziroma konec vezilne niti pošijemo oziroma zadelamo. Nit pošijemo od tri- do petkrat, da jo dobro pritrdimo in se pozneje ne podira. Nikoli je ne prišijemo na blago, ampak jo zadelamo skozi zanke vezilne niti na hrbtni strani, ki smo jih ustvarili z vezenjem. Ko je nit utrjena, jo s škarjicami odrežemo. Enako naredimo tudi, ko nam med vezenjem zmanjka vezilne niti ali če zamenjamo barvo, in pri zaključevanju.

Ko vezemo del vzorca, pri katerem križci zapolnijo celotno blago, vsak križec izvezemo sproti (torej ne po diagonalah kot pri vezenju vodoravnih vrst). Tako porabimo nekoliko več niti, vendar imamo vezenje vzorca bolj pod nadzorom. Vezemo lepo po vrstah in sproti štejemo, sledimo številu križcev, dokler ne končamo celotnega vzorca.

Polovični vbod (za vitico)

Polovični vbod je diagonalna oziroma polovični križec. Uporablja se za vezenje npr. rastlinskih vitic. Kot smo že opisali, vezemo z enega vogala kvadratka v njegovo diagonalno in sledimo vzorcu.

Ažur (za rob in zaključevanje)

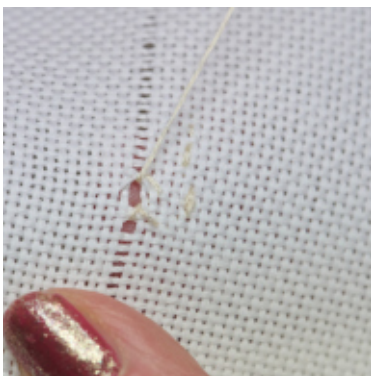
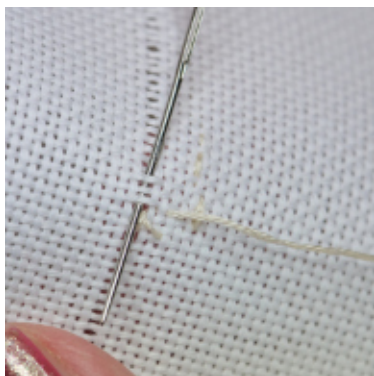
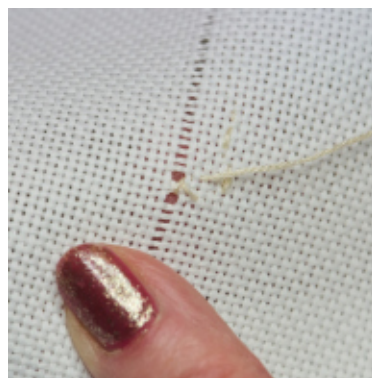
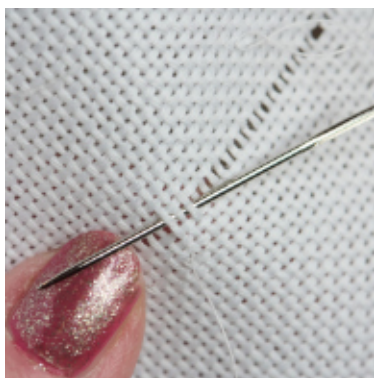

Med najpreprostejšimi načini vezenja lepega roba in zaključevanja izdelka je osnovni ažur. Najprimernejši je za preprostejše, manjše vezene prtiče. Najprej na blagu niti izvlečemo in tako označimo ravno linijo za začetek vezenja, hkrati pa tkanino pripravimo za izdelavo ažura.

Ažur praviloma naredimo z belo nitjo, belim bombažnim sukancem oziroma nitjo, čim bolj podobno blagu, da ni vidna. Če bi želeli doseči drugačen vizualni učinek, pa uporabimo bolj kontrastno nit.

Tudi ažur vezemo s topo šivanko, da lažje vbadamo v blago in ne razdelimo osnovnih niti. Začnemo na hrbtni strani in konec niti pritrdimo.

Ko je nit pripravljena, zajamemo snop treh navpičnih niti. Glede na gostoto tkanja blaga in debelino niti se odločimo, koliko niti bomo zajemali. S tem ko smo zajeli tri navpične, smo jih združili in nit (zanko), s katero vezemo, pritrdimo dve vrsti niti navzdol. Rahlo zategnemo, da se zanka lepo pritrdi, in tako nadaljujemo z naslednjimi tremi navpičnimi nitmi. Zanko spet pritrdimo dve vrsti navzdol in tako nadaljujemo po celotni stranici blaga.

Ko se približujemo robu, preštejemo, koliko navpičnih niti nam je ostalo, da vemo, kako se bo vzorec izšel. Če se nam število niti ne izide, zaključimo z dvema oziroma štirimi nitmi. Če so niti tanke, lahko zajamemo štiri skupaj, sicer jih združimo po dve in dve – ta prilagoditev na koncu ne bo opazna. Izdelavo ažura nadaljujemo po vseh stranicah blaga. Blago obrnemo in lepo nadaljujemo v smeri niti.

Pri bolj zapletenih ažurih je treba natančno prešteti niti, da se vzorec izide.

Ko naredimo celotno obrobo, tako kot na začetku nit prišijemo in zadelamo, da se ne bo podirala. Če se začetek in konec niti ujameta, pa ju lahko tudi zavežemo. Čeprav smo omenili, da nikoli ne delamo vozlov, ga v tem primeru lahko naredimo, saj se ne bo videl.

Z ažurom rob izdelka utrdimo in poskrbimo, da se robne niti ne bodo podirale, hkrati pa ustvarimo estetski zaključek.

Omeniti je treba, da je veliko načinov zaključevanja in vezenja ažura. Nekateri so zelo kompleksni in umetelni, tako da je tudi izdelava ažura obsežno poglavje vezenja.

Ena od možnosti zaključevanja končnega izdelka je, da ob ažuru na prtiču pustimo resice. Naredimo jih tako, da vse preostale vodoravne niti iz tkanine blaga potegnemo in nam ostanejo le navpične niti – resice. Pri vzdrževanju prtiča so sicer lahko nehvaležne, saj se lahko mečkajo in sprijemajo. Lepo jih lahko razporedimo kar z glavnikom in ustrezno polikamo.

Če želimo prtič zarobiti, pa sledi še končno robljenje.

Mojstrstvo in natančna izdelava vezenine se kaže ob videzu vezenine na prednji in zadnji strani. Ne samo lice, tudi hrbtna stran mora biti lepo izdelana.

4. Ročno robljenje izdelka

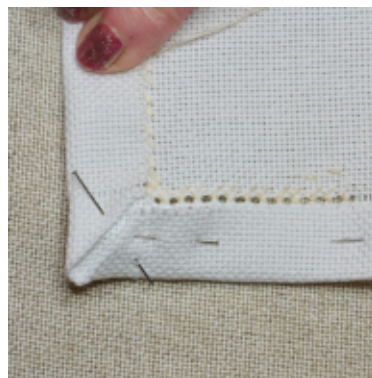
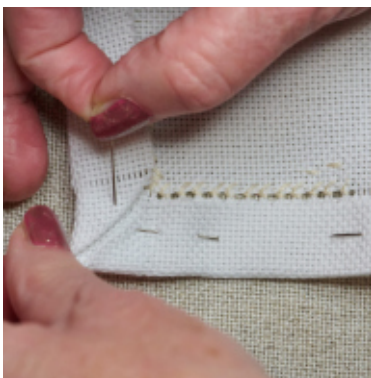

Kot smo že omenili, ažur nadaljujemo in zaključimo po celotni dolžini vseh robov, nato pa sledi zaključno robljenje.

Pri tem si pomagamo z bucikami. Blago zarobimo proti napačni, hrbtni strani in ga pripnemo z bucikami, da ga pritrdimo. Da bo rob še lepši in bolj stabilen, ga lahko še zalikamo. Pozorni smo pri vogalih – konec blaga na vogalu zapognemo in pripnemo prvo polovico in nato še drugo, da dobimo lep, simetričen vogal.

Verjetno ima vsaka vezilja svoj način robljenja. Nekatere naredijo tudi dvojni rob, ki je primeren, če vezemo na tanko blago. Pri robljenju se lahko prišije tudi zaključni trak, lahko se všije kvačkana ali klekljana čipka za bolj bogato zaključevanje.

Preden začnemo robiti niti na izhodišču, jih najprej zasidramo in pritrdimo, nato pa začnemo šivati. Šivamo v odprtino oziroma prostor med snopci

ažura in rob postopoma prišijemo. Pozorni smo, da s šivanko previdno zajamemo oba sloja blaga. Tako nadaljujemo vse do konca, da je obroba končana. Ponovno smo previdni v vogalih in lepo spojimo oba zapognjena dela. Ob zaključevanju postopoma odstranjujemo tudi bucike, ki držijo blago na svojem mestu. Tako nadaljujemo vse do konca.

Pri šivanju smo previdni, da se ne zbedemo. Če se zbedemo do krvi, moramo paziti, da z njo ne zamažemo izdelka, saj krvavih madežev na belem platnu zlepa ne bomo odstranili.

Vezen prtič, ki ga je Rozalija Strojman izdelala v drugem razredu osnovne šole.

5. Končna priprava izdelka: pranje, likanje in škrobljenje

Ko je prtiček izvezen in zarobljen, je treba blago oprati in zlikati. Pravilno vzdrževanje je pomembno, da vezenina na blagu ostane čim dlje nepoškodovana in je izdelek lep tudi po pranju.

Prtič namočimo v mlačno vodo, dodamo malo mila in ga tako pustimo nekaj minut. Nato ga po potrebi v mlačni vodi dvakrat ali trikrat izplaknemo. Če želimo blago in z njim vezenino še dodatno utrditi, v zadnjo vodo dolijemo malo tekočine za škrobljenje (štirke). Danes se skorajda ne uporablja več, saj tudi vezenin in drugih tekstilij, pri katerih bi jo uporabili za lepši videz, v naših domovih skorajda ni več. Za isti namen lahko uporabimo tudi podobna utrjevalna pršila, s katerimi sicer utrdimo ovratnike ali manšete.

Ko je izdelek opran in poškrubljen, ga posušimo in na koncu polikamo. Najbolje s parnim likalnikom. Likamo še nekoliko vlažno blago, in to po napačni, hrbtni strani čez krpo, da vzorcev preveč ne potlačimo. Izdelek je pripravljen za namestitev v prostor.

DIGITALIZIRANI VZORCI ZA VEZENJE

Rozalija Strojan je digitalizirala več kot dvesto shem za vzorce za vezenje po štetih nitih s križnim vbodom, ki omogočajo preprosto štetje števila križcev v vse smeri in izbiro barv vezilnih niti. Za lažji izbor in vezilsko delo jih je razdelila v več sklopov – bordure, vrstni, sredinski in vogalni vzorci.

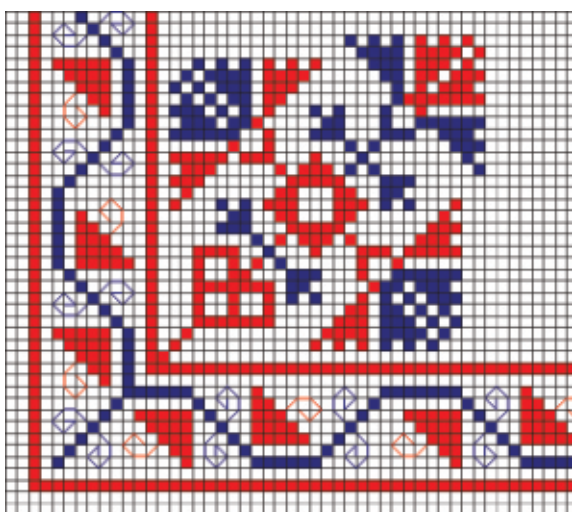
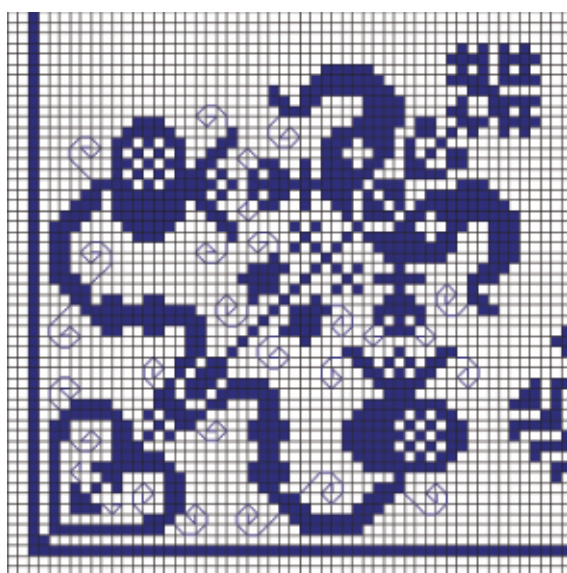
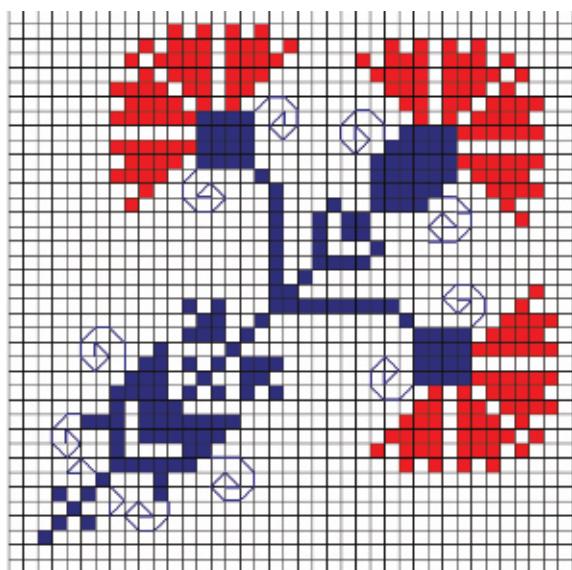
Gre za digitalizirane izbrane sheme vzorcev ljudskih vezenin, ki jih je v svoji knjigi *Narodne vezenine na Slovenskem* zbrala Neli Niklsbacher-Bregar. Nekatere vzorce je Rozalija Strojan dopolnila in ustrezno prilagodila.

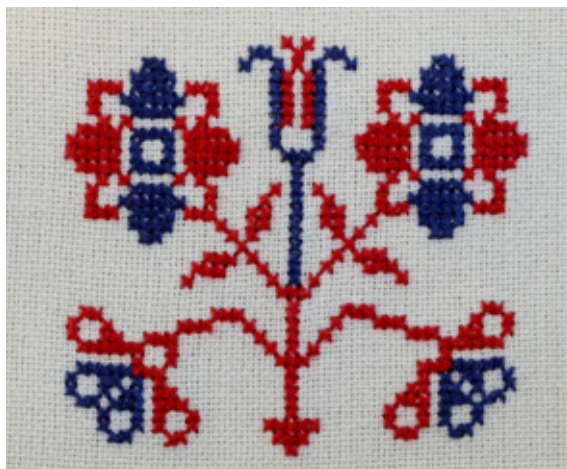
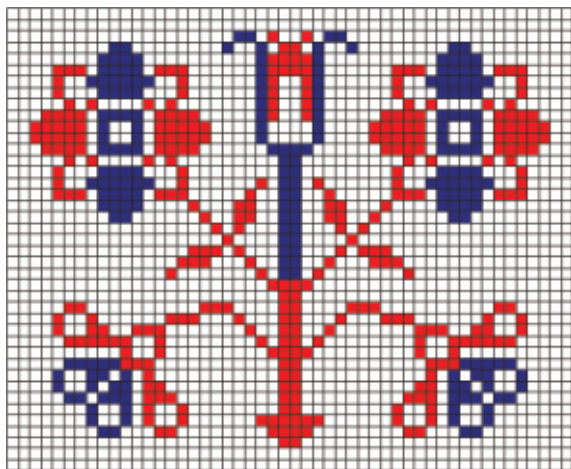
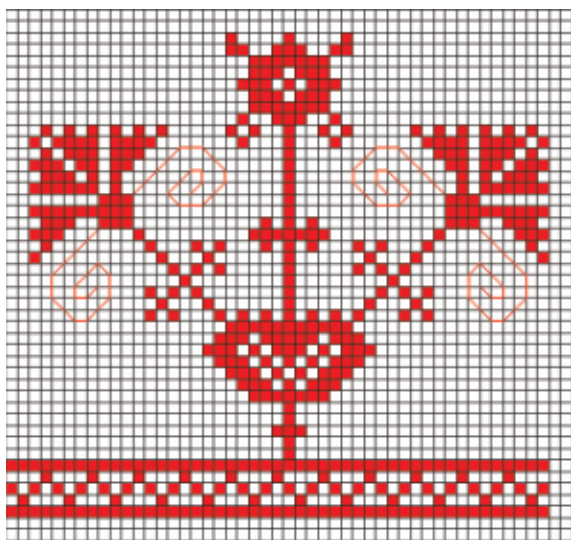
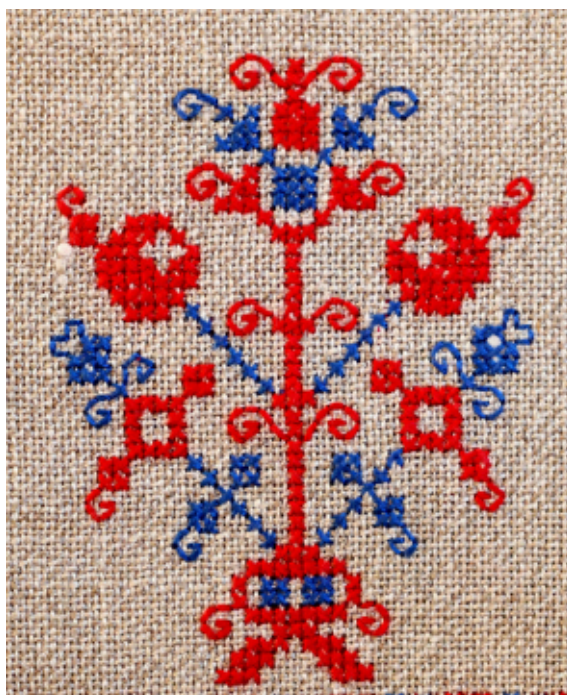
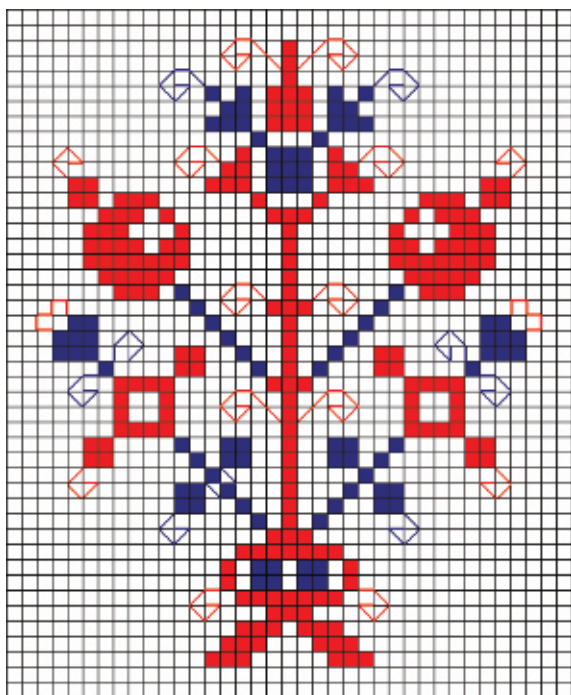
Na povezavi lahko do vseh vzorcev spletno dostopate in si jih po potrebi natisnete.

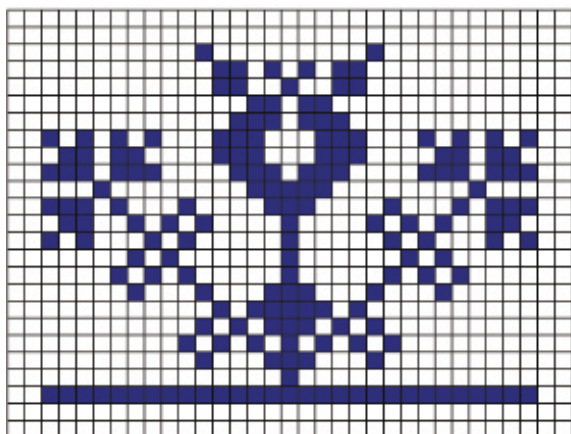
<https://www.centerduo.eu/3d-flip-book/prirocnik-vezenje/>

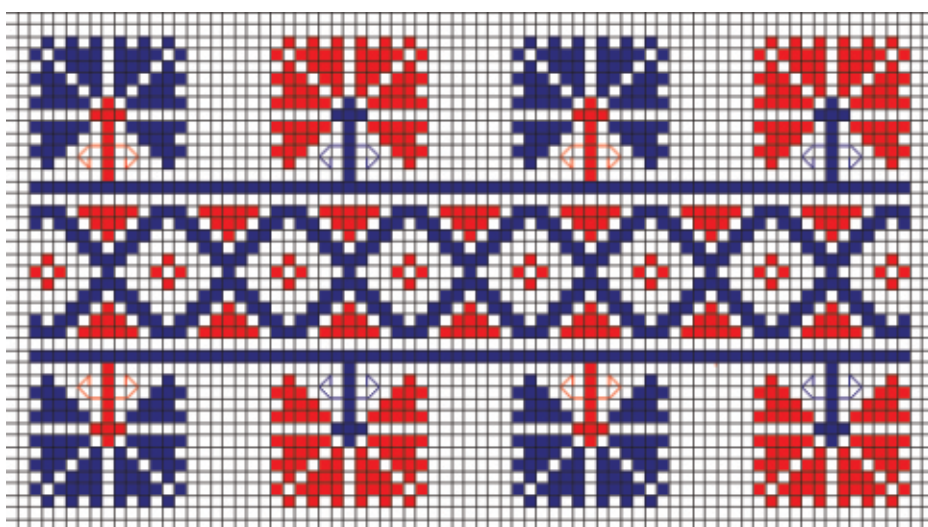
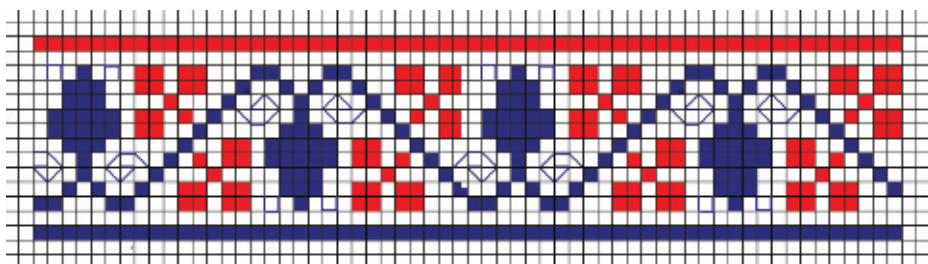
V nadaljevanju je prikazanih nekaj izvezenih motivov po predloženih shemah za vezenje.

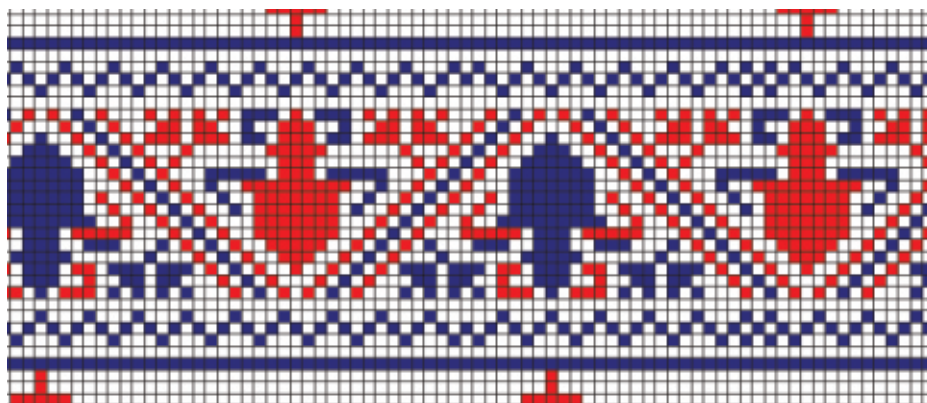

Za tiste, ki se lotevate vezenja po štetih nitih s križnimi vbodi ali želite izvesti še kaj več, dodajamo seznam koristne literature drugih avtorjev in avtoric, ki so raziskovali in zbirali gradivo o vezenju po štetih nitih.

Dodatni viri in literatura

Mrakar, Matilda. 2008. Vezenje v osnovni šoli: učbenik za izbirni predmet v 7., 8. in 9. razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Lepa beseda.

Mrakar, Matilda. 2010. Vezenje v osnovni šoli: motivi: dodatek k učbeniku za izbirni predmet v 7., 8. in 9. razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Lepa beseda.

Niklsbacher-Bregar, Neli. 1968 [1977]. Narodne vezenine na Slovenskem: pisane vezenine po štetih nitih. Ljubljana: Centralni zavod za napredek gospodinjstva.

Sič, Albert. 1918–1919. Narodne vezenine na Kranjskem, 4 zvezki: Vezenine z Gorenjskega, Belokranjske vezenine, Bele vezenine, Pisane vezenine. Ljubljana. Dostopno na: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-W3AMDMP>.

Šolar, Marija. 2022. Umetnost vezenja. Zgornja Besnica: Kulturno umetniško društvo Sejalec.

KOLOFON

PRIROČNIK ZA VEZENJE PO ŠTETIH NITIH, KRIŽNI VBODI

Izdala in založila: **Razvojna agencija Sora d. o. o. (Rokodelski center Škofja Loka)**

Urednica: **Kati Sekirnik**

Avtorice besedil: **Rozalija Strojan, Katarina Šrimpf Vendramin, Kati Sekirnik**

Fotografije: **arhiv Loškega muzeja Škofja Loka, arhiv Gorenjskega muzeja, UIFS ZRC SAZU, Jana Jocif**

Jezikovni pregled: **Tea Kačar**

Oblikovanje: **Jana Jocif**

Digitalna izdaja RC_1

Cena e-publikacije: **brezplačno**

Leto izdaje: **2025**

Priročnik je nastal v okviru projekta AlpTextyles, ki ga sofinancira Evropska unija iz programa Območje Alp (Alpine Space), ter v okviru raziskovalnega programa Etnološke, antropološke in folkloristične raziskave vsakdanjika (P6-0088), ki se izvaja na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU in ga financira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Interreg

Co-funded by
the European Union

AlpTextyles

Alpine Space

RAZVOJNA
AGENCIJA
SORA d.o.o.

ROKODELSKI CENTER
ARTS & CRAFTS CENTER
ŠKOFJA LOKA

ZRC SAZU

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 240129795
ISBN 978-961-93766-4-5 (PDF)

VEZENJE

digitalizirani vzorci

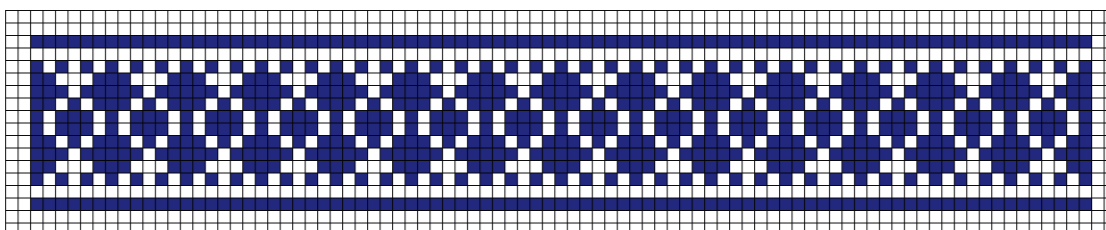
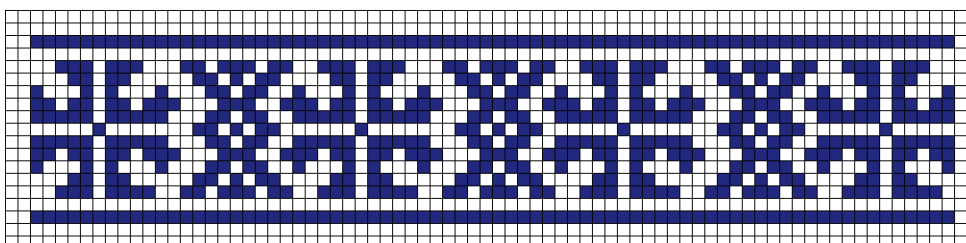
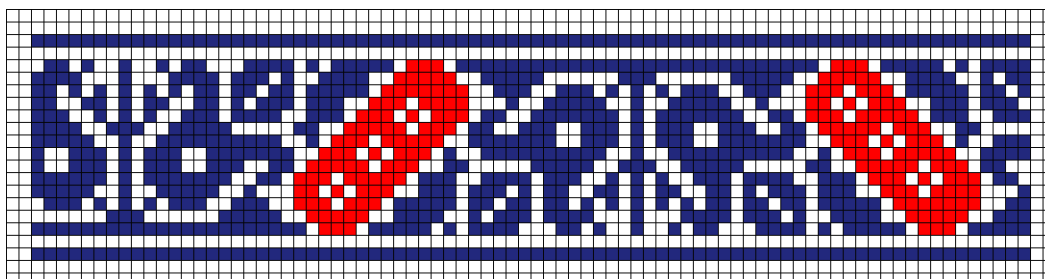
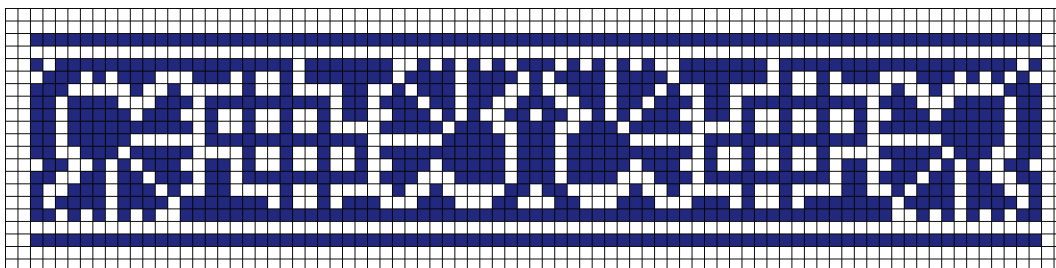
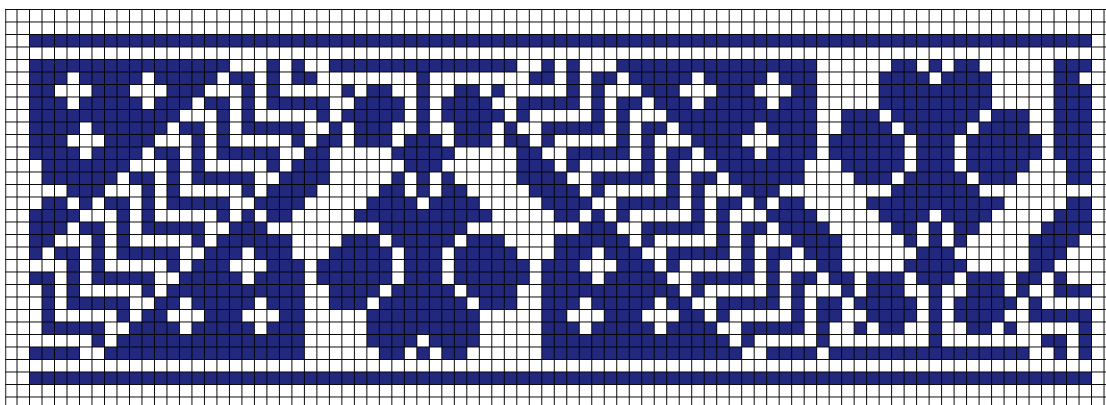

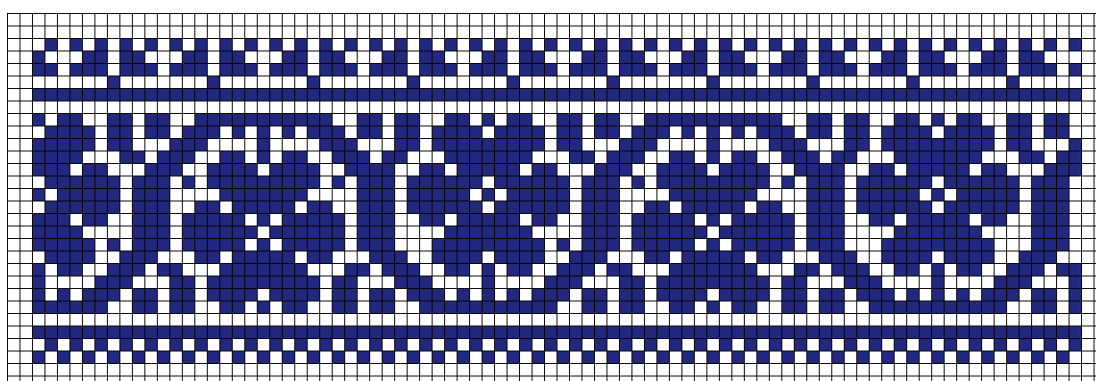
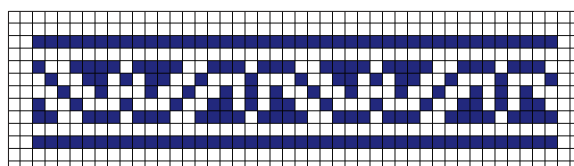
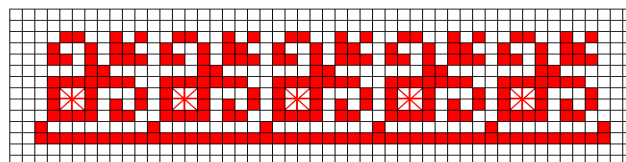
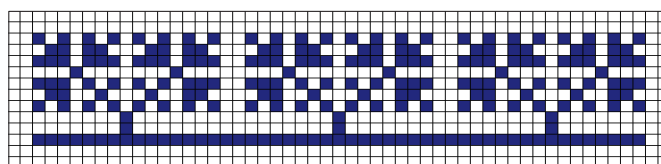
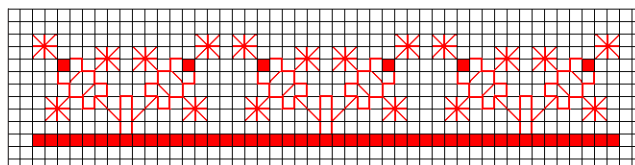
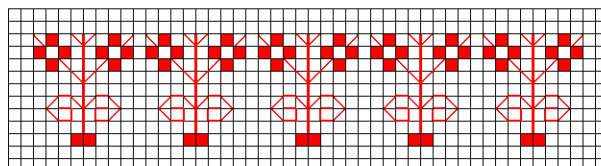
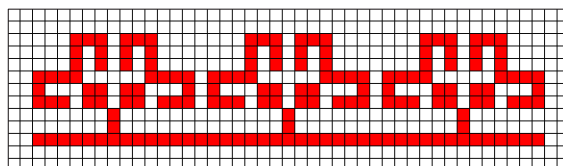
Rozalija Strojan je digitalizirala izbrane sheme vzorcev ljudskih vezenin, ki jih je v svoji knjigi *Narodne vezenine na Slovenskem* zbrala Neli Niklsbacher-Bregar.

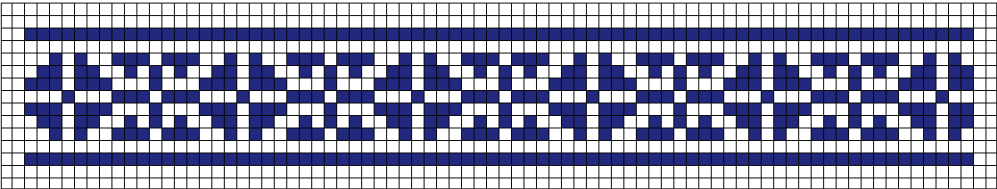
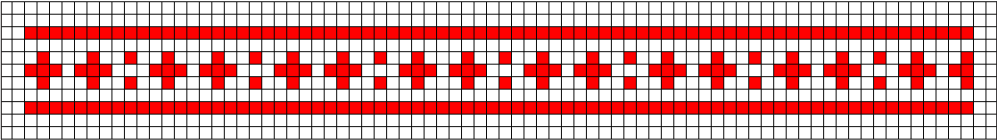
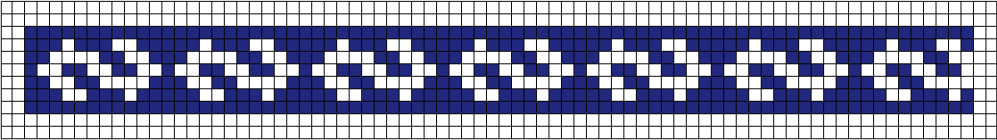
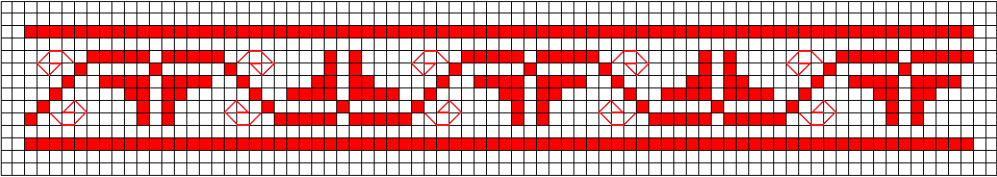
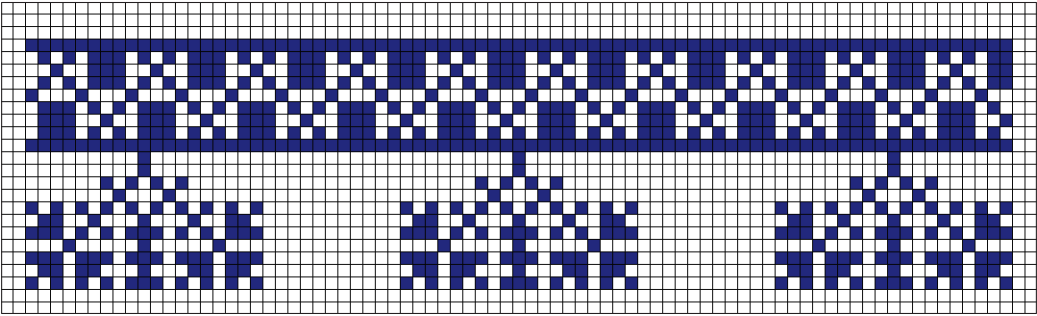
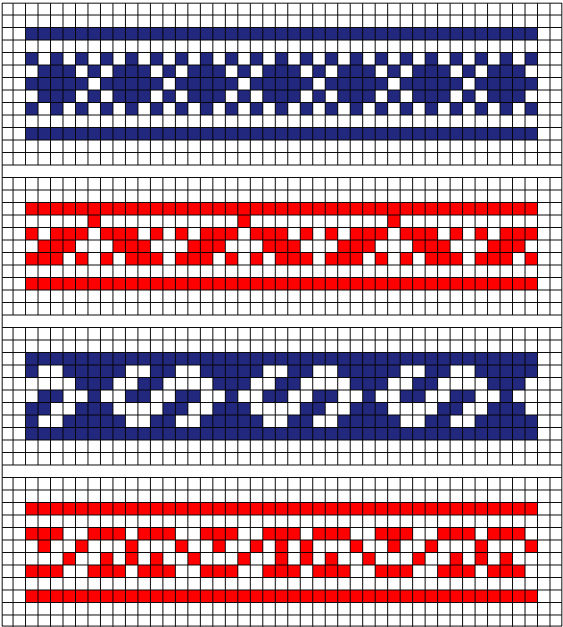
Nekatere vzorce je Rozalija Strojan dopolnila in ustrezno prilagodila.

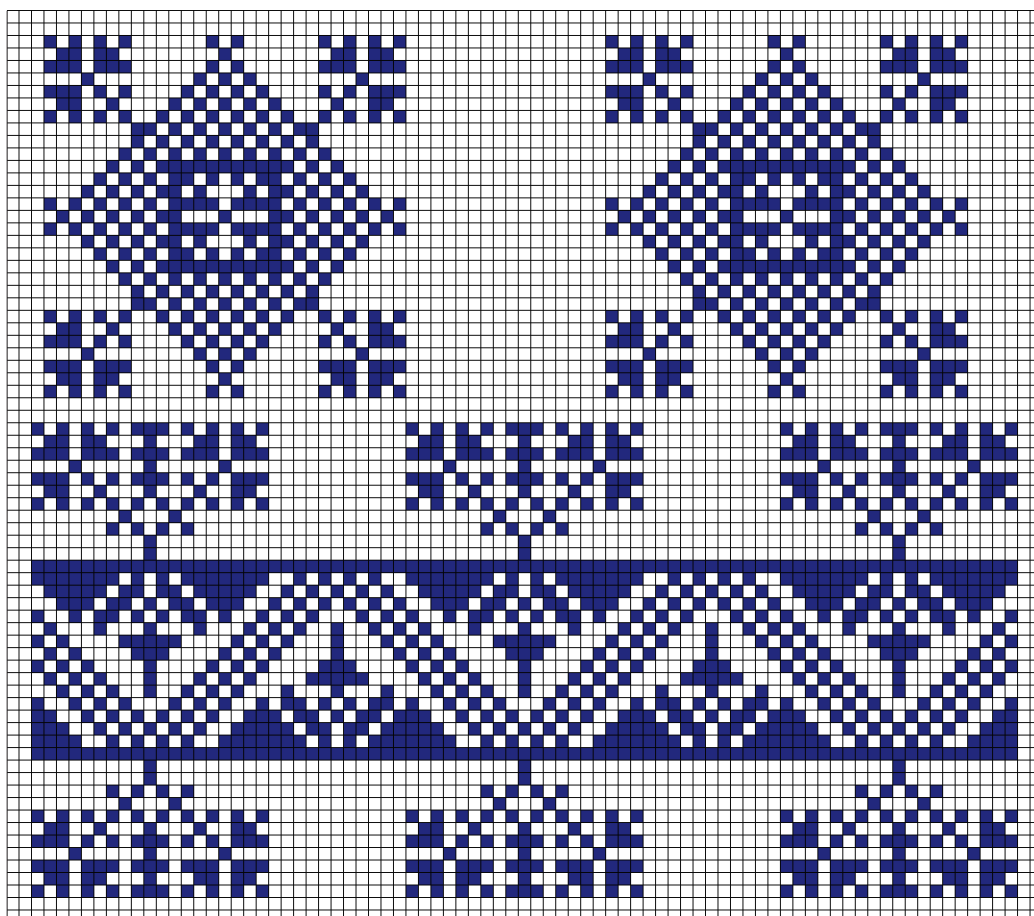
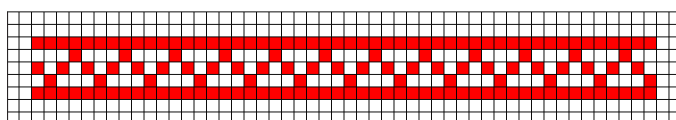
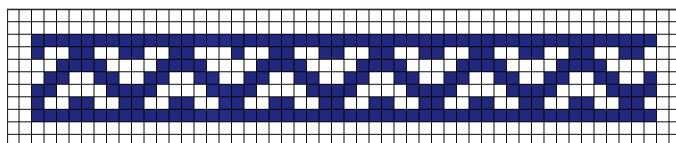
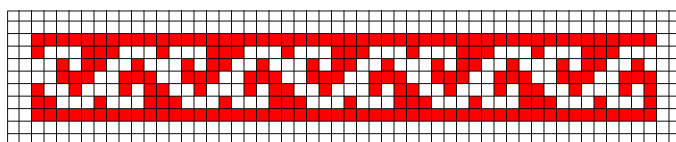
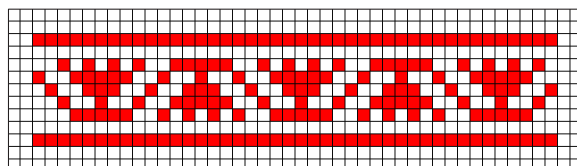

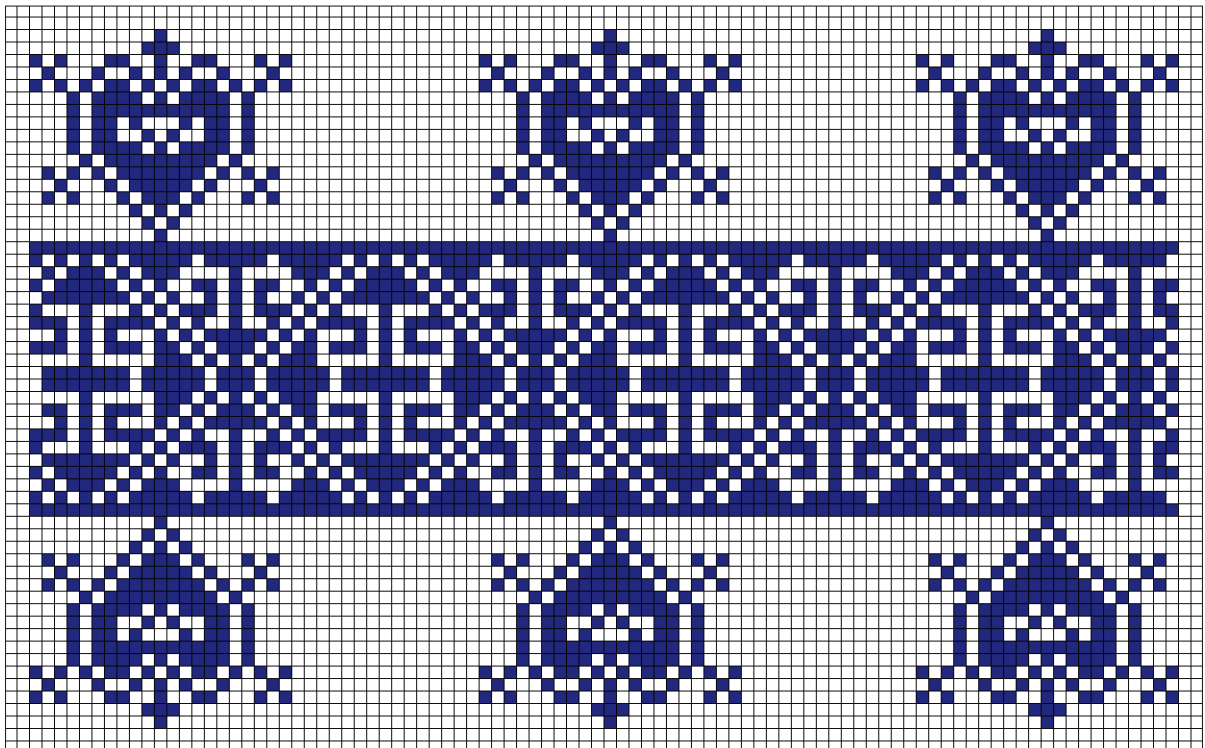
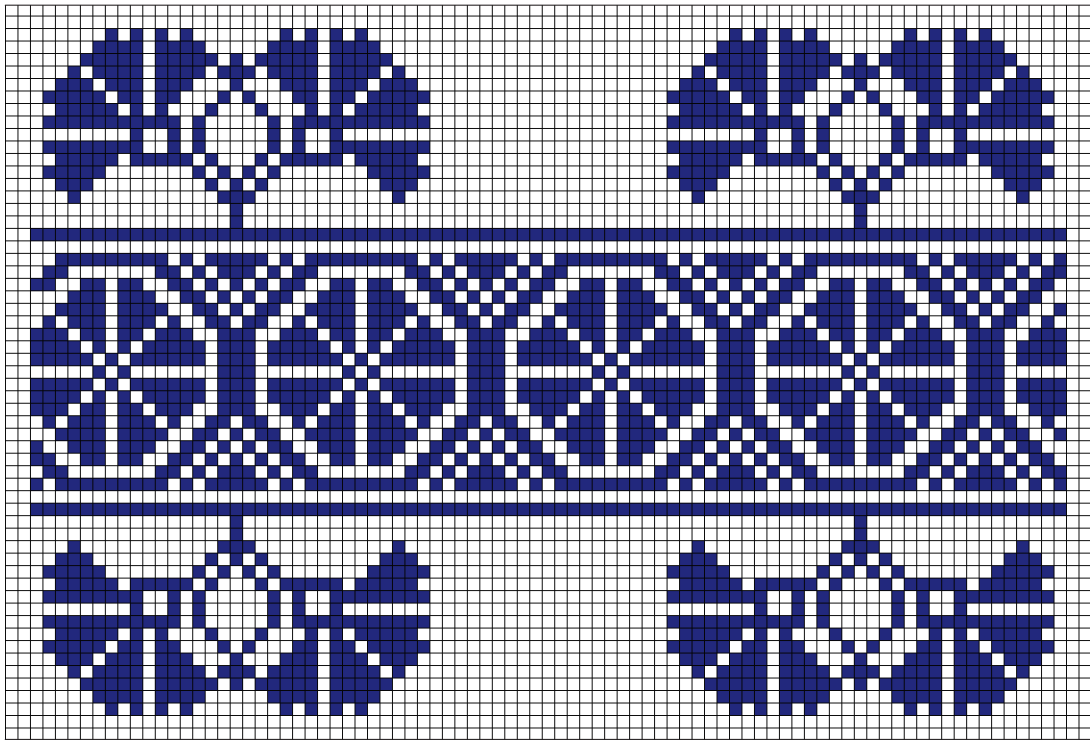
BORDURE

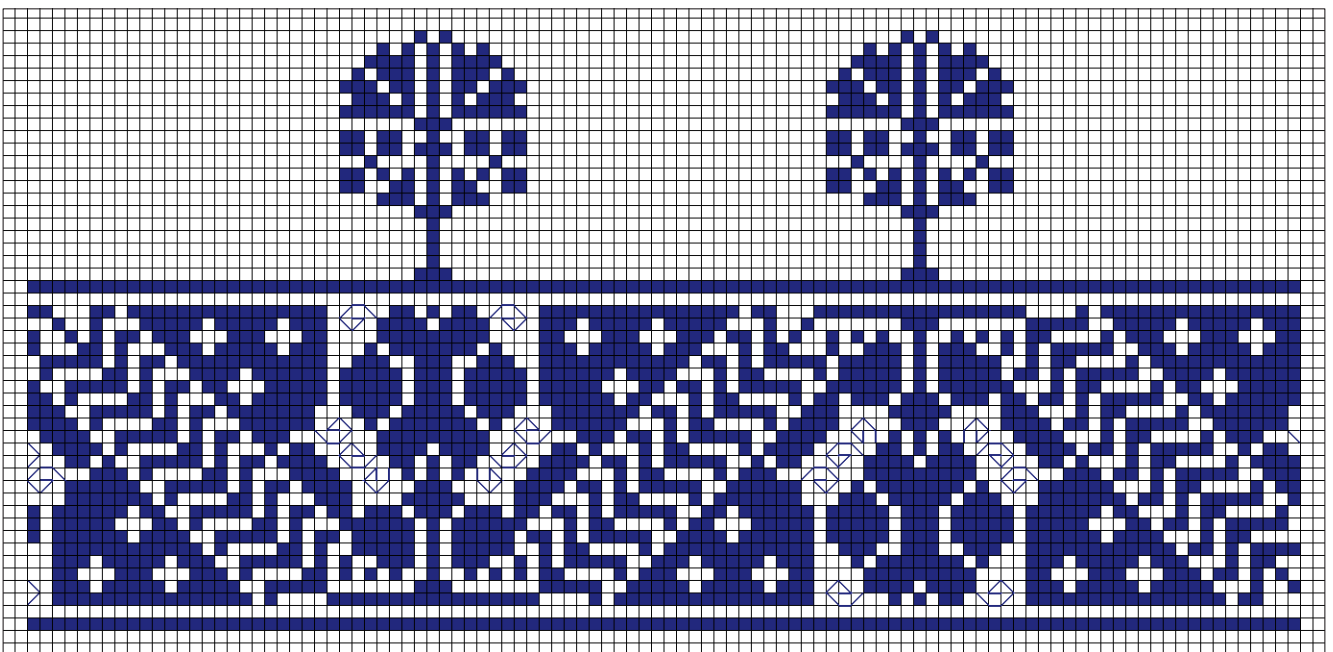
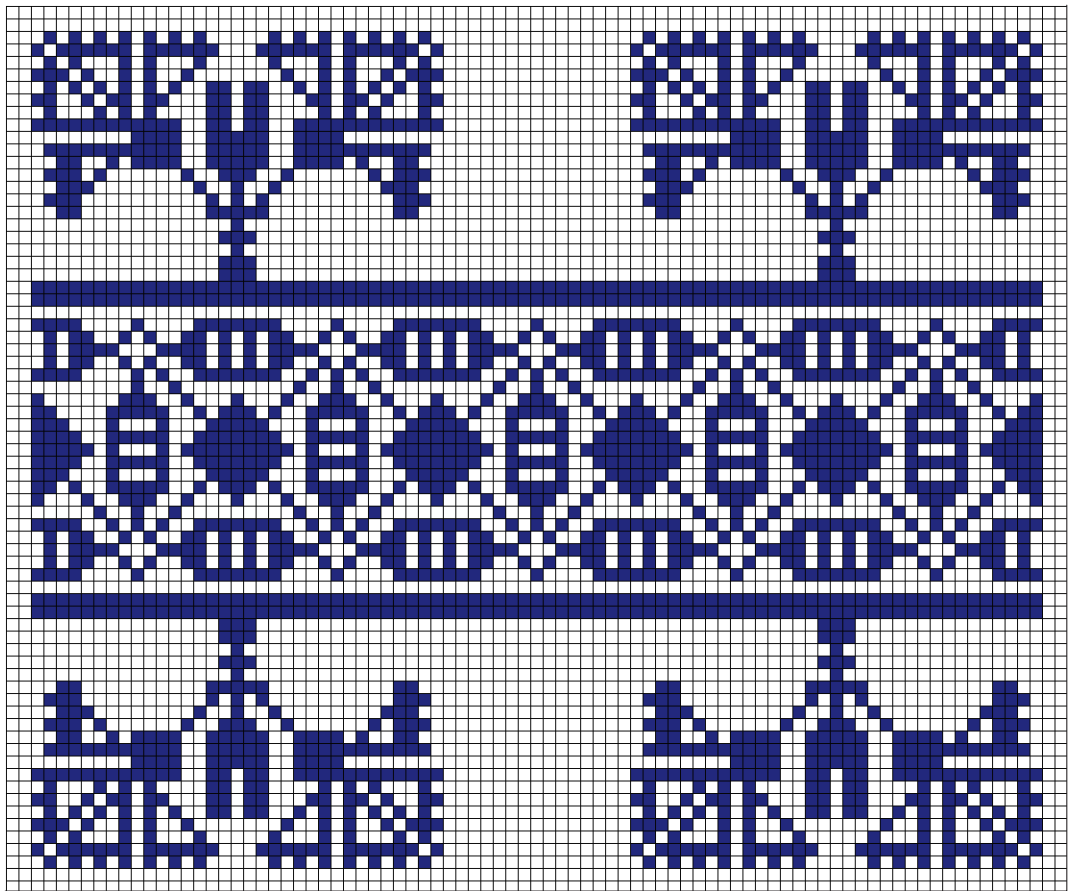

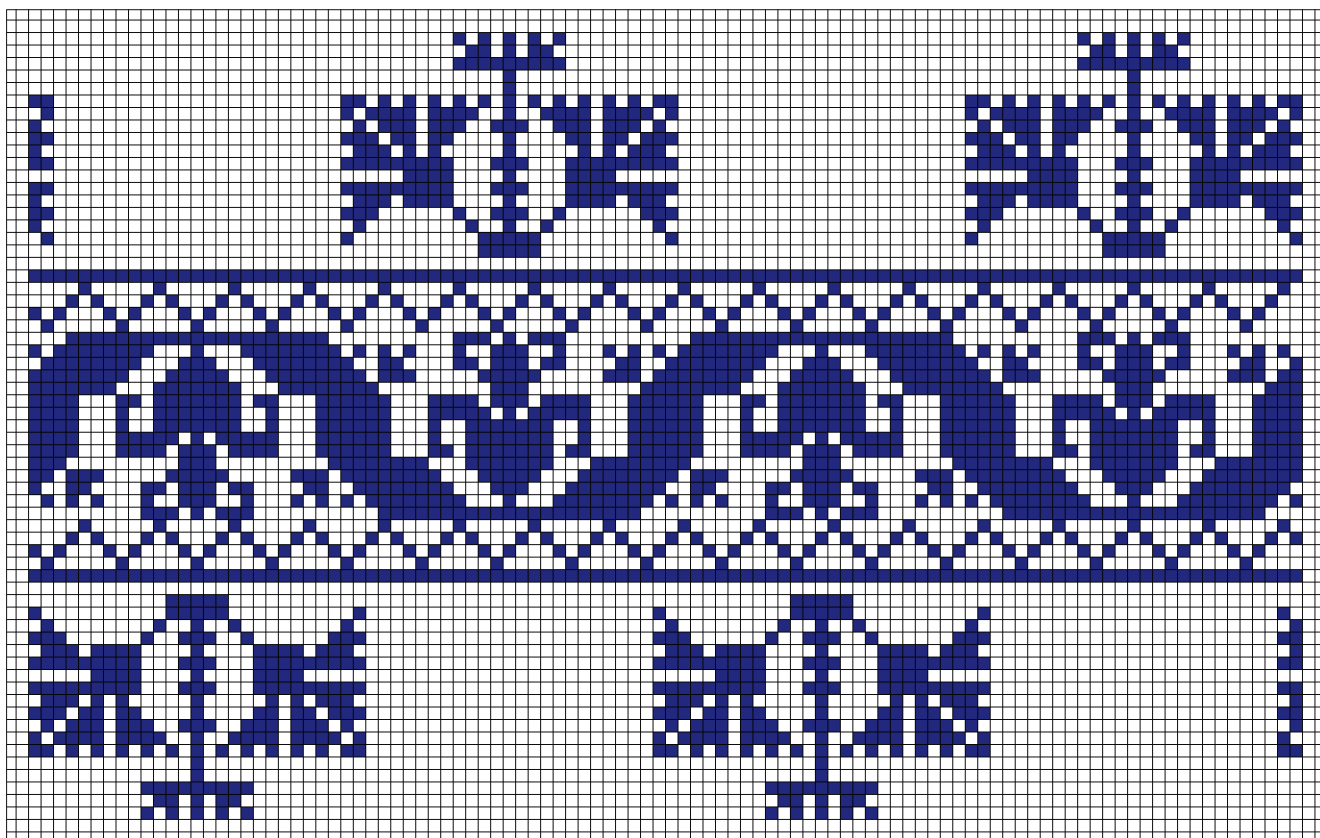
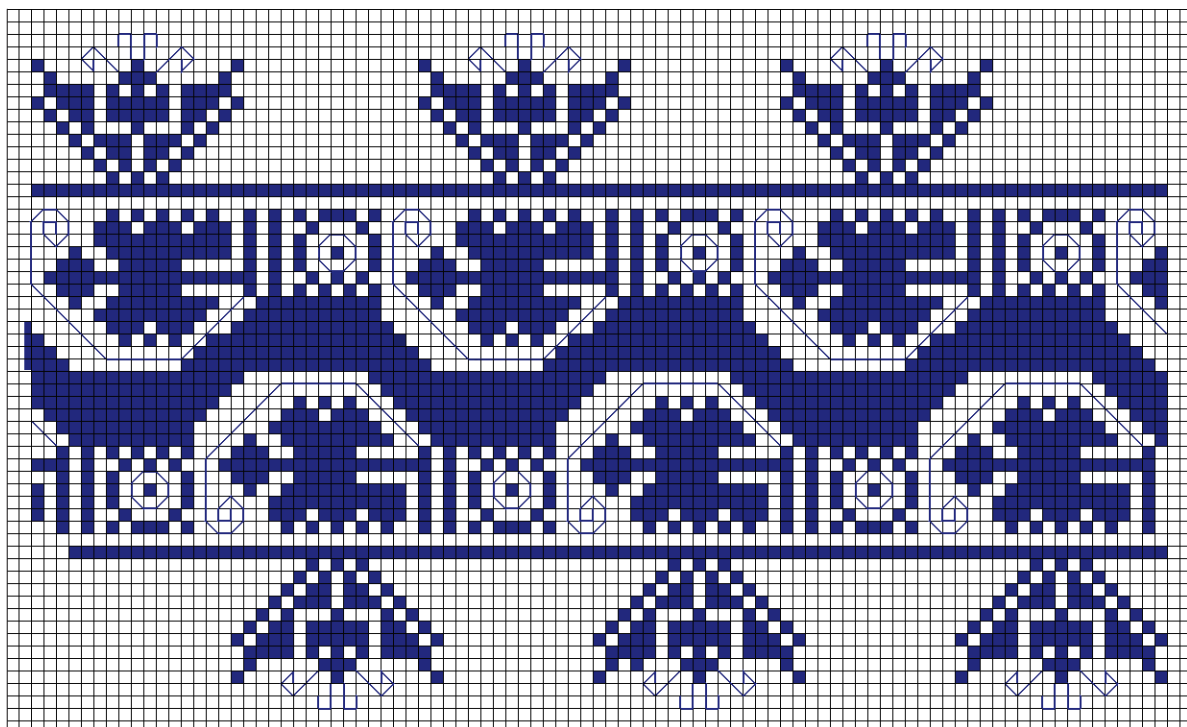

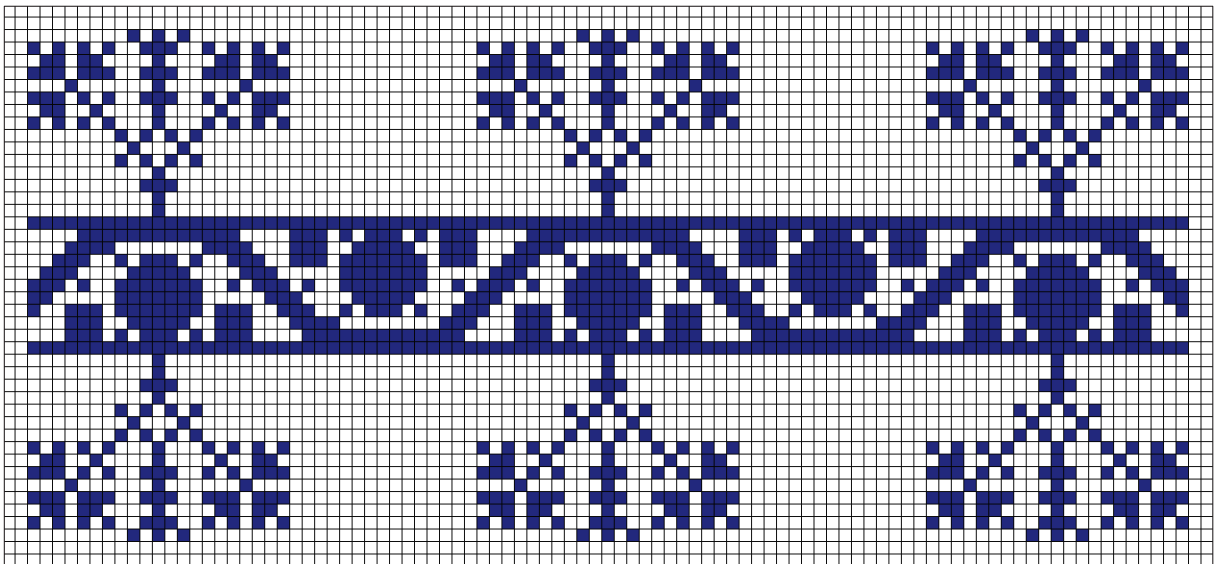
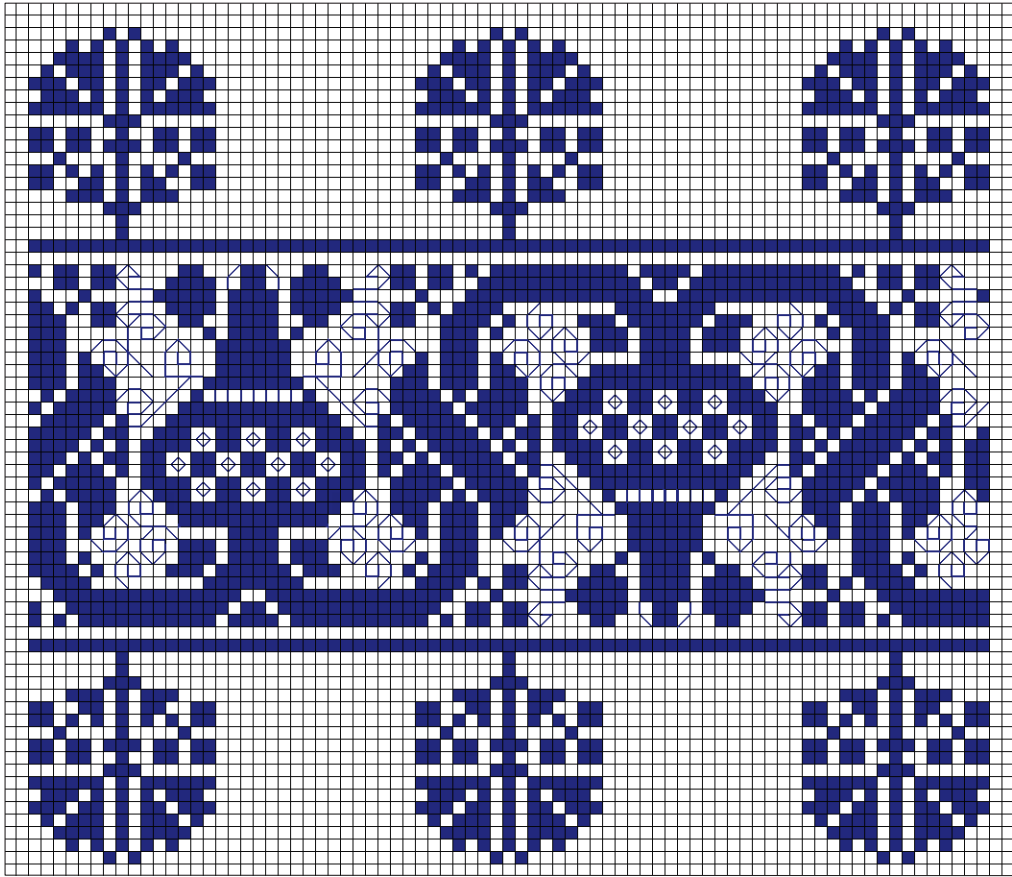

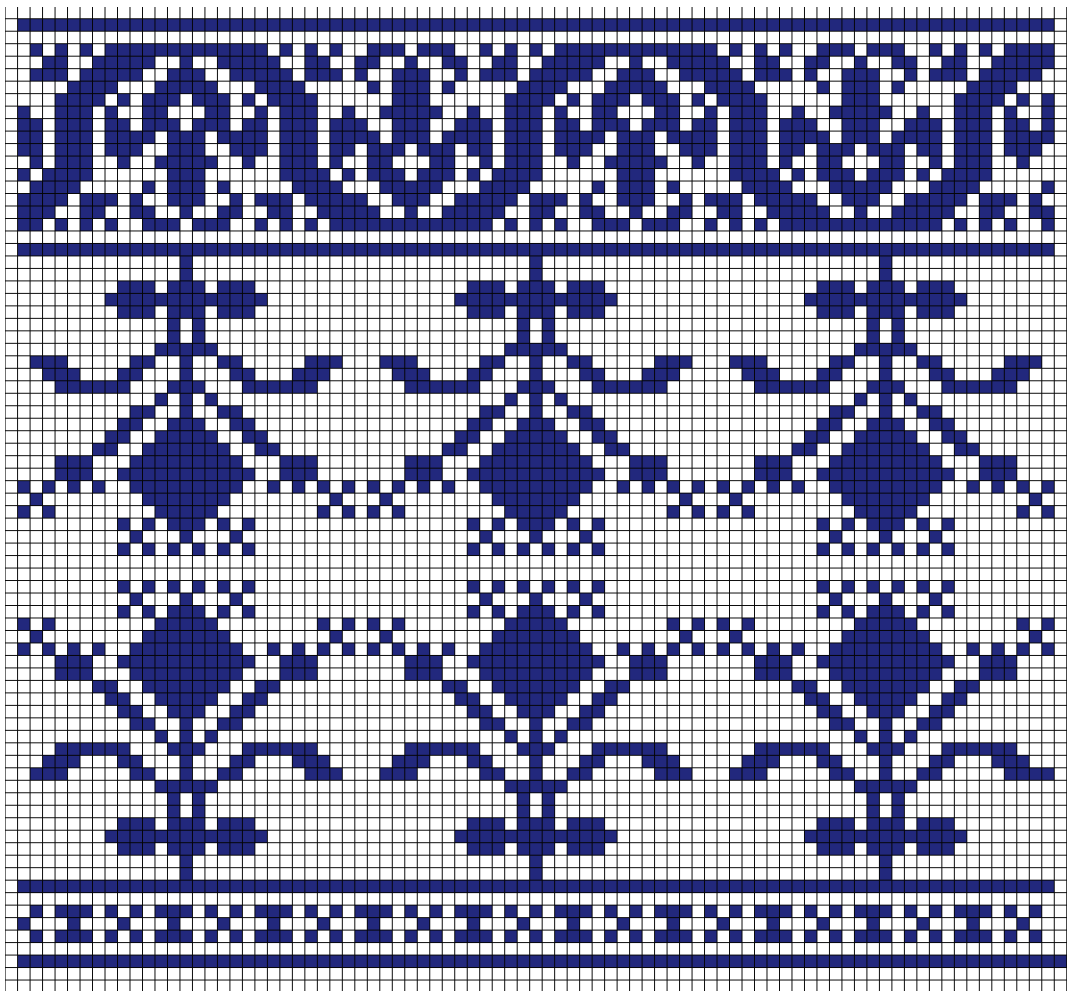
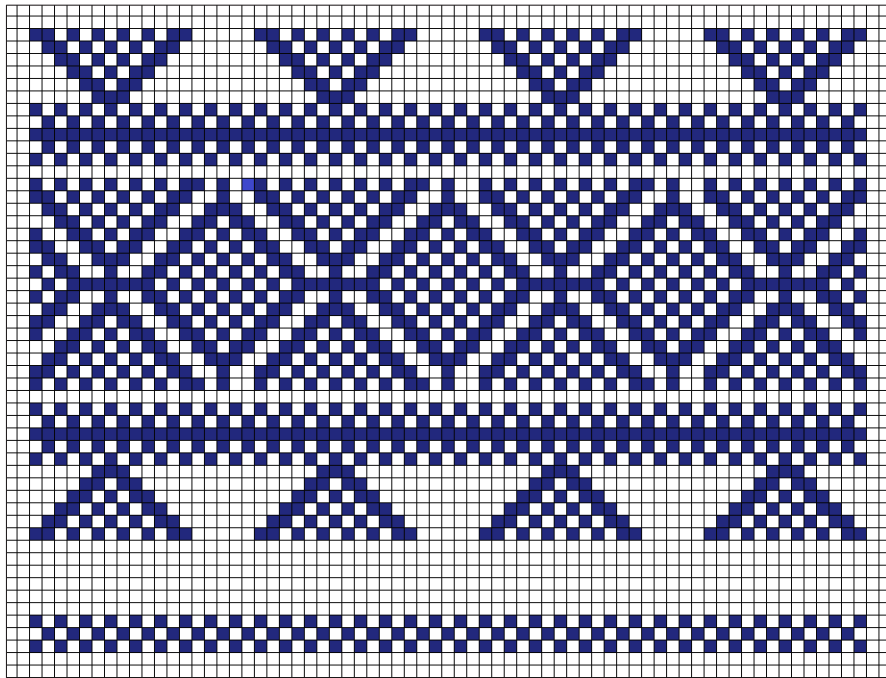

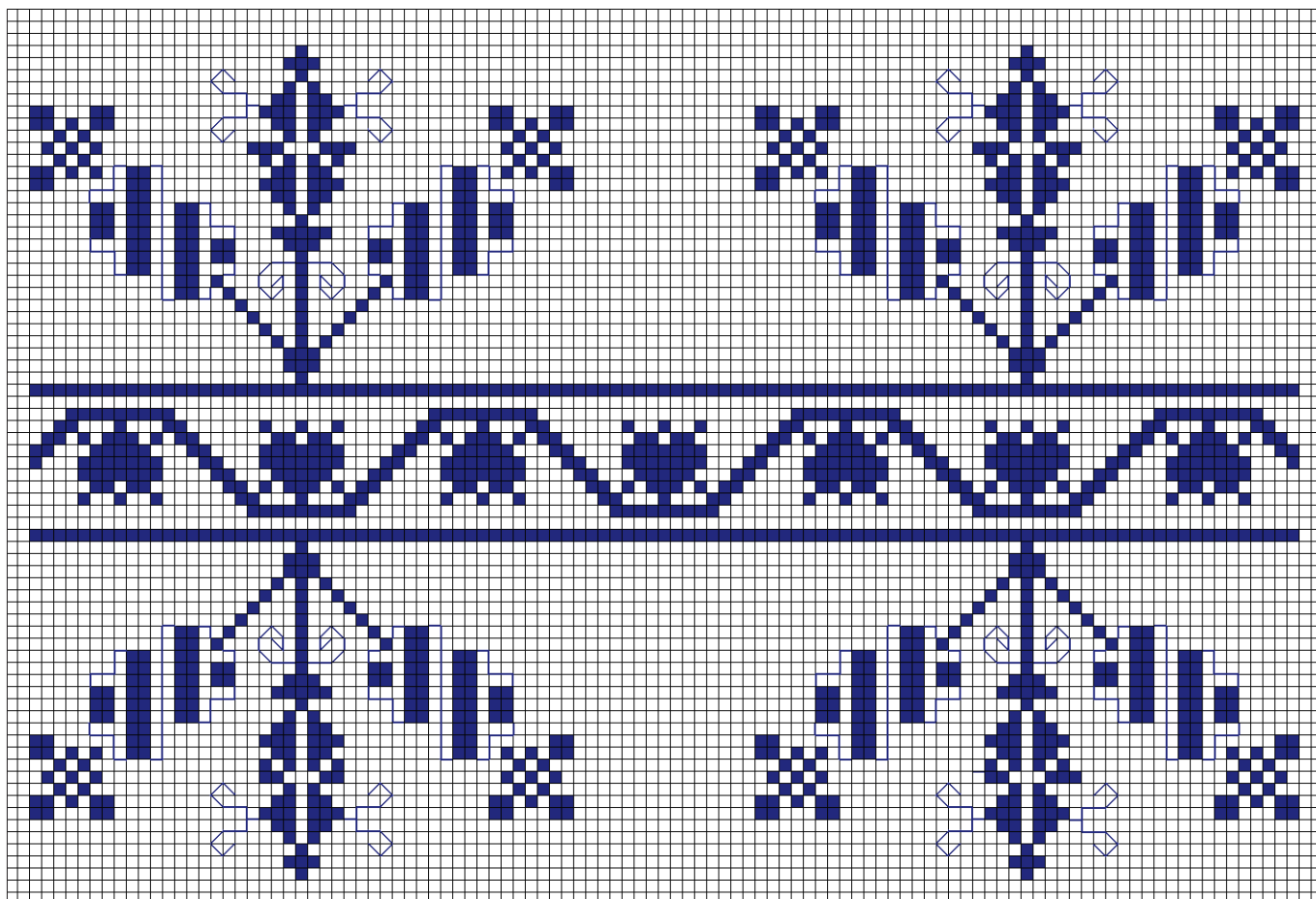
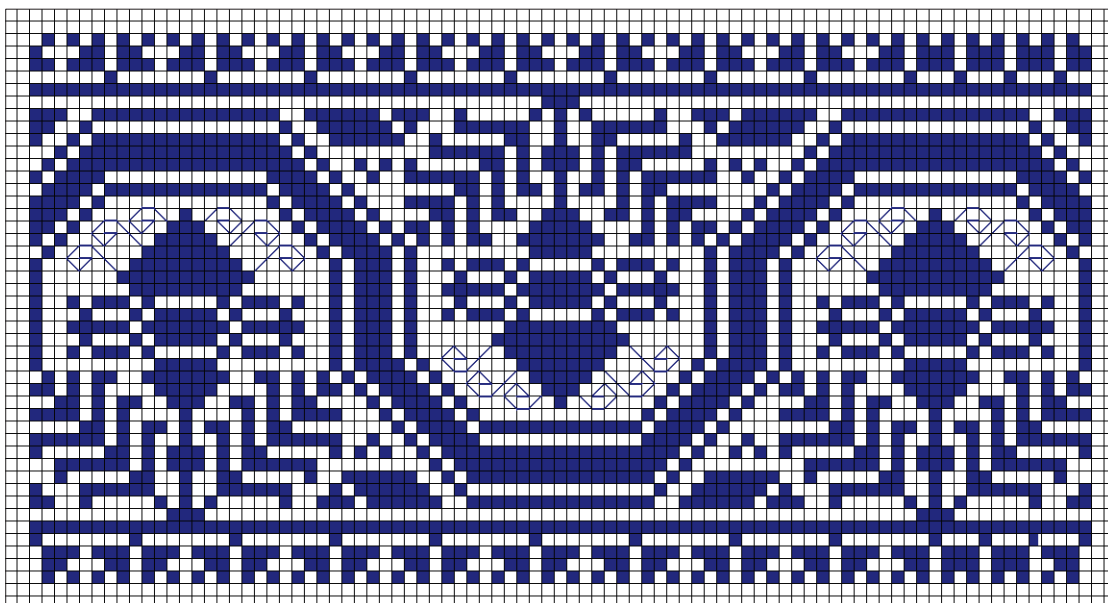

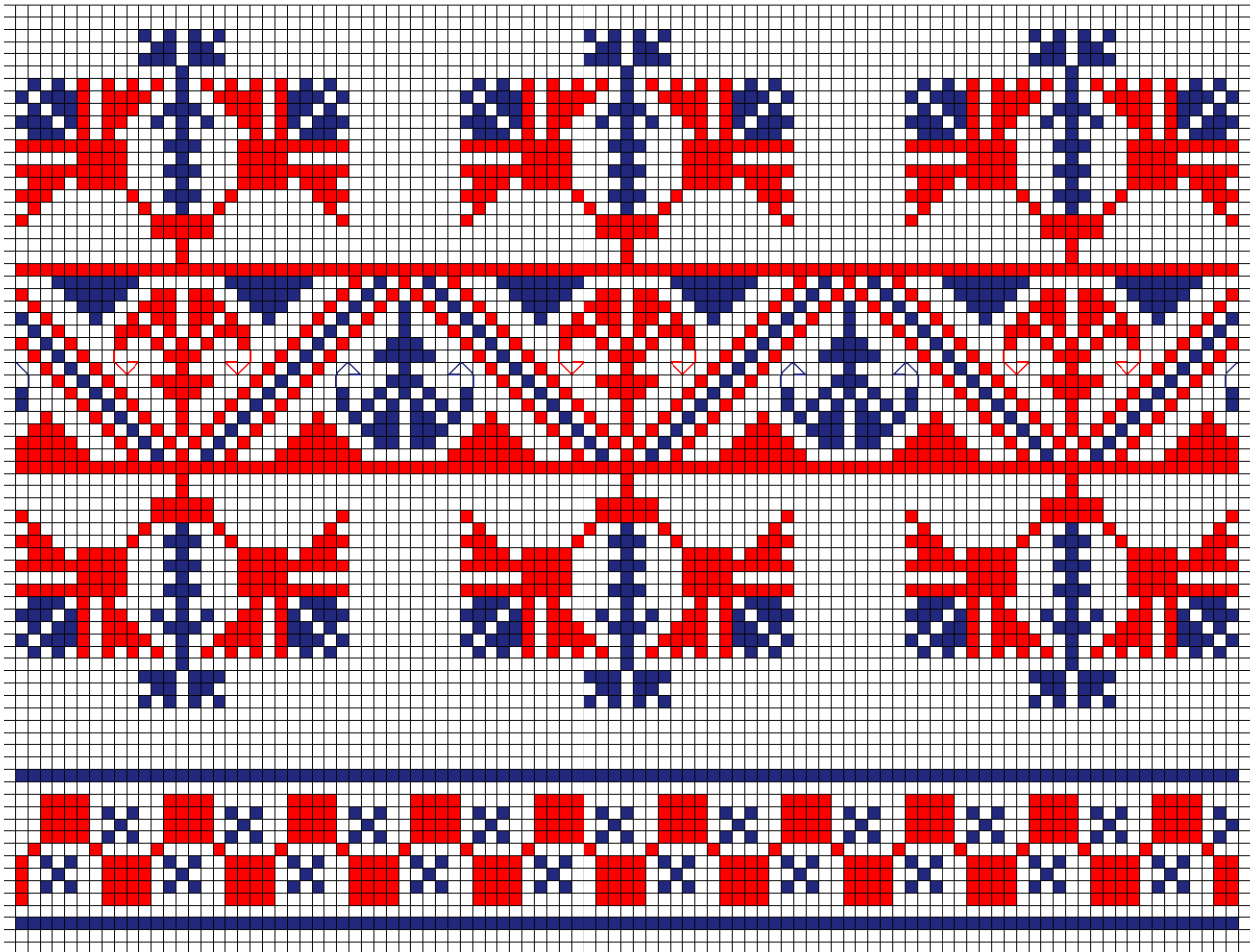
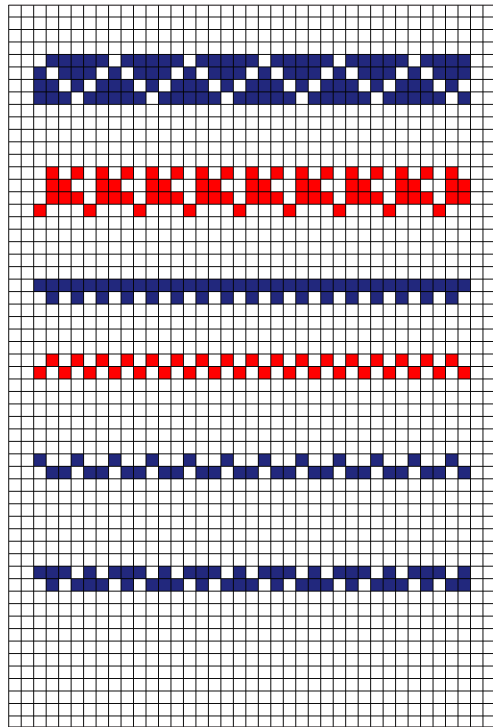
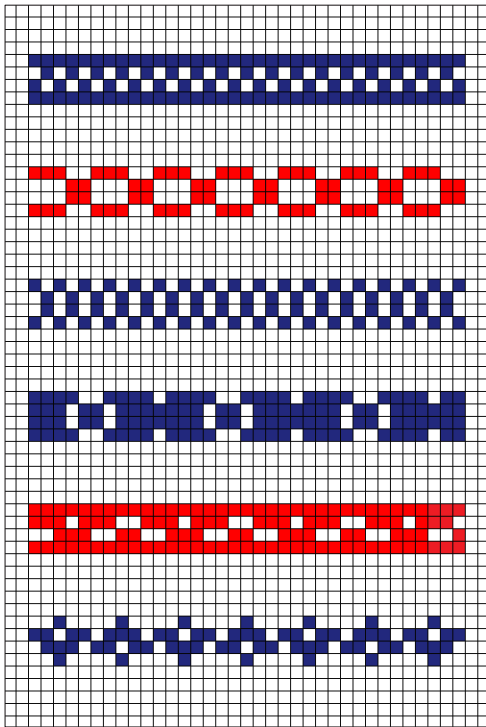

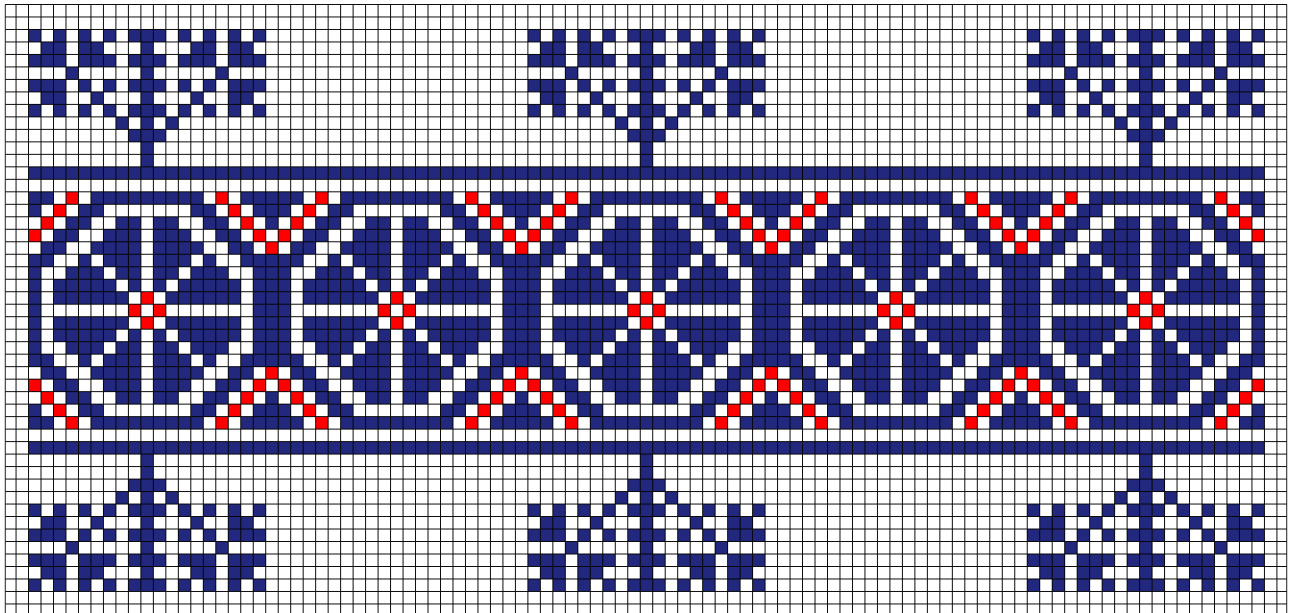
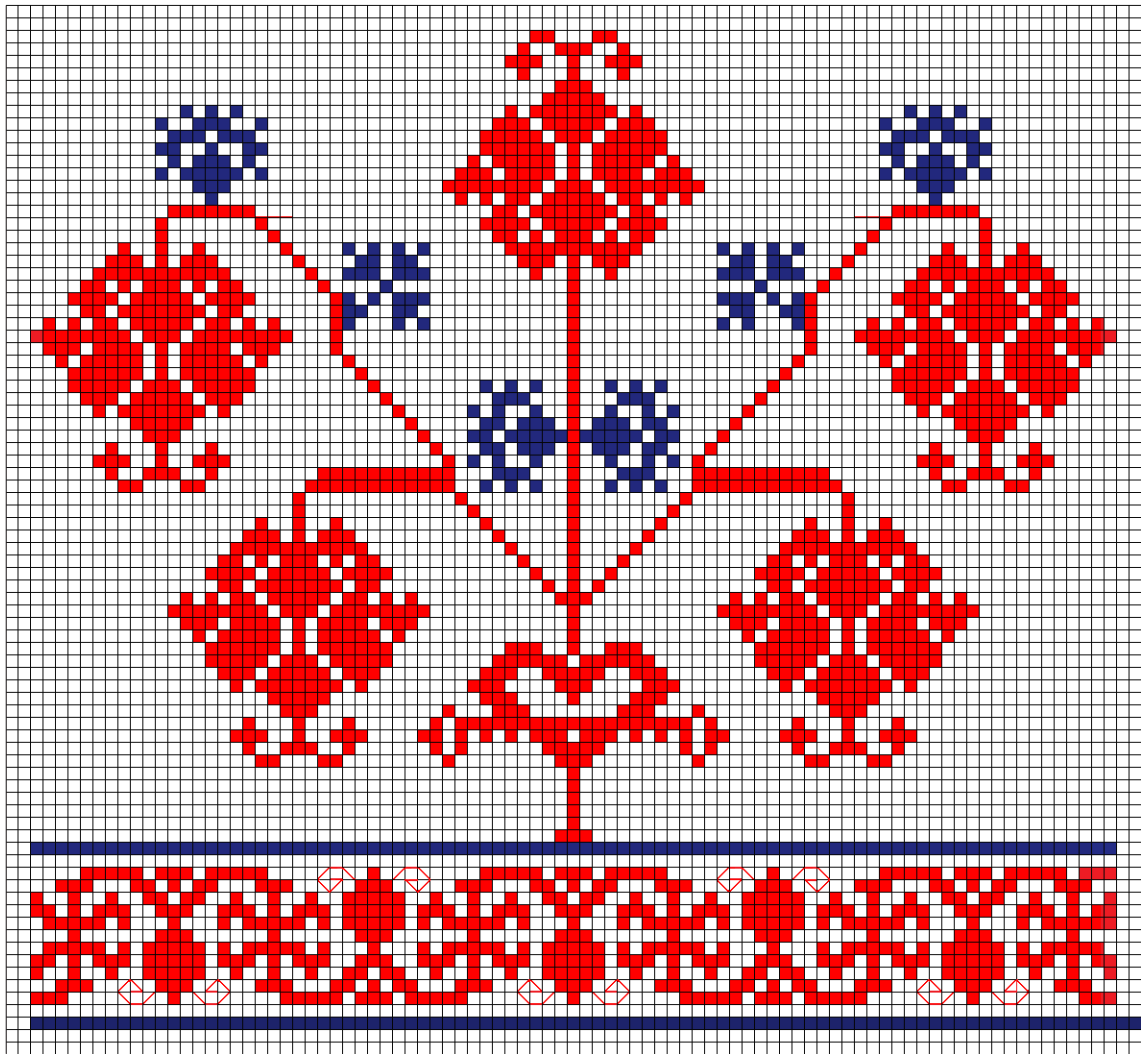

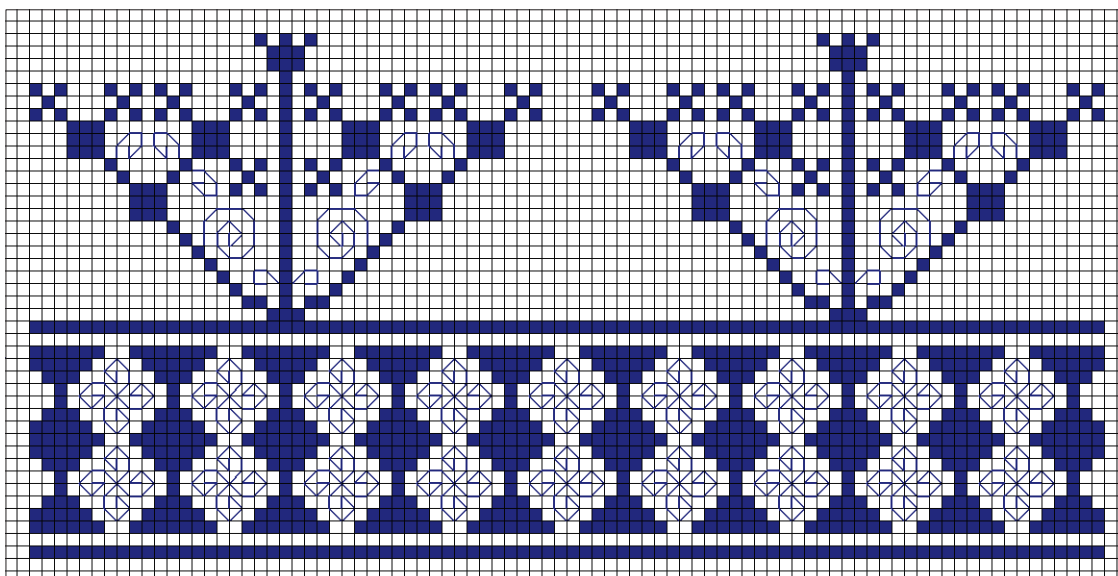
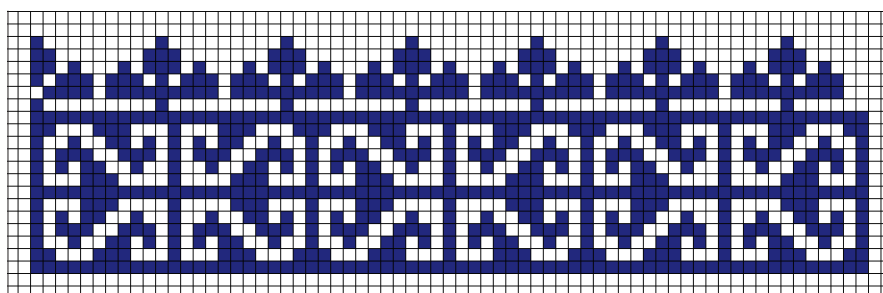
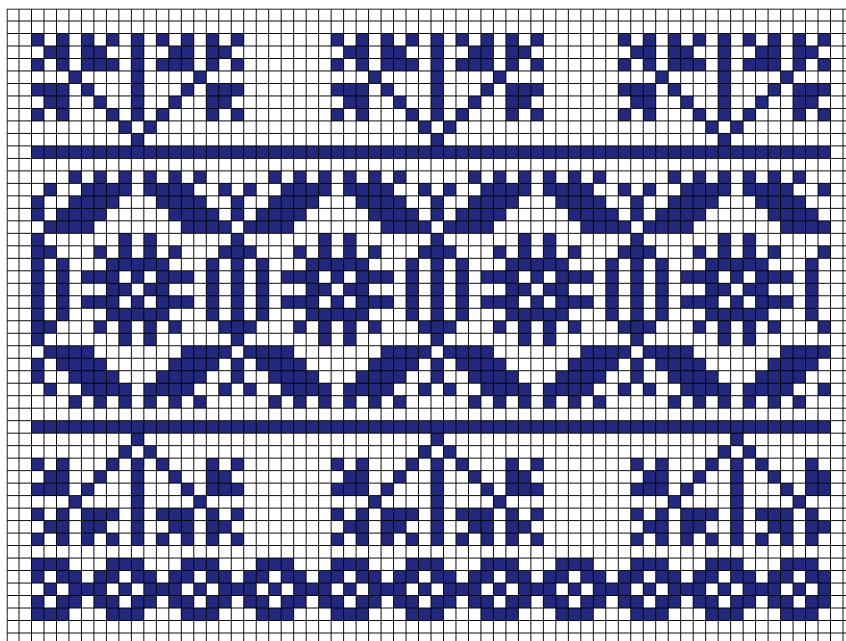

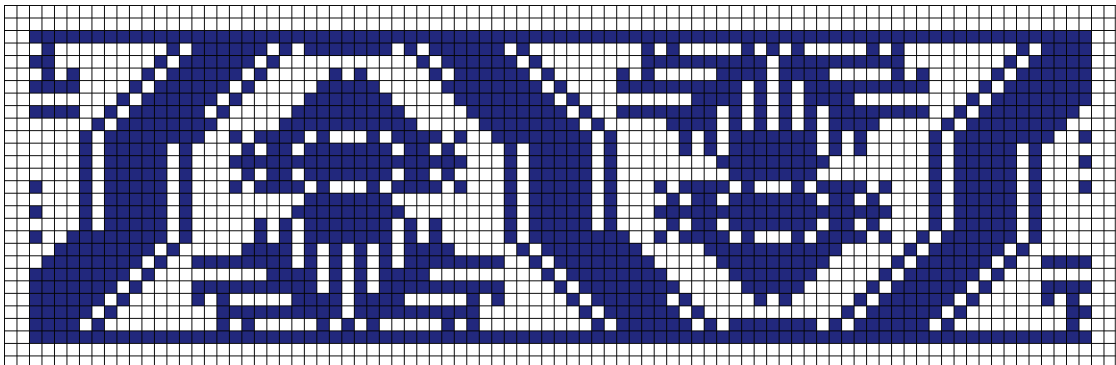
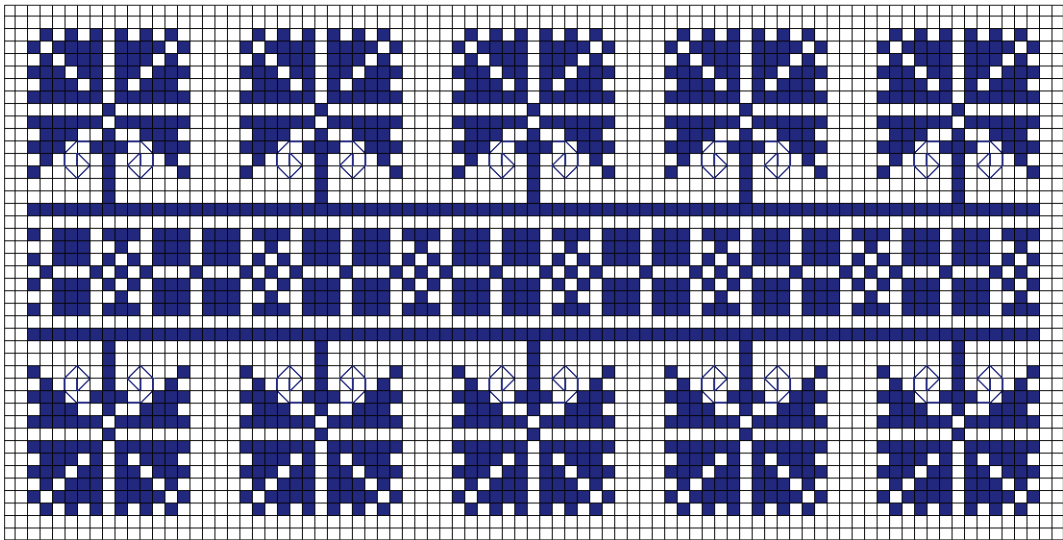
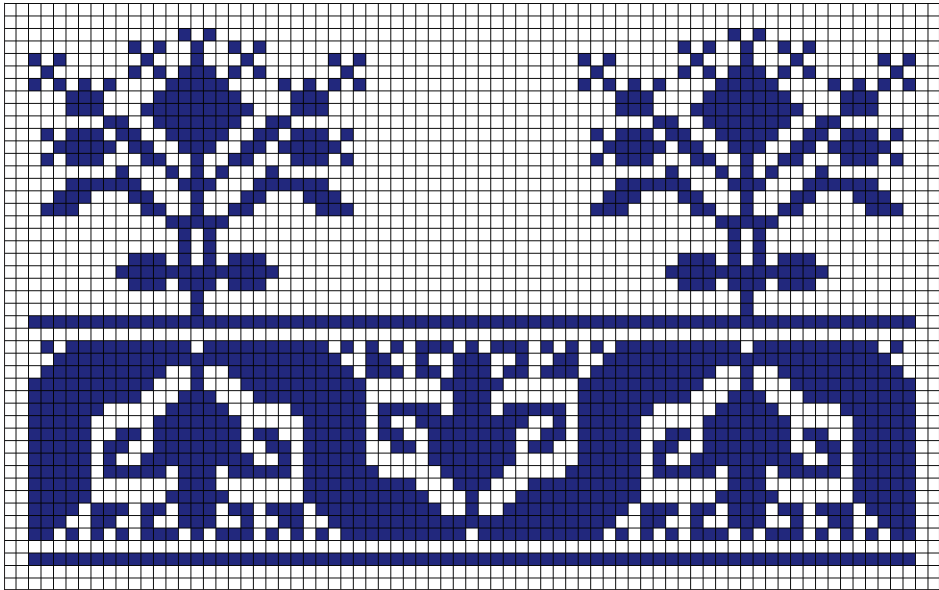

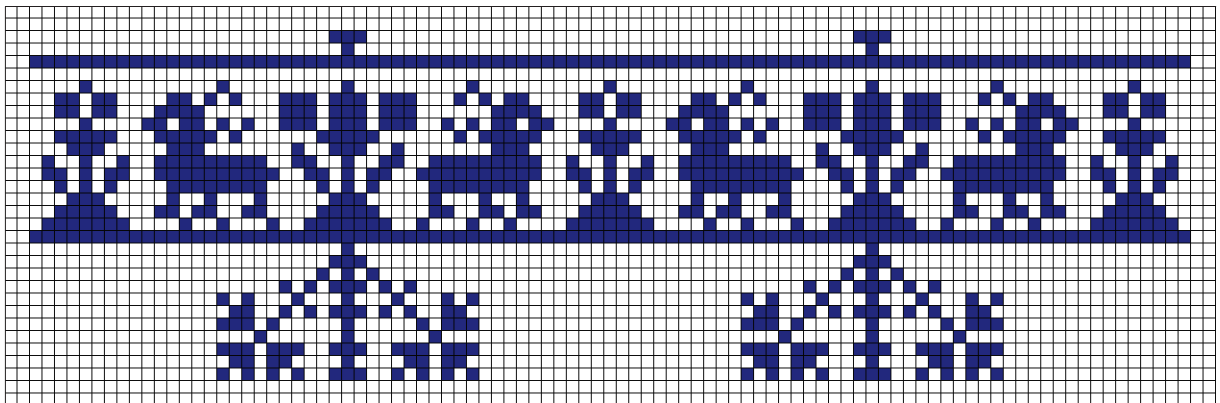
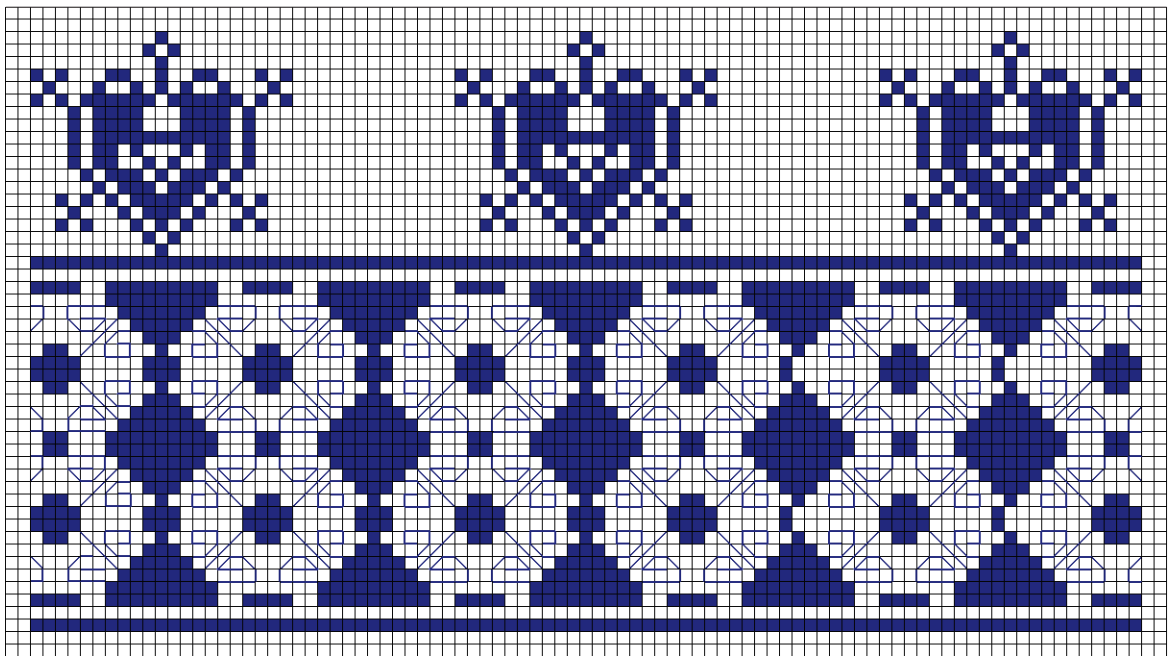
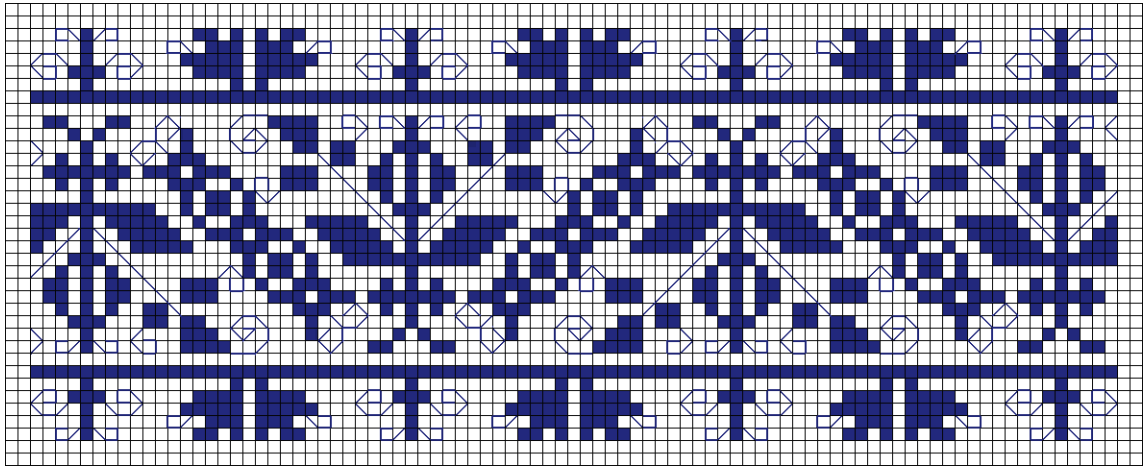

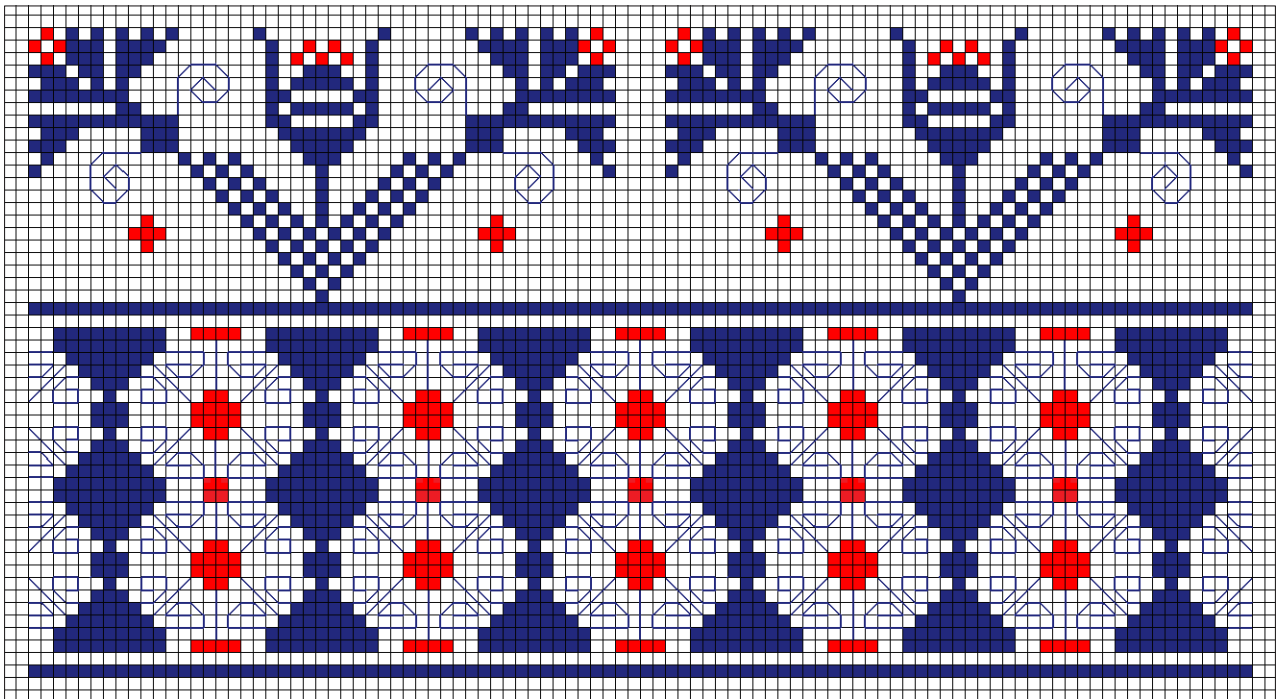
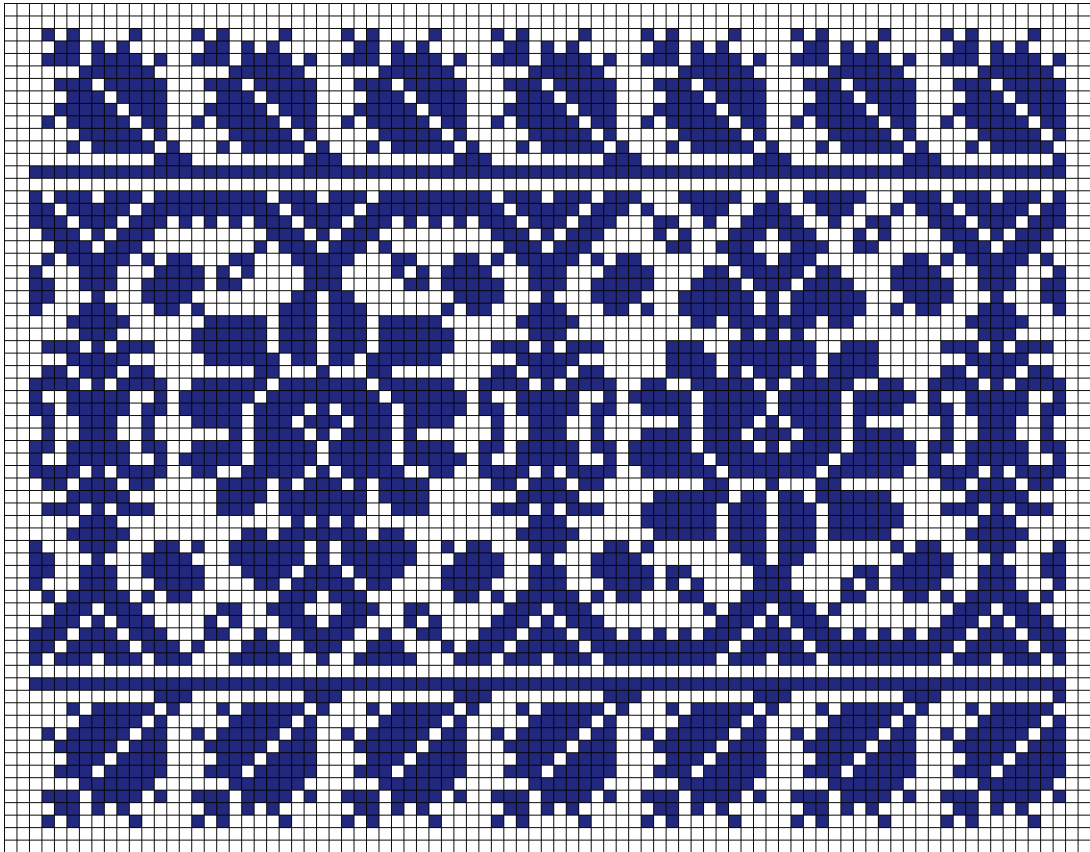

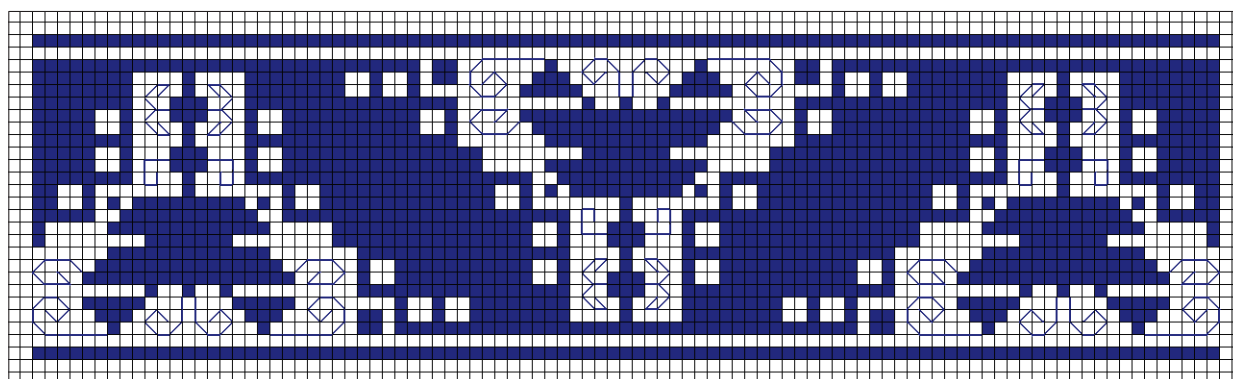
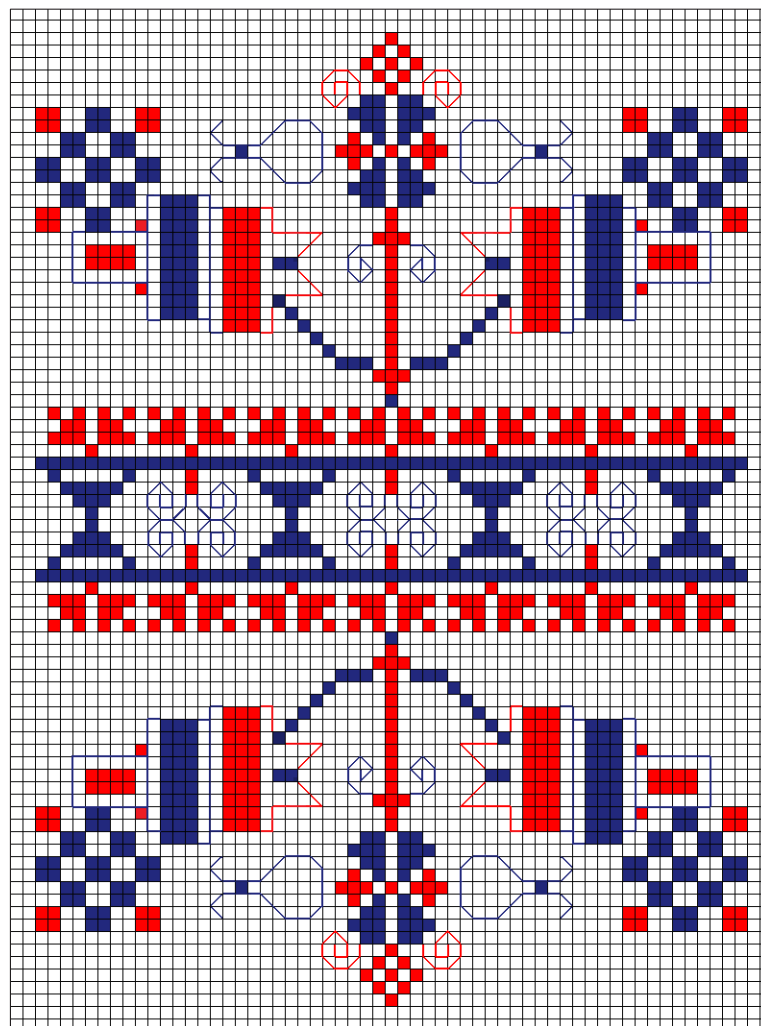

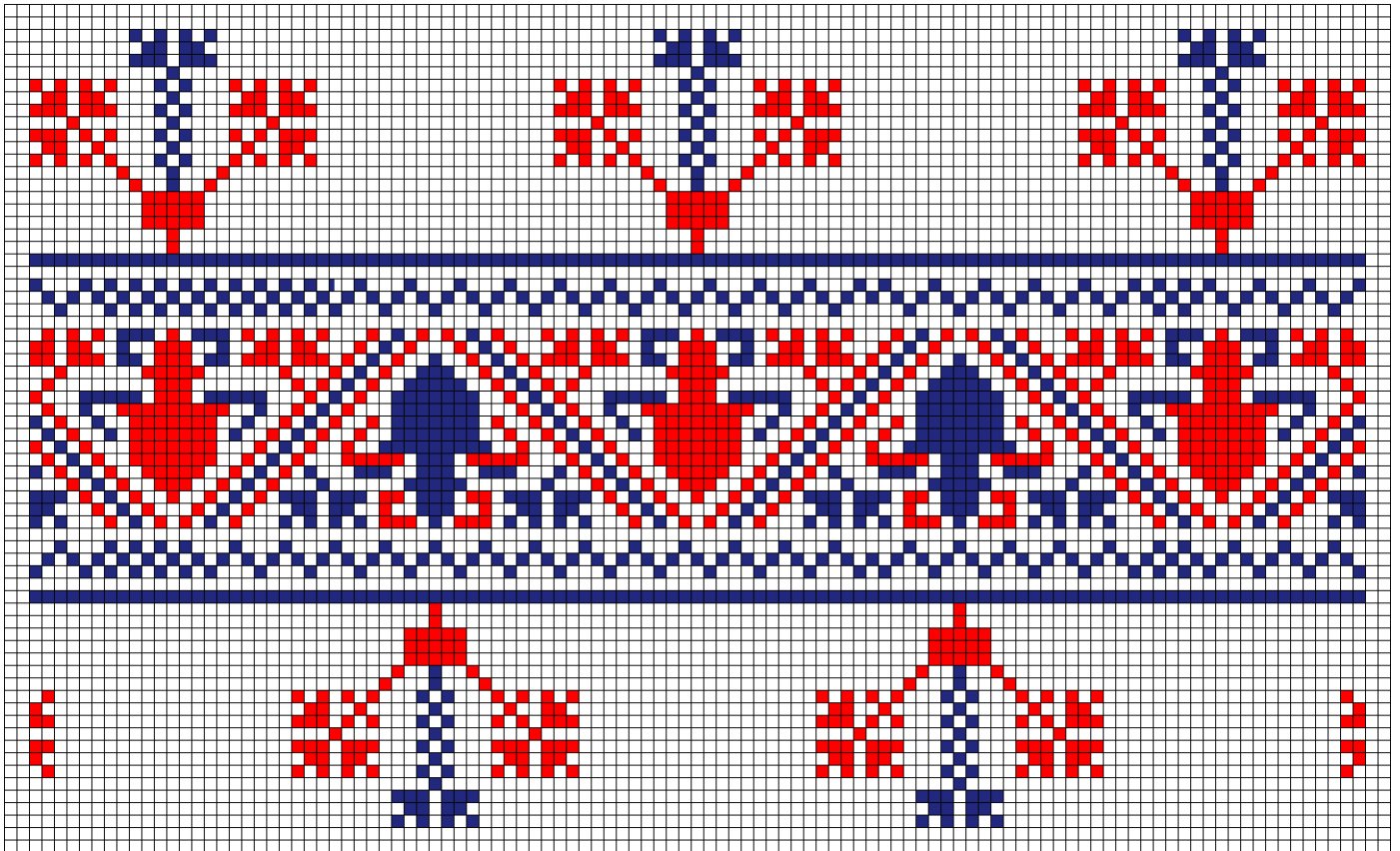
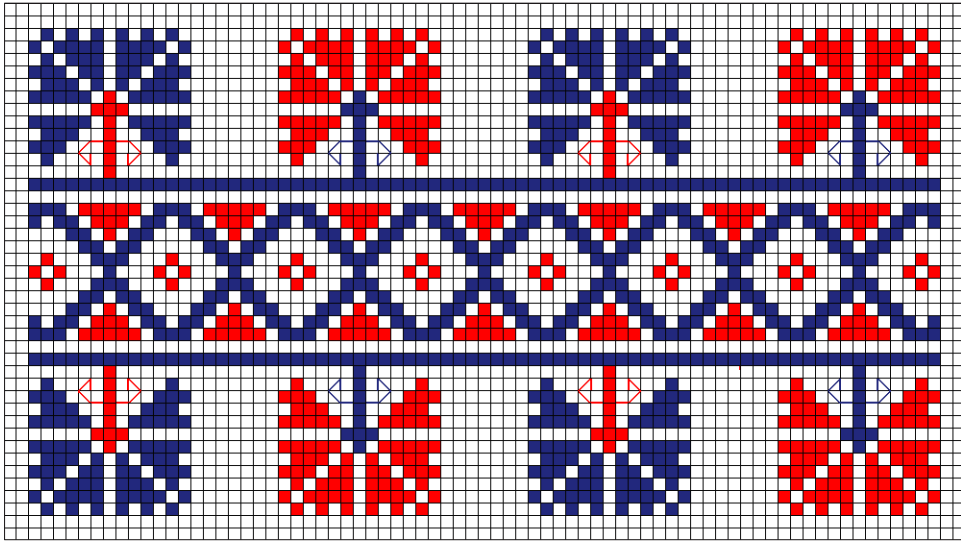

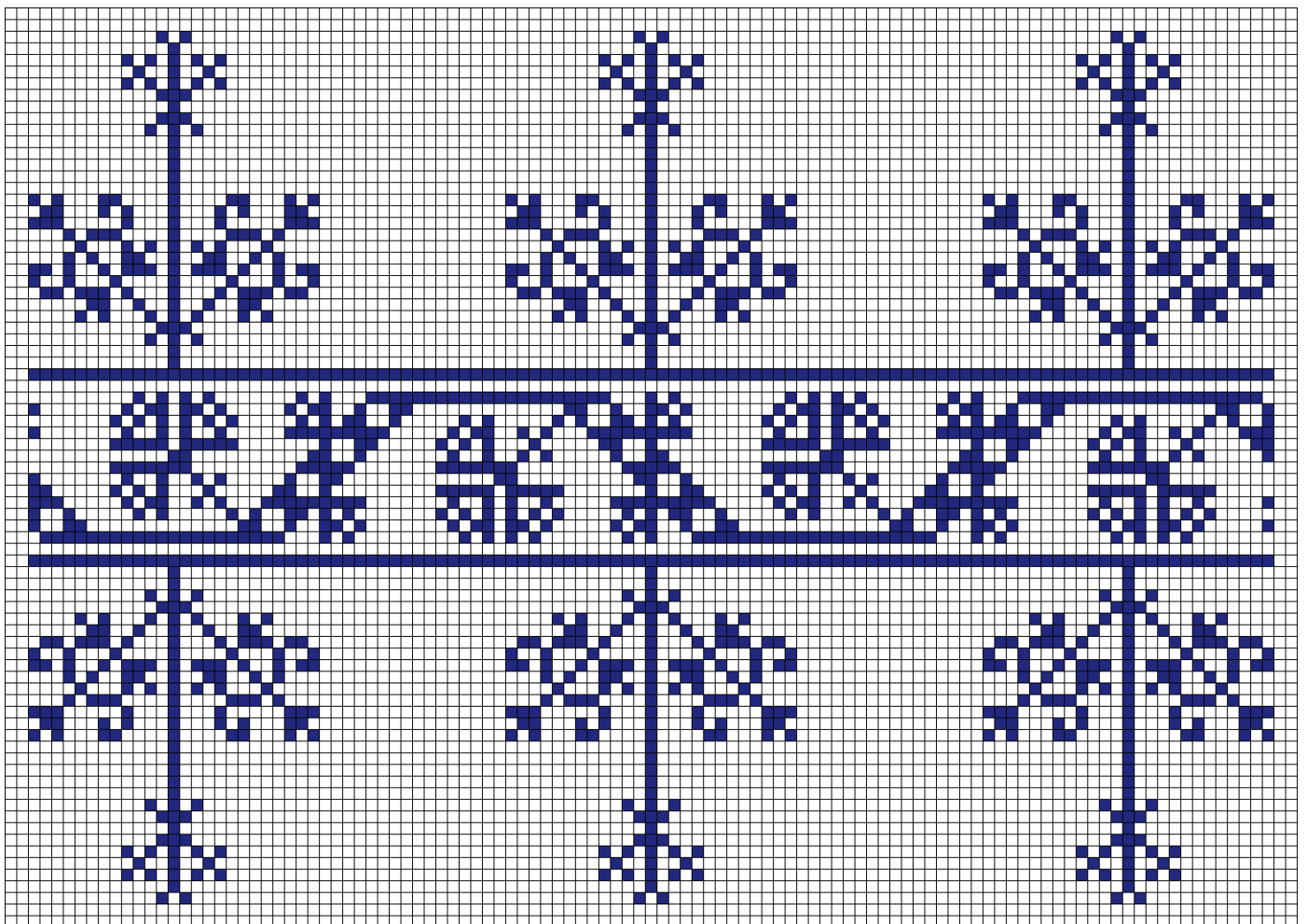
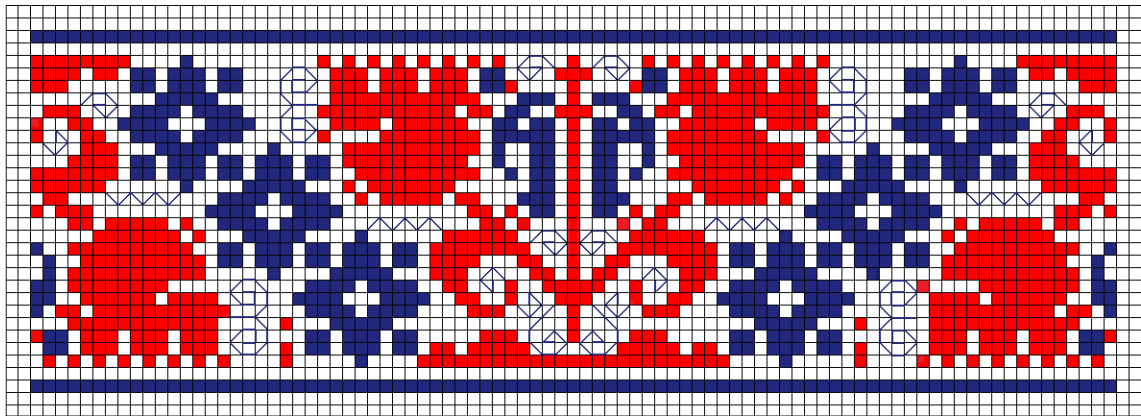

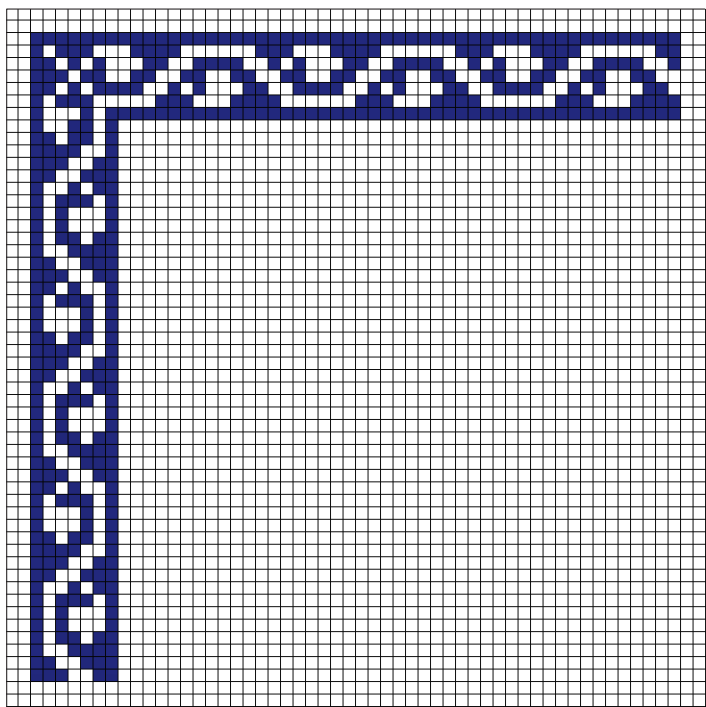
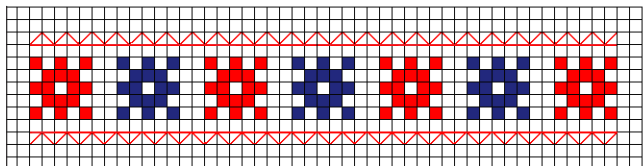
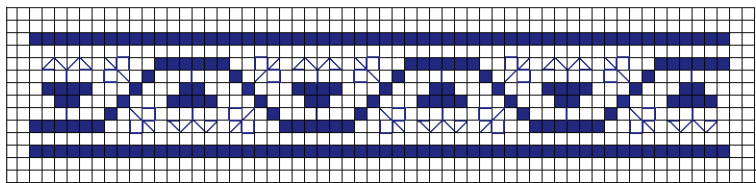
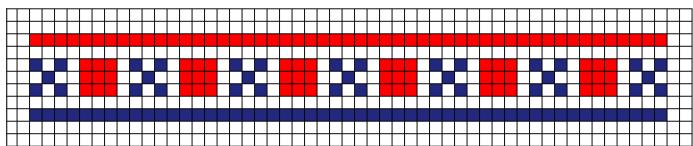
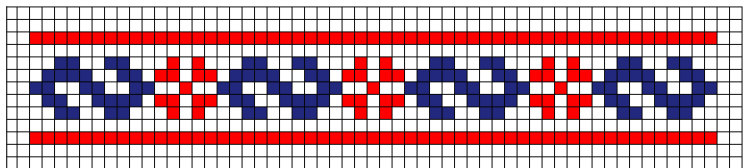
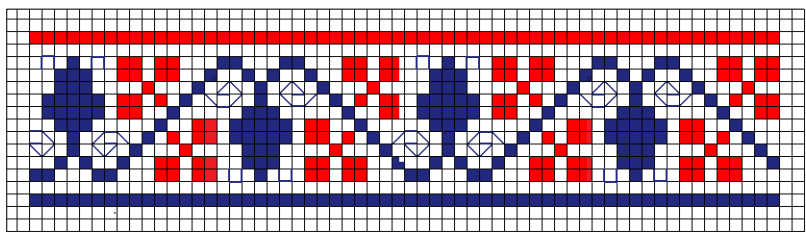

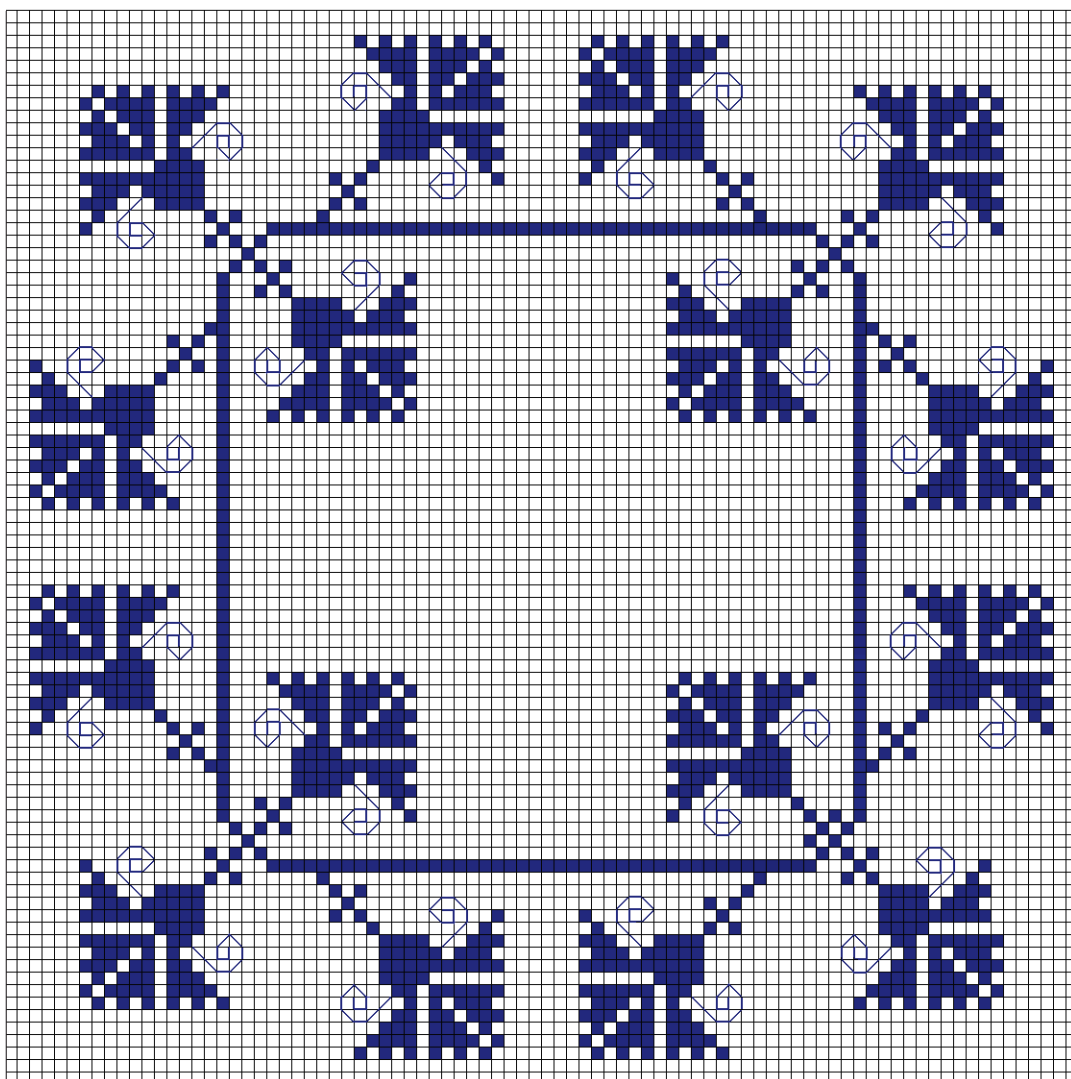
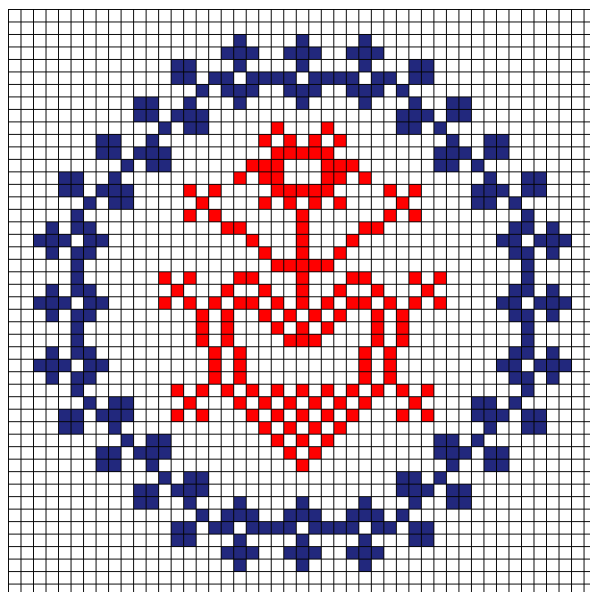

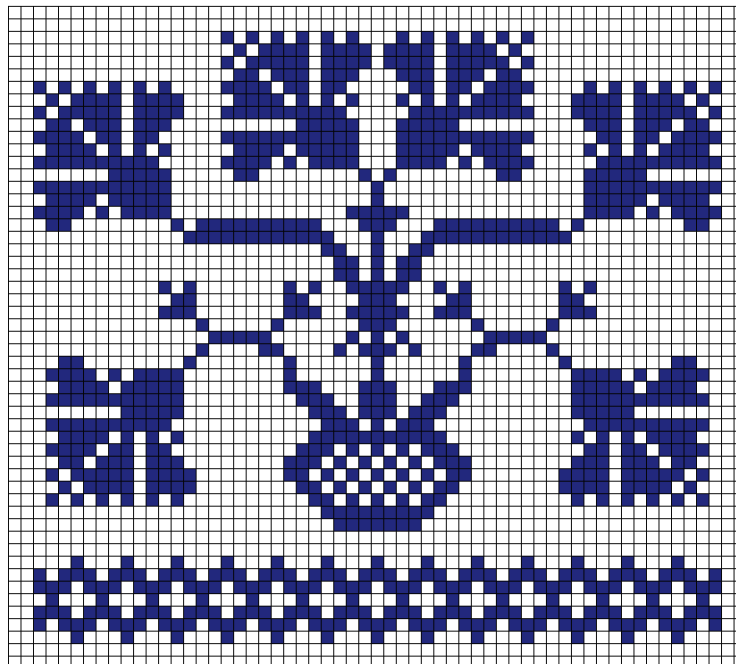
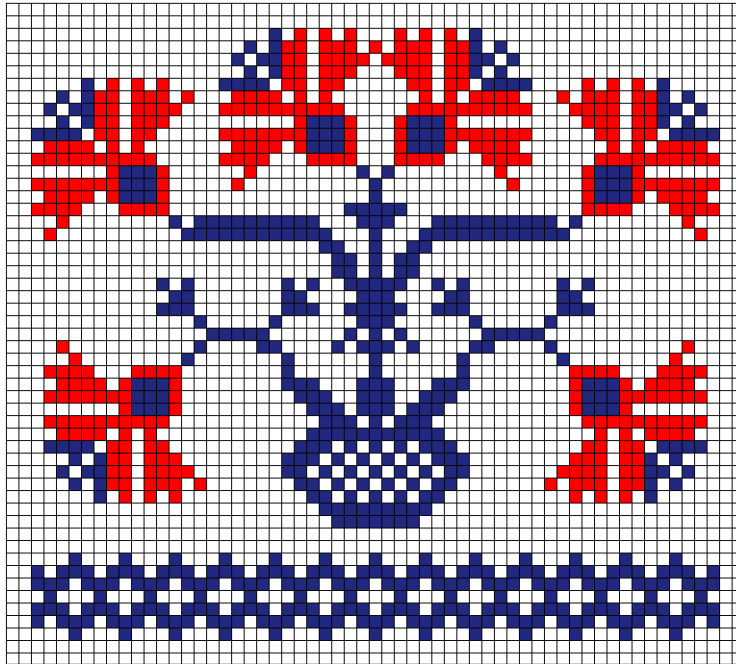
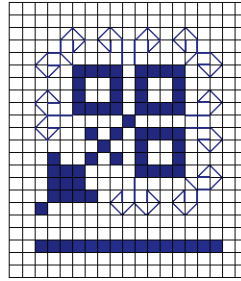
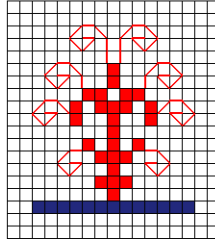
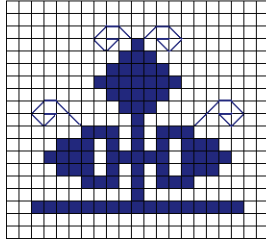

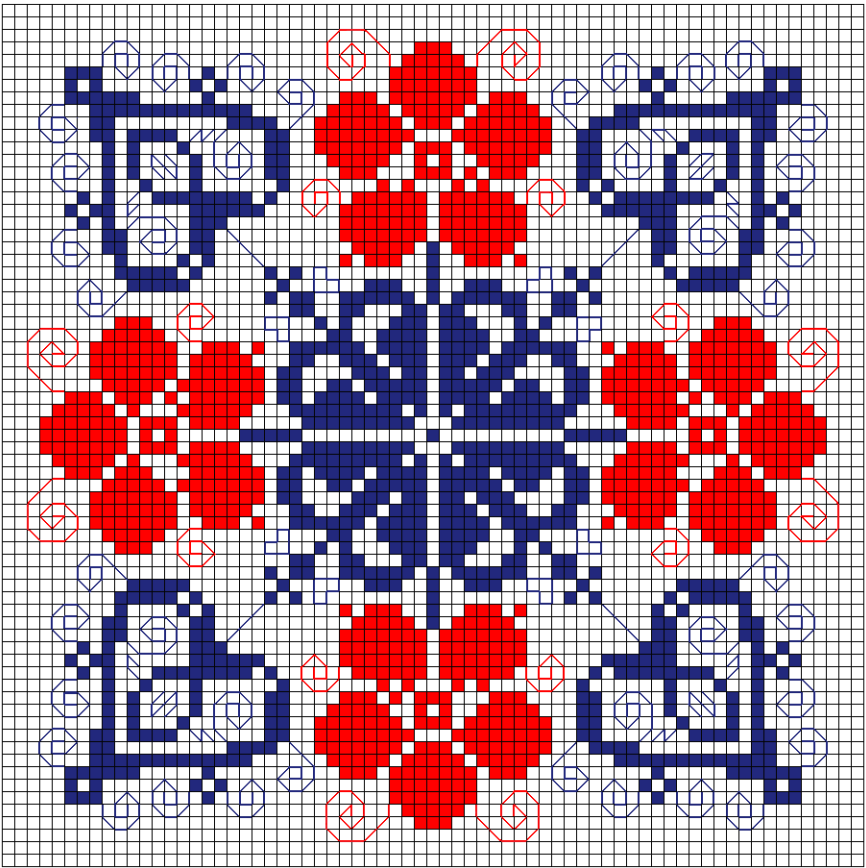
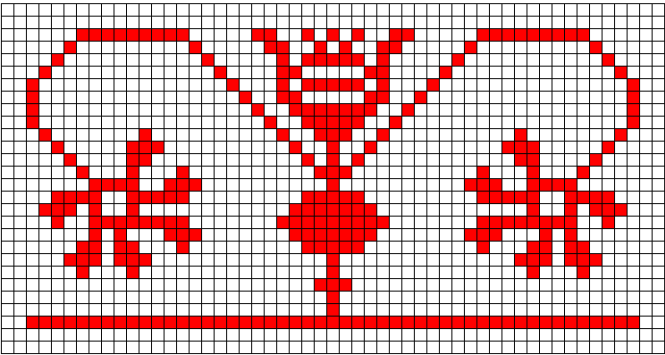
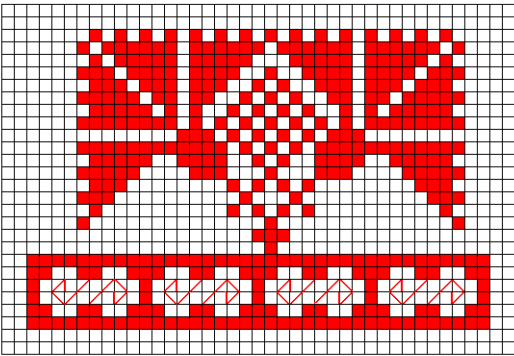

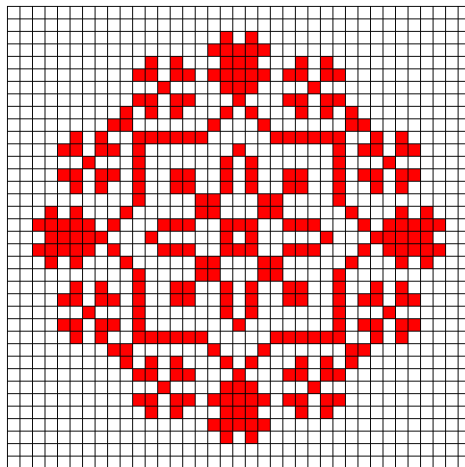
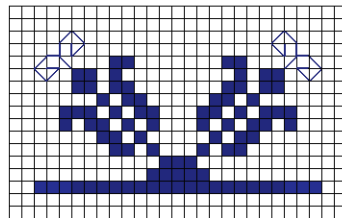
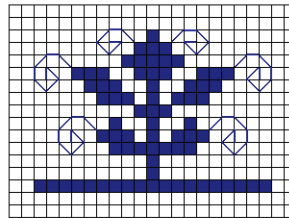
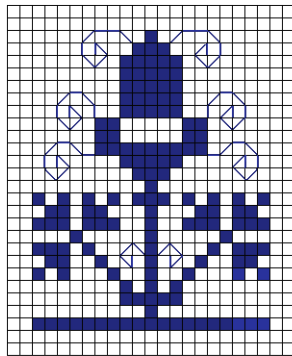
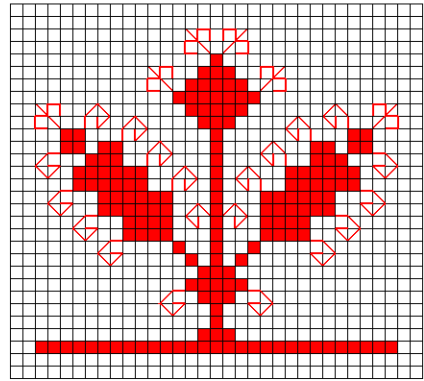
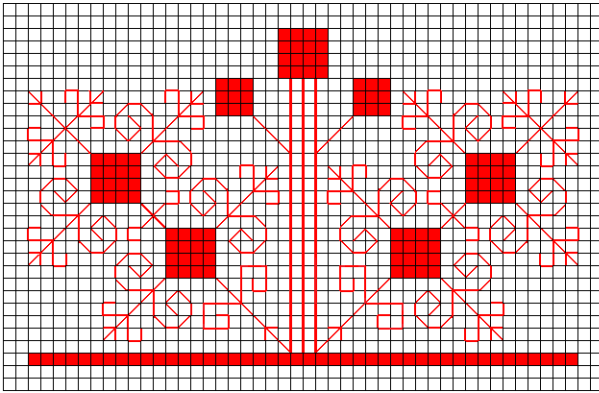

SREDINSKI VZORCI

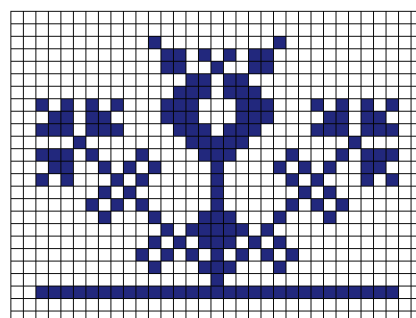
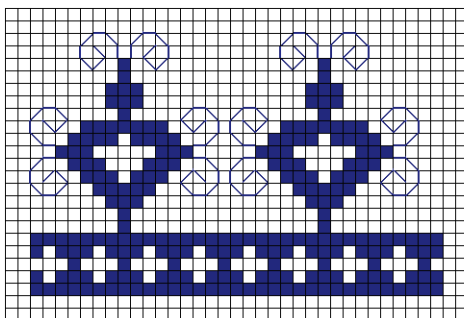
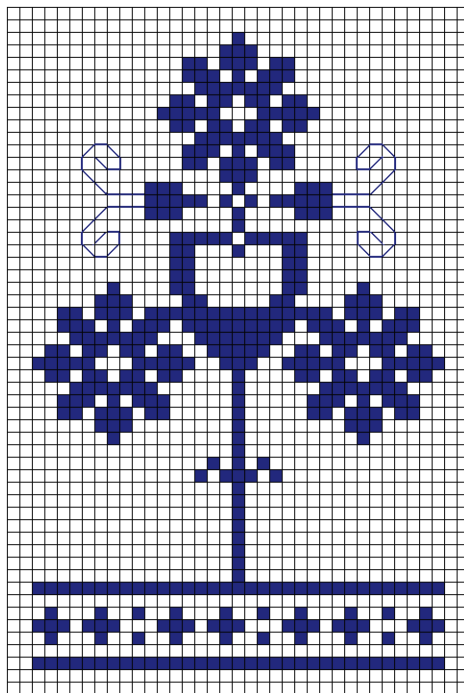
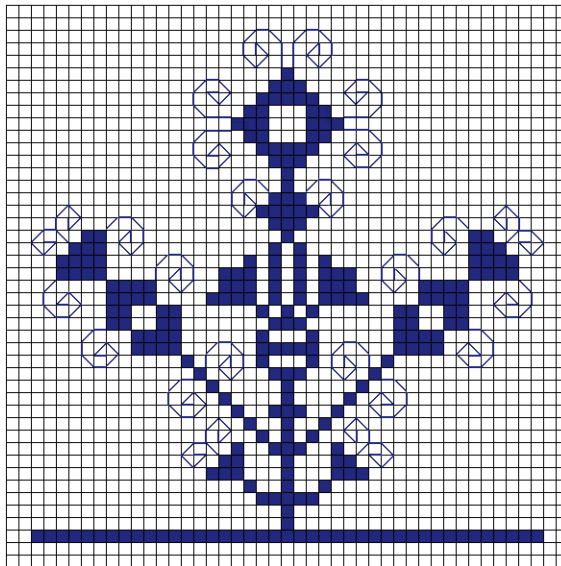

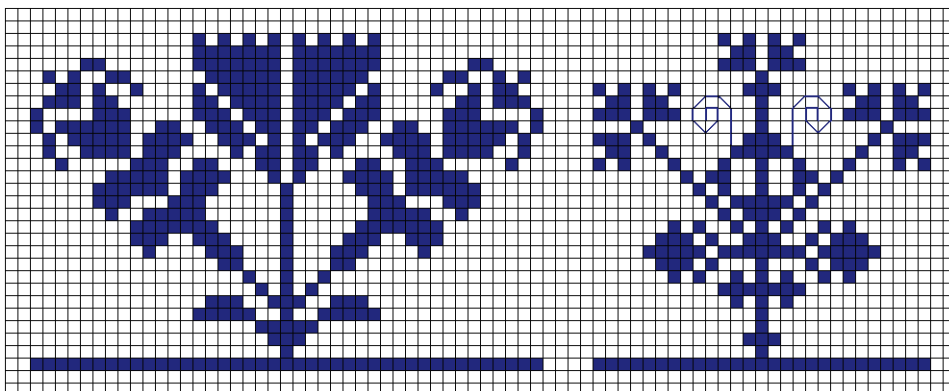
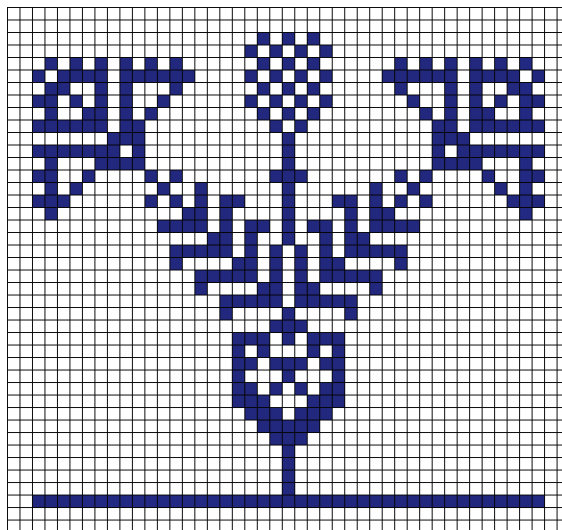
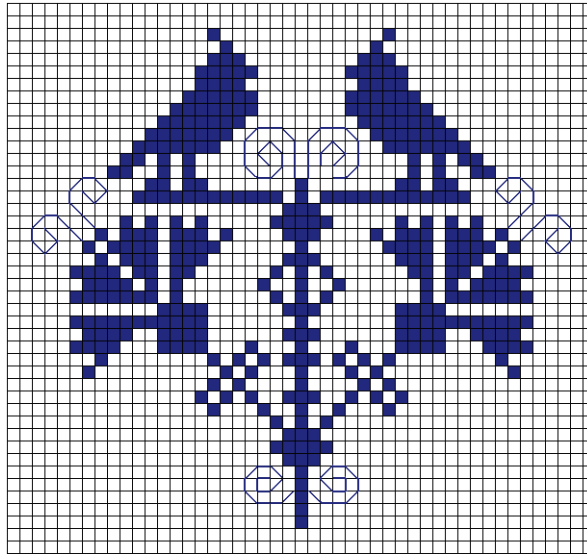

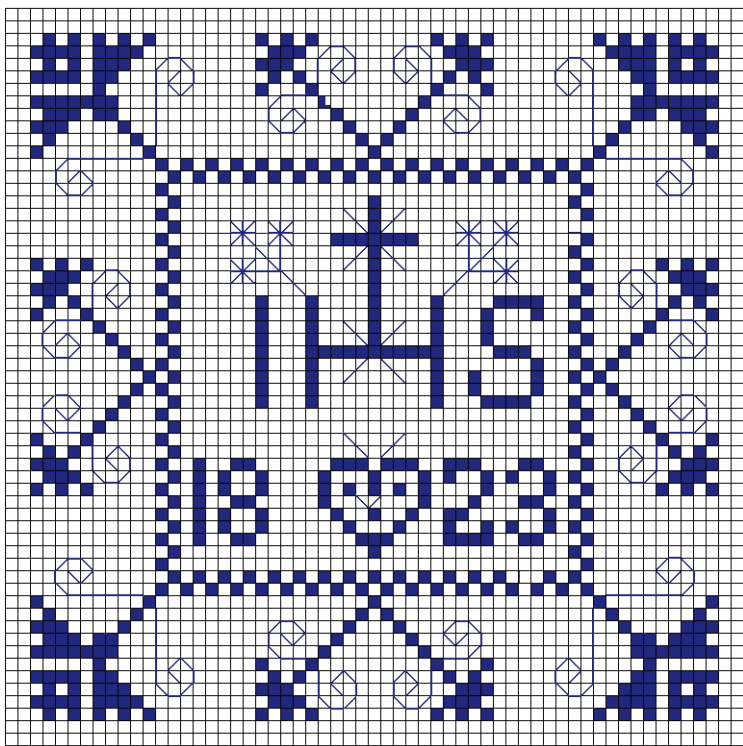
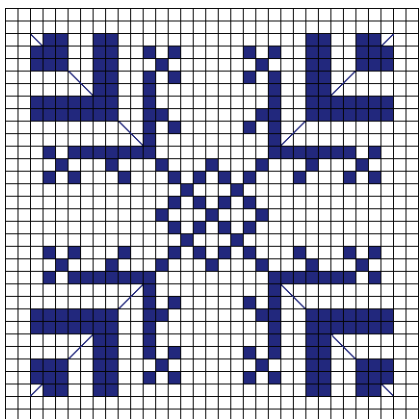
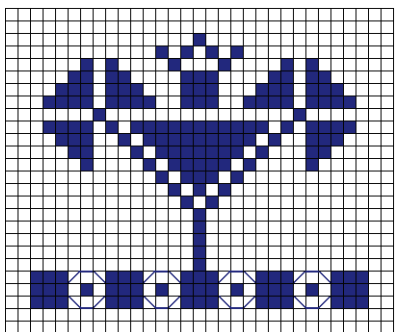

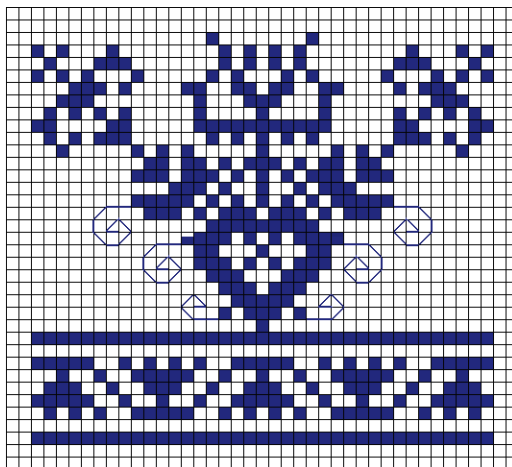
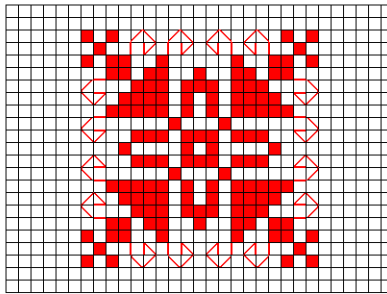
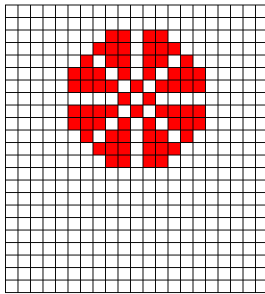
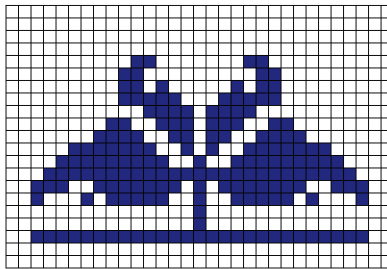
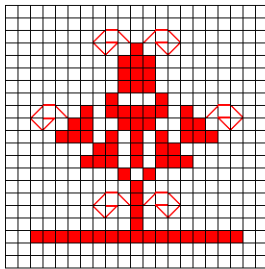
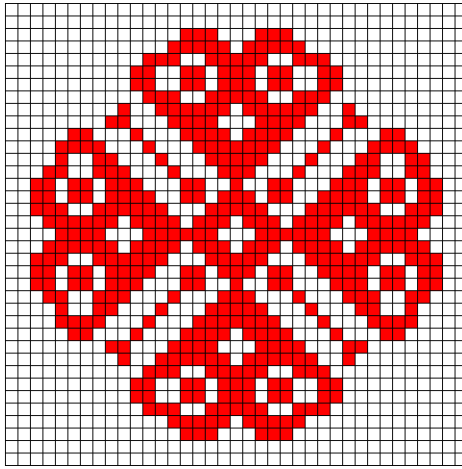

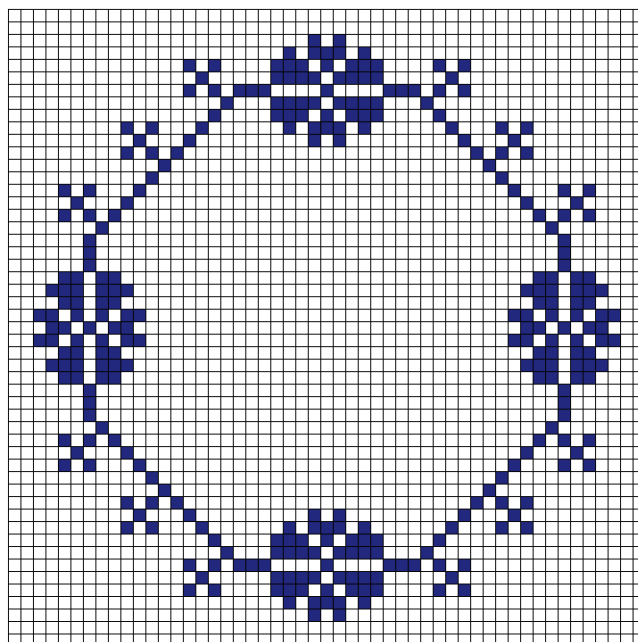
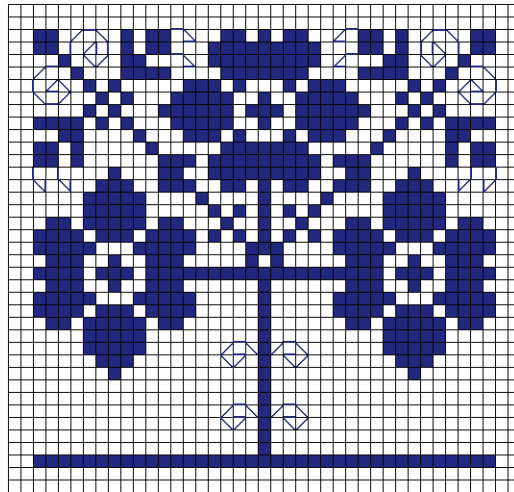
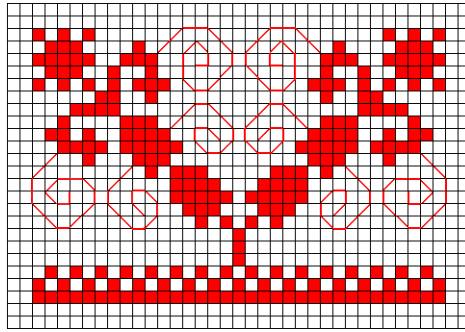

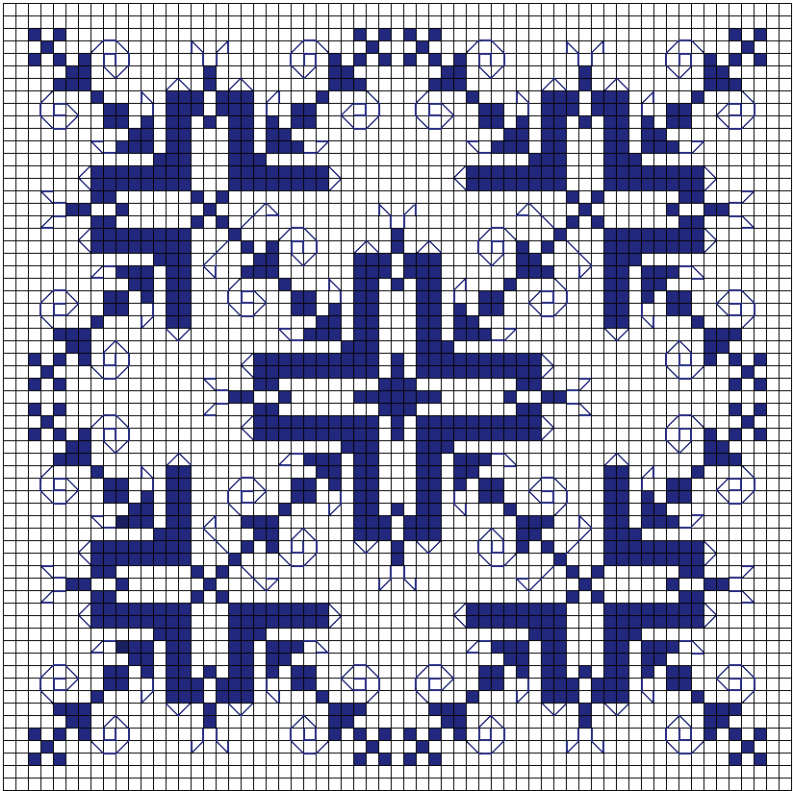
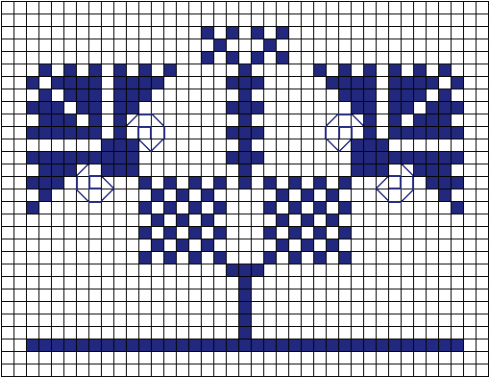
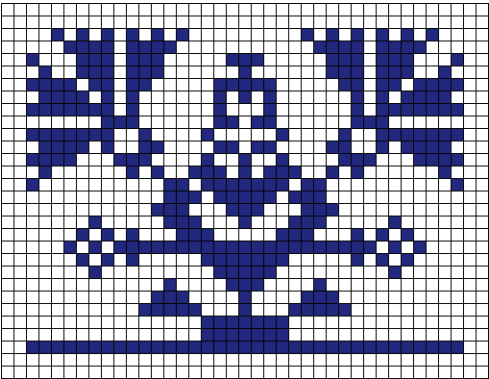

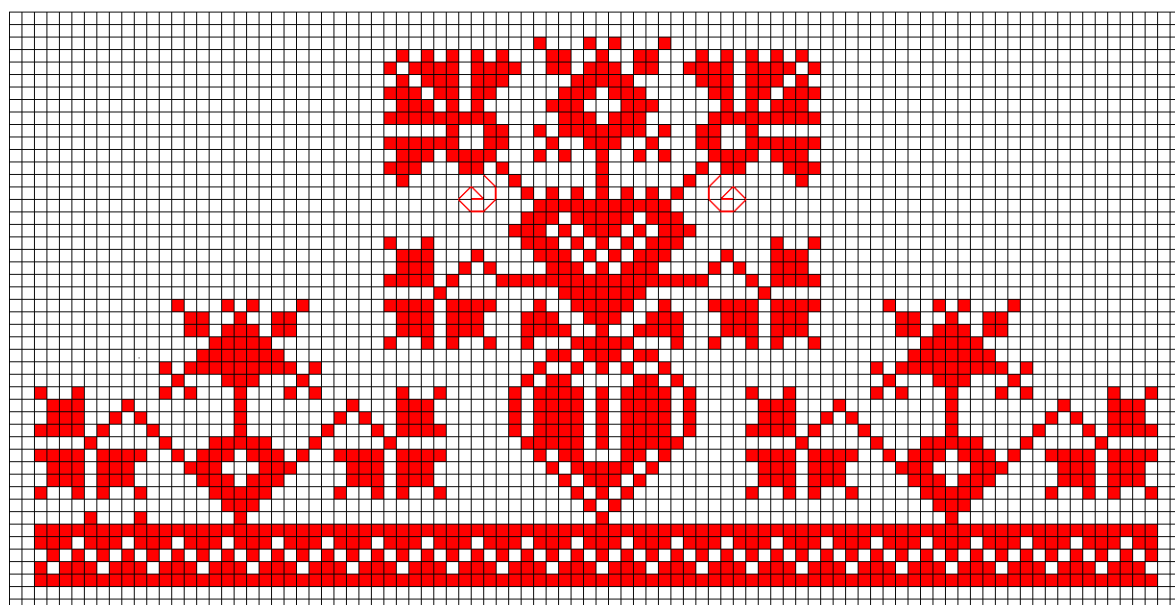
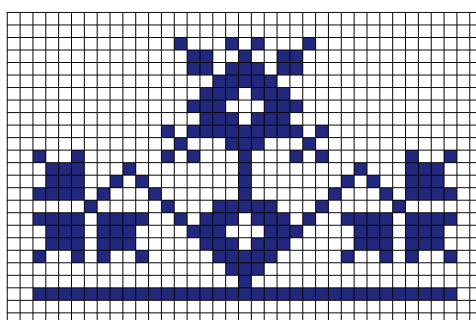
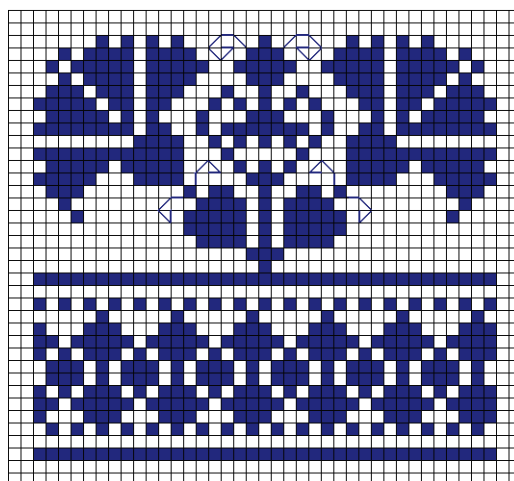

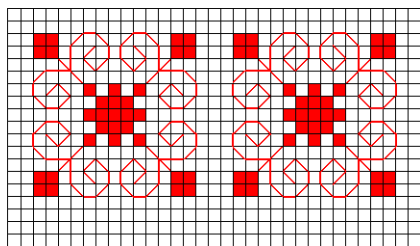
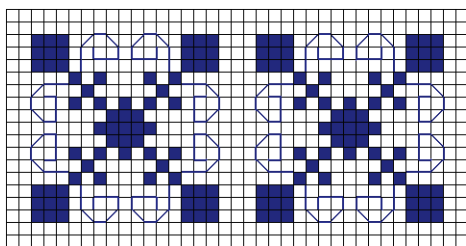
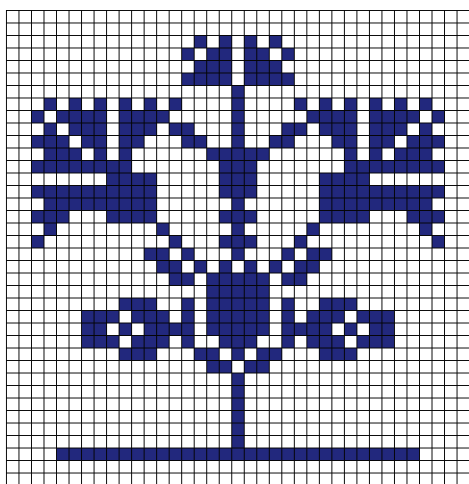
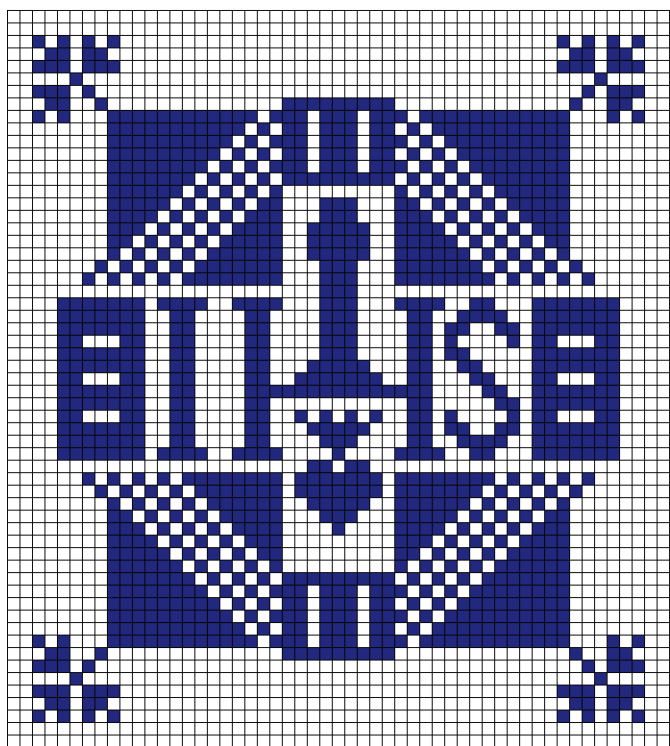

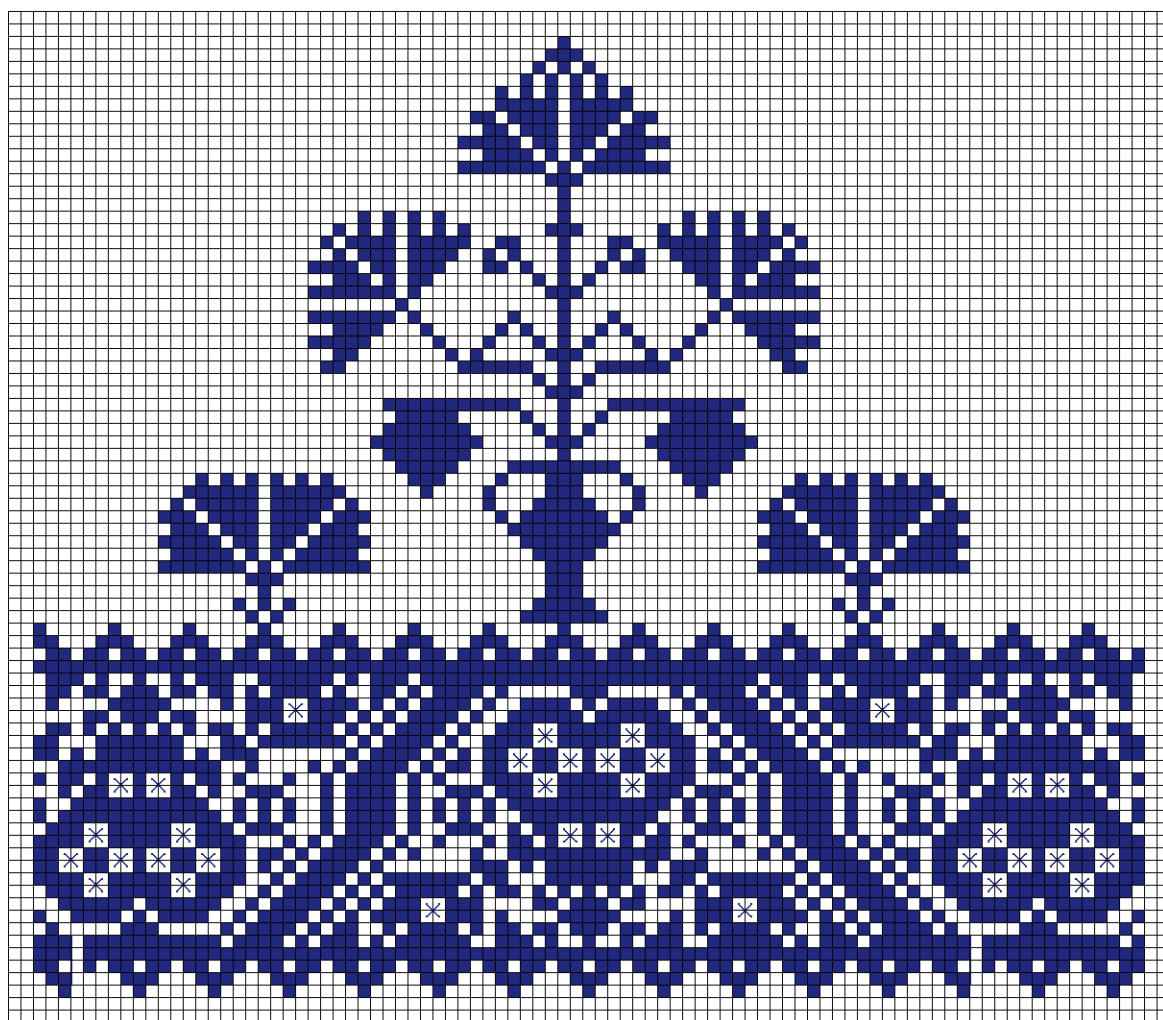
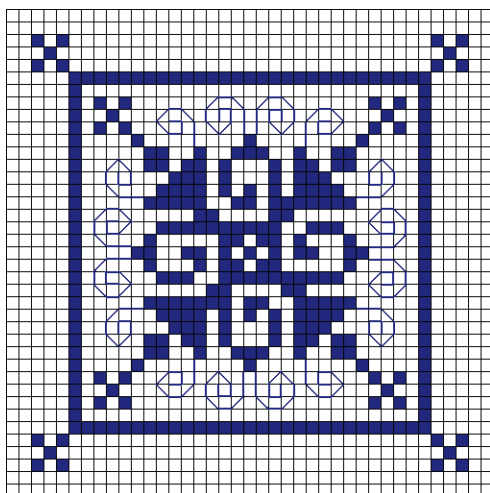

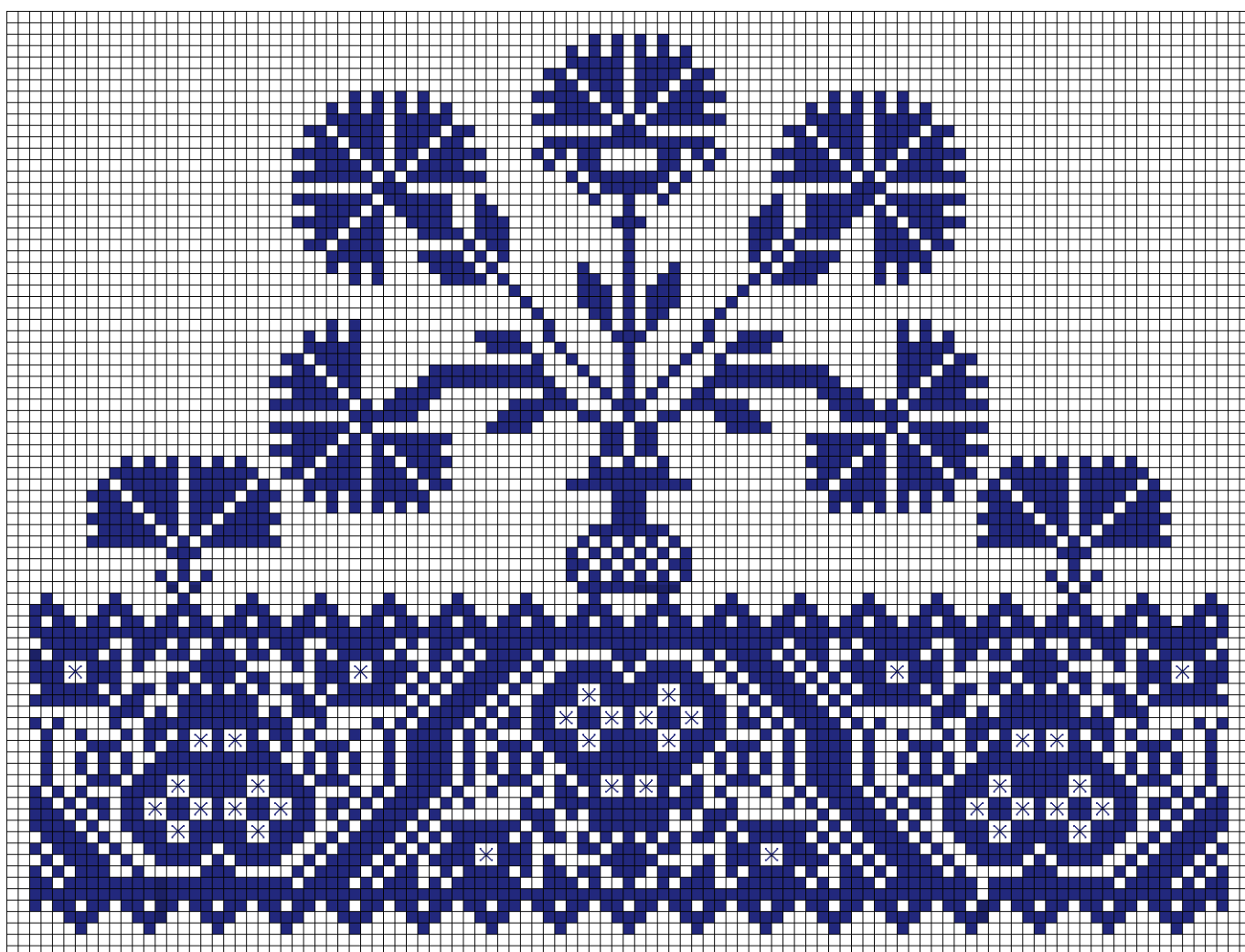
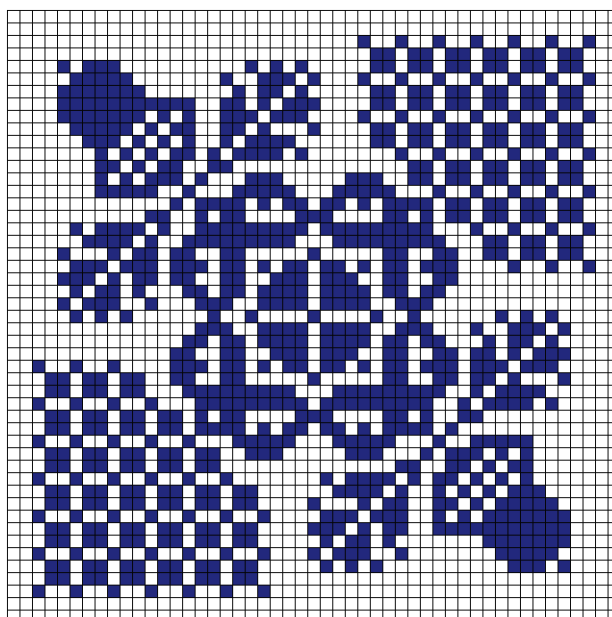

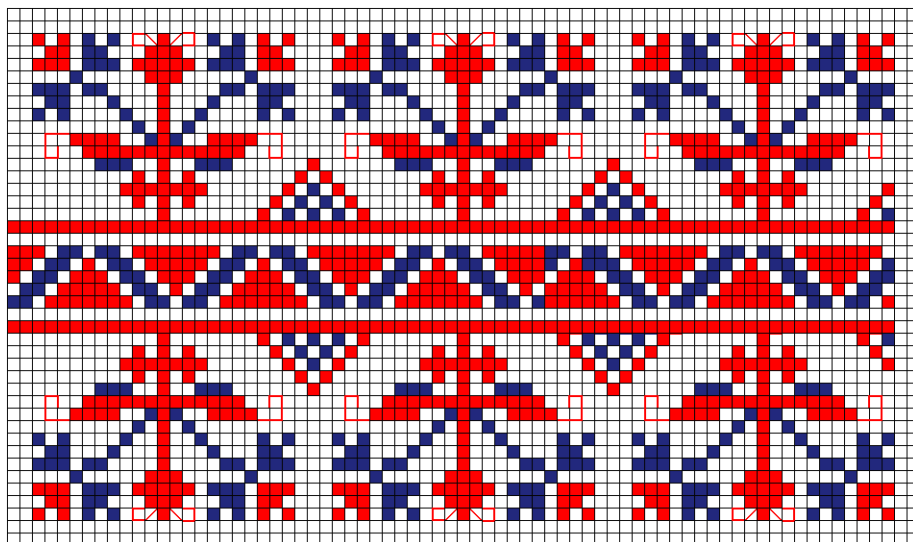
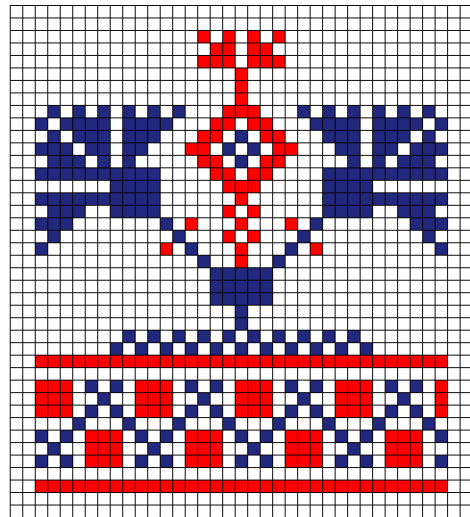
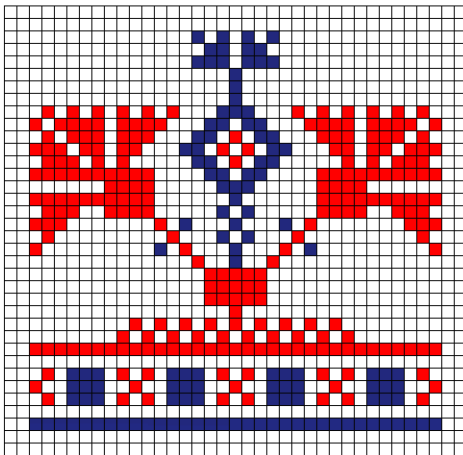
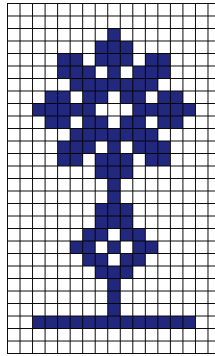

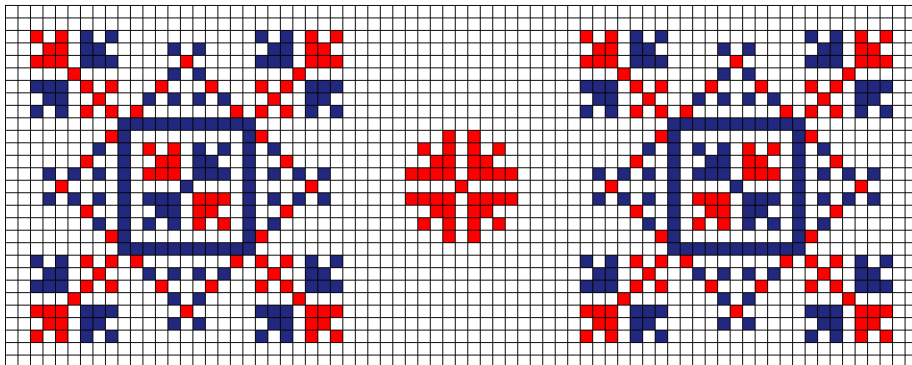
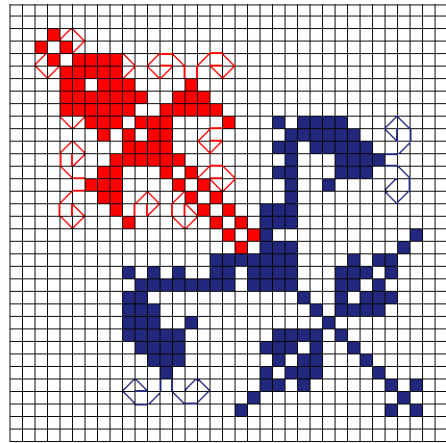
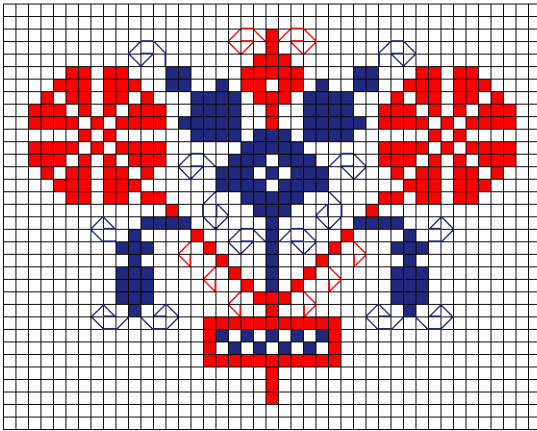
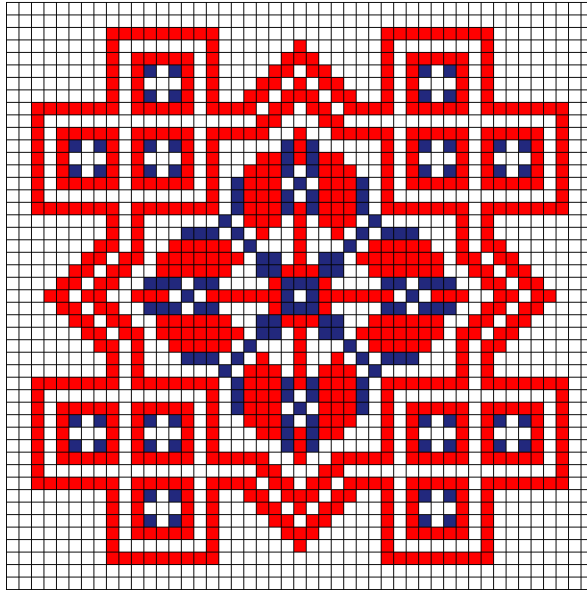

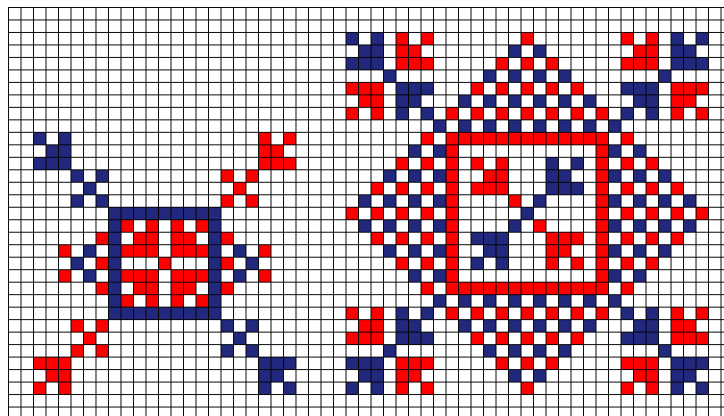
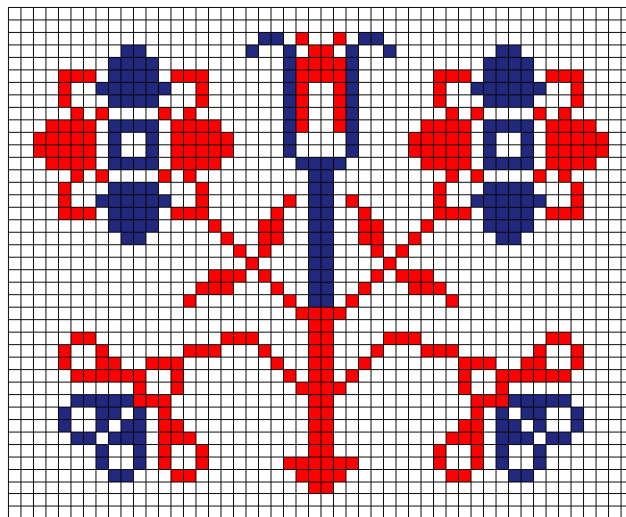
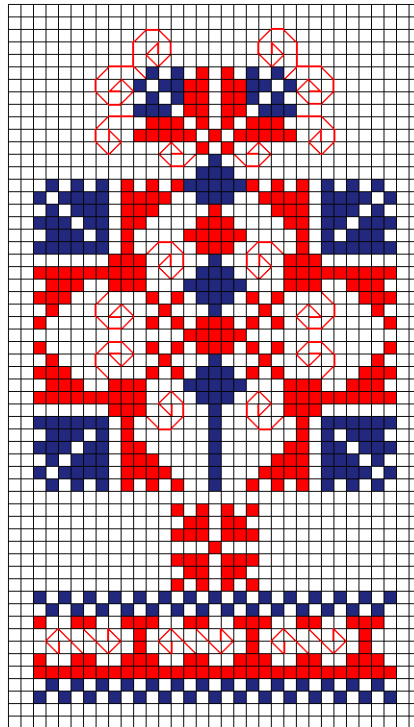

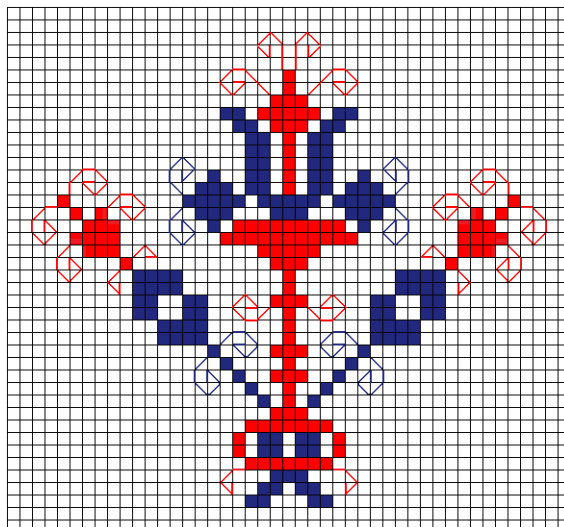
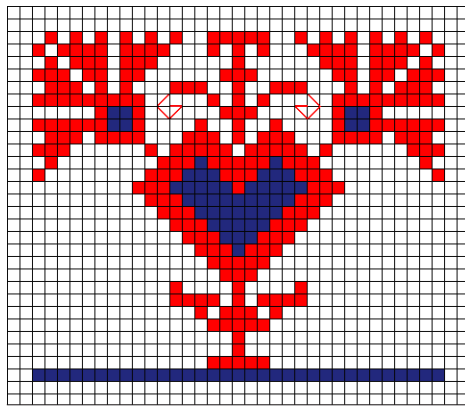
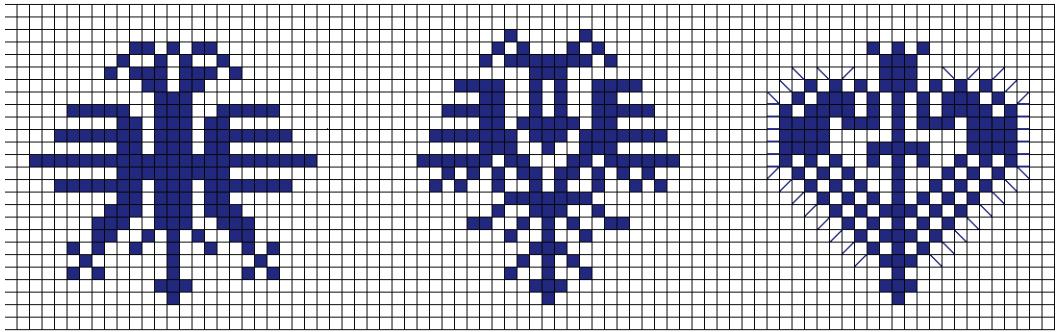

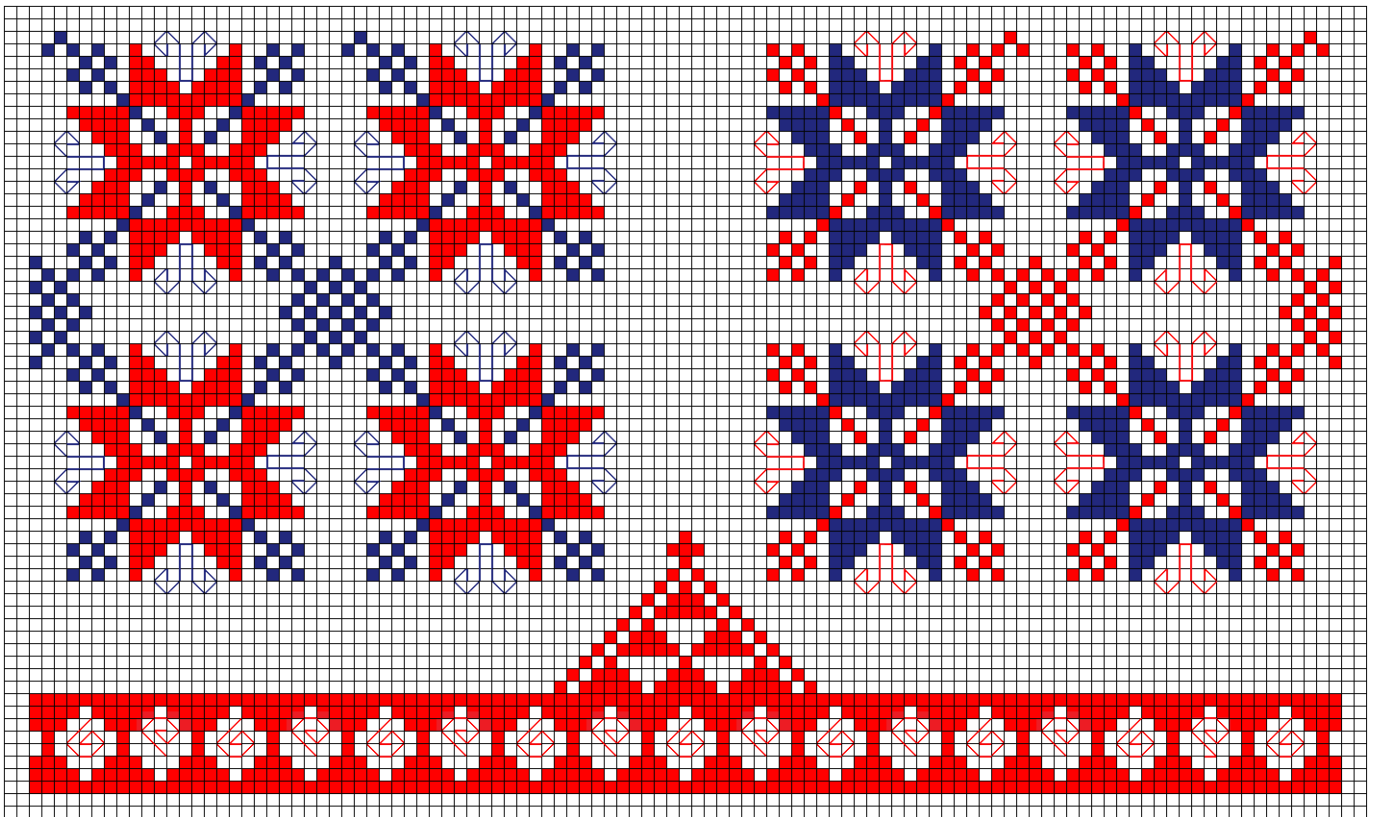
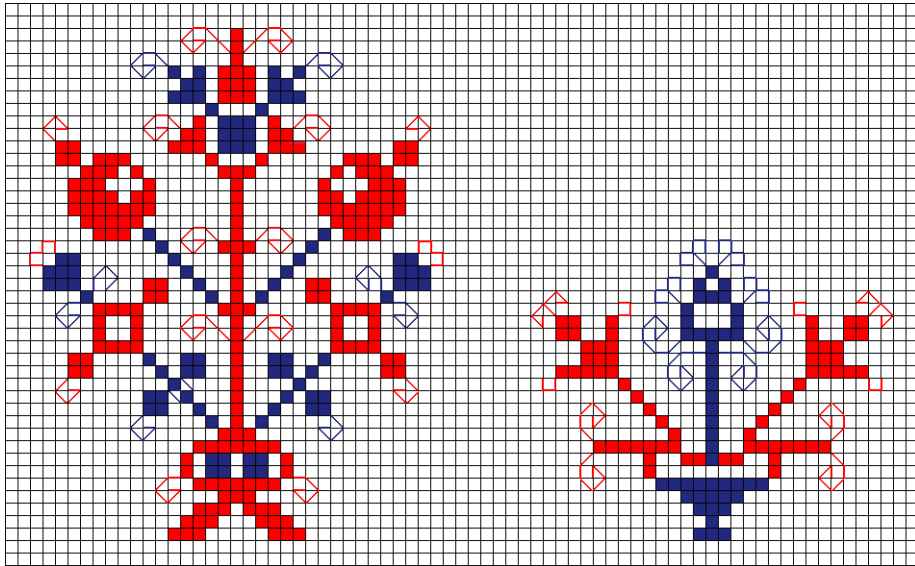

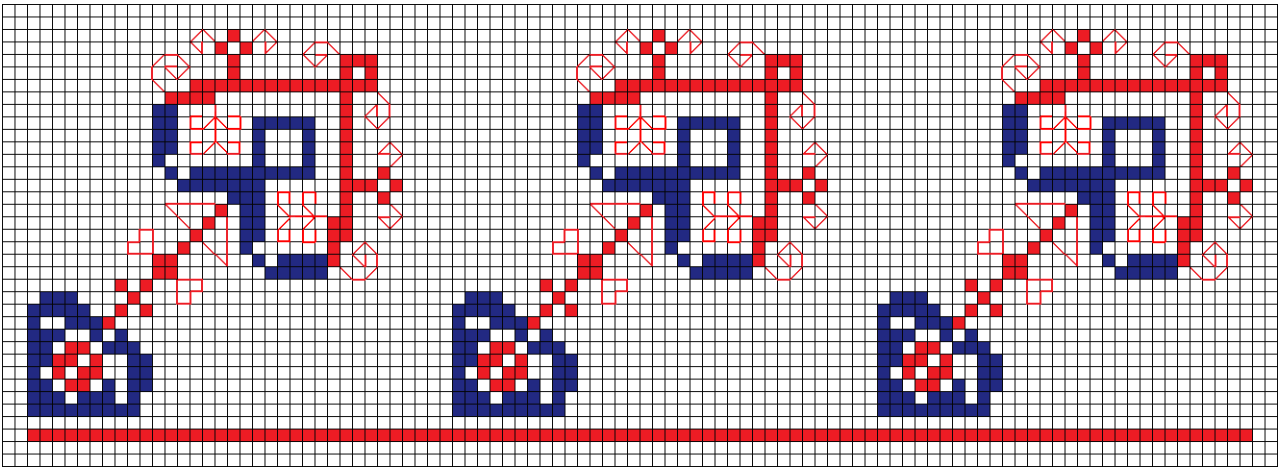
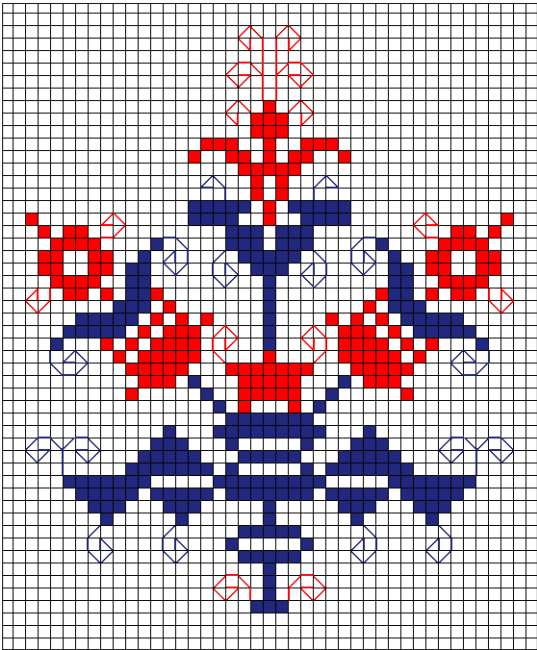
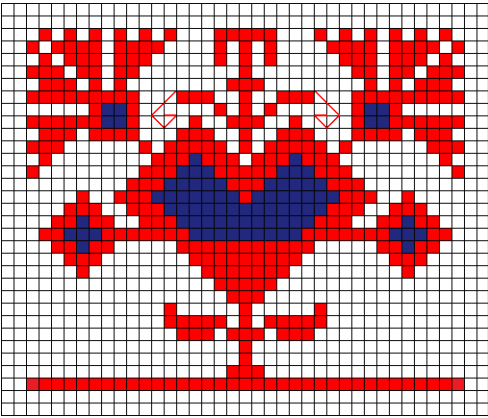

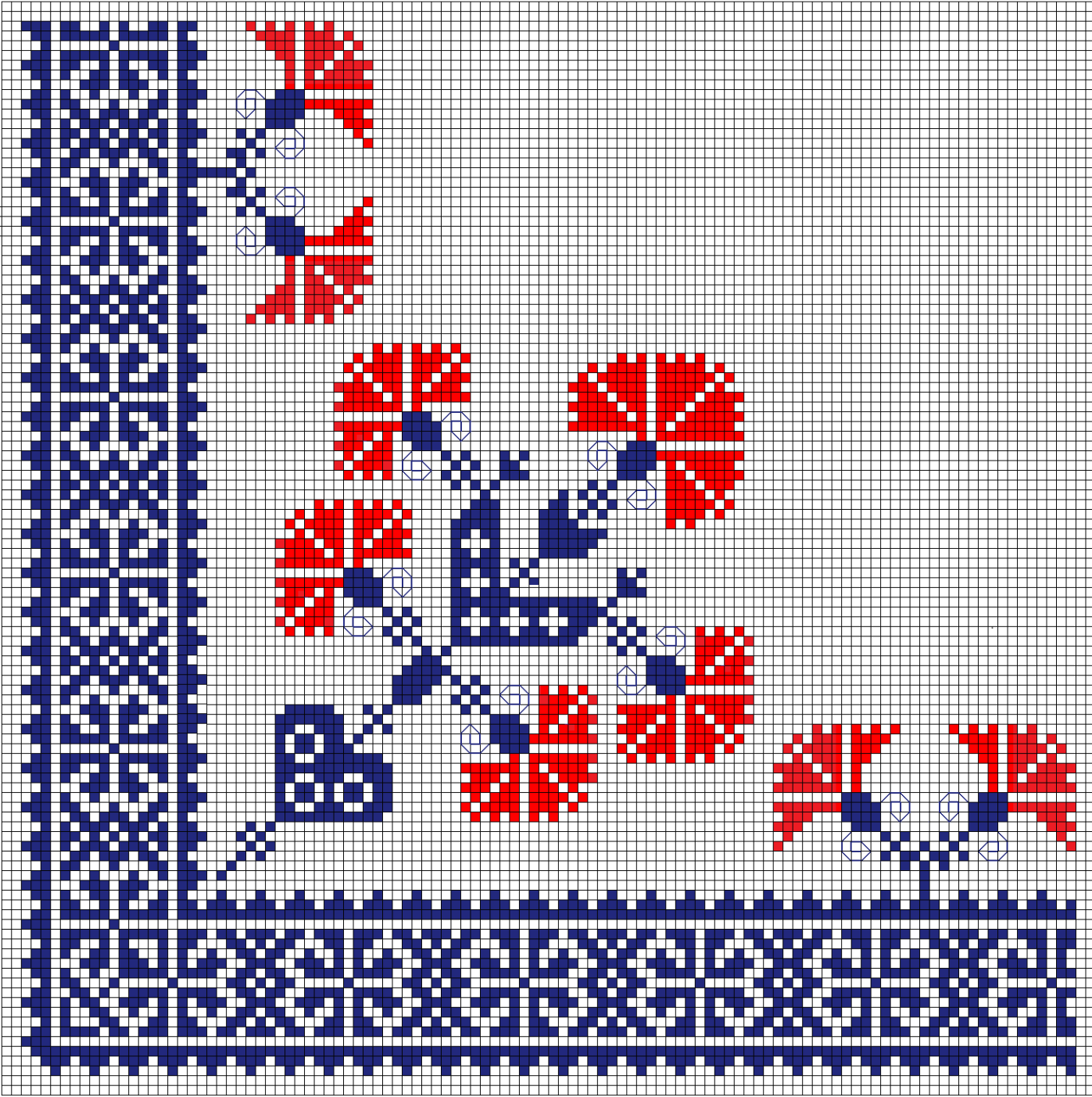

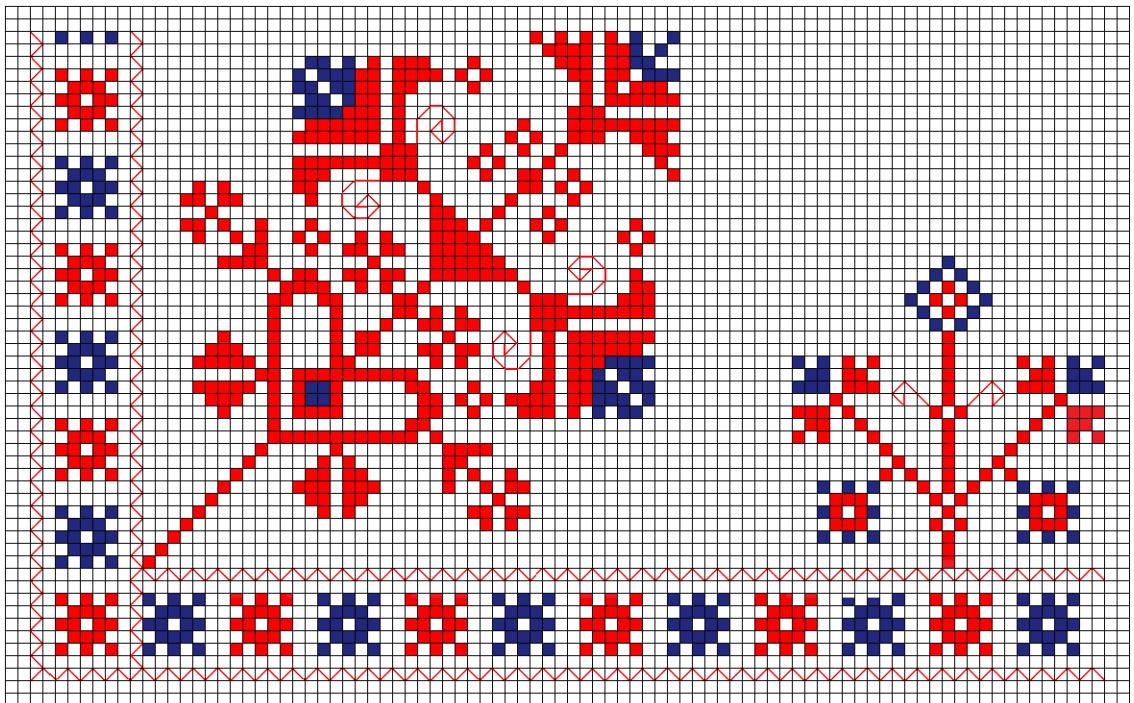
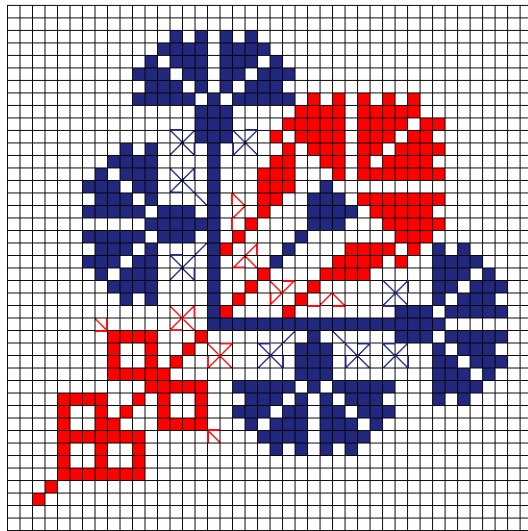
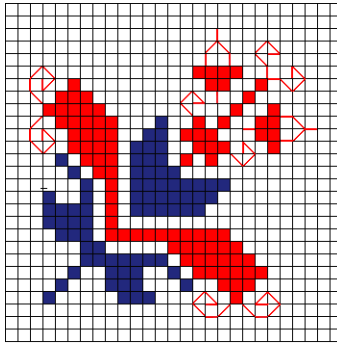

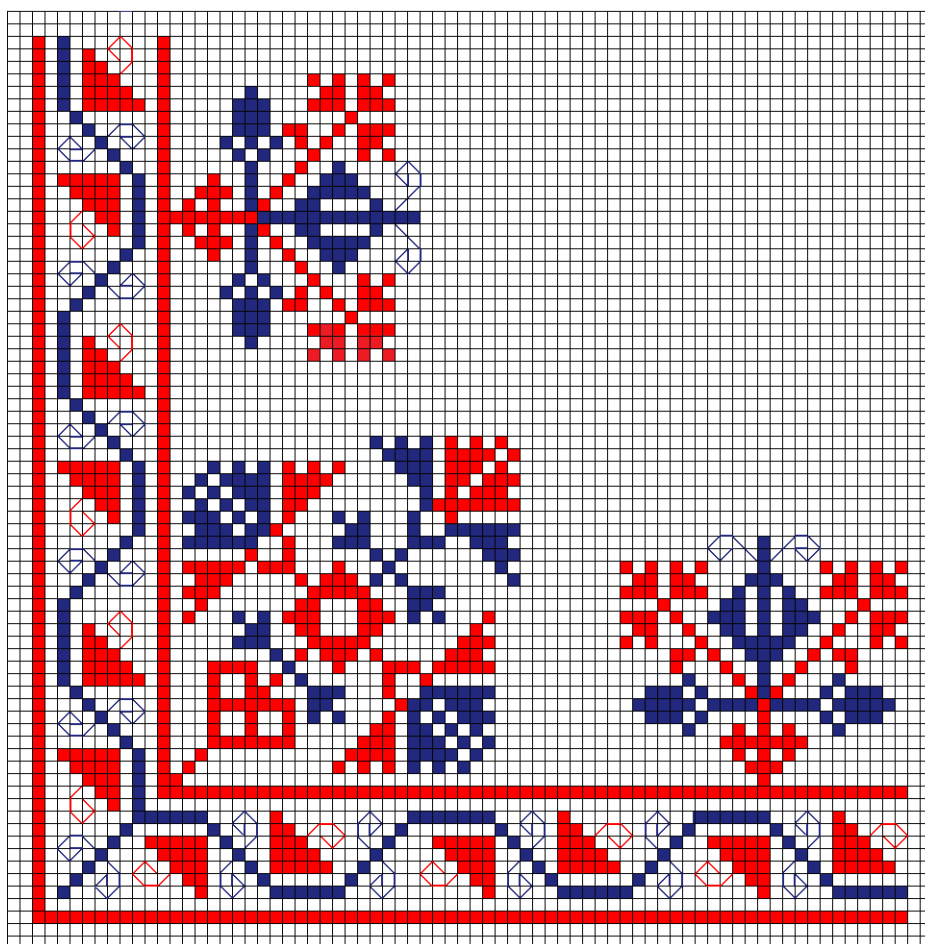
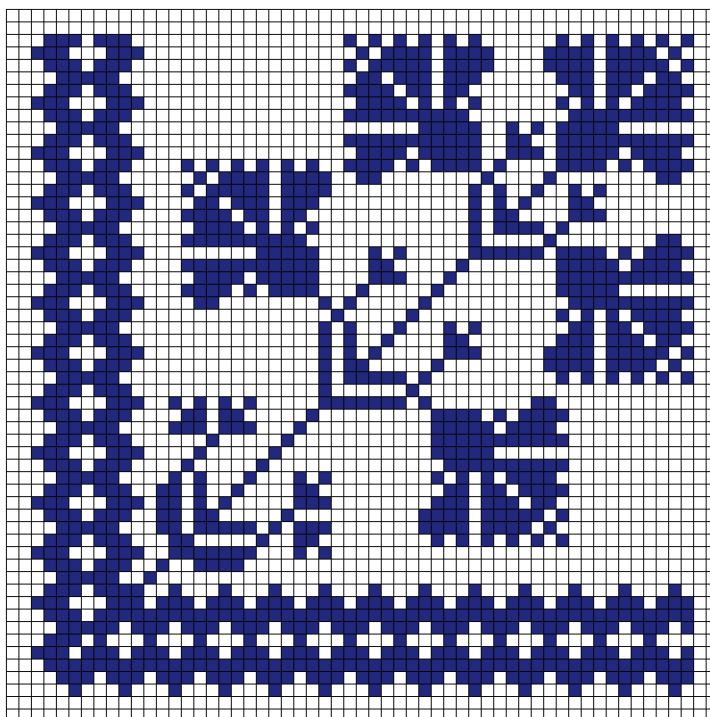

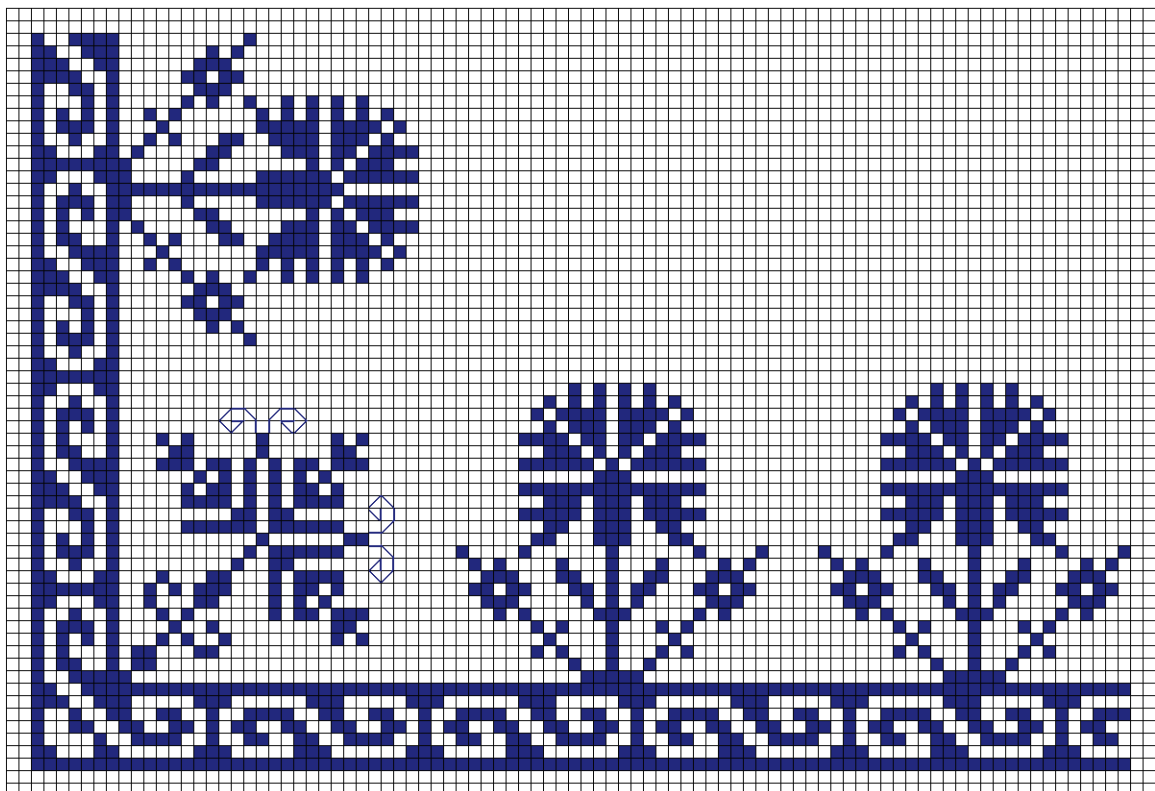
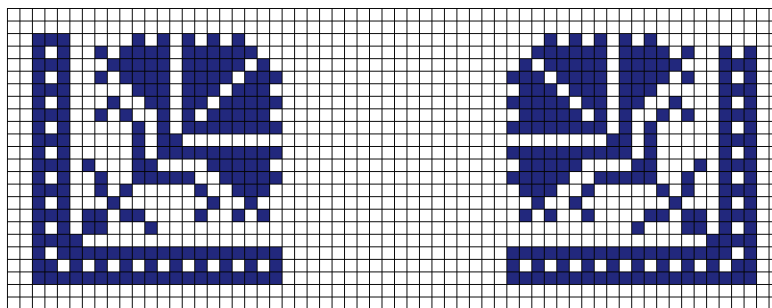
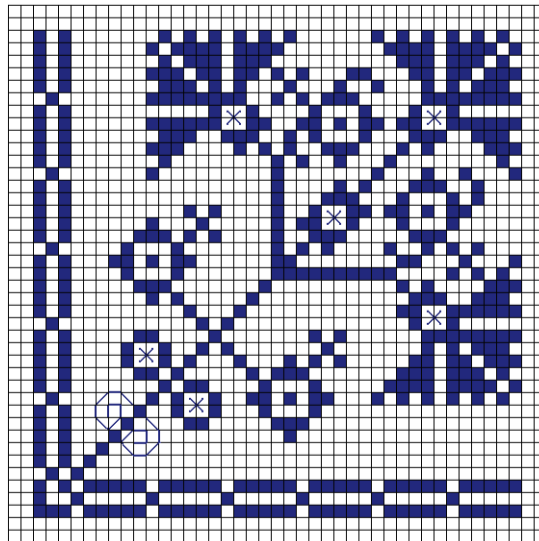

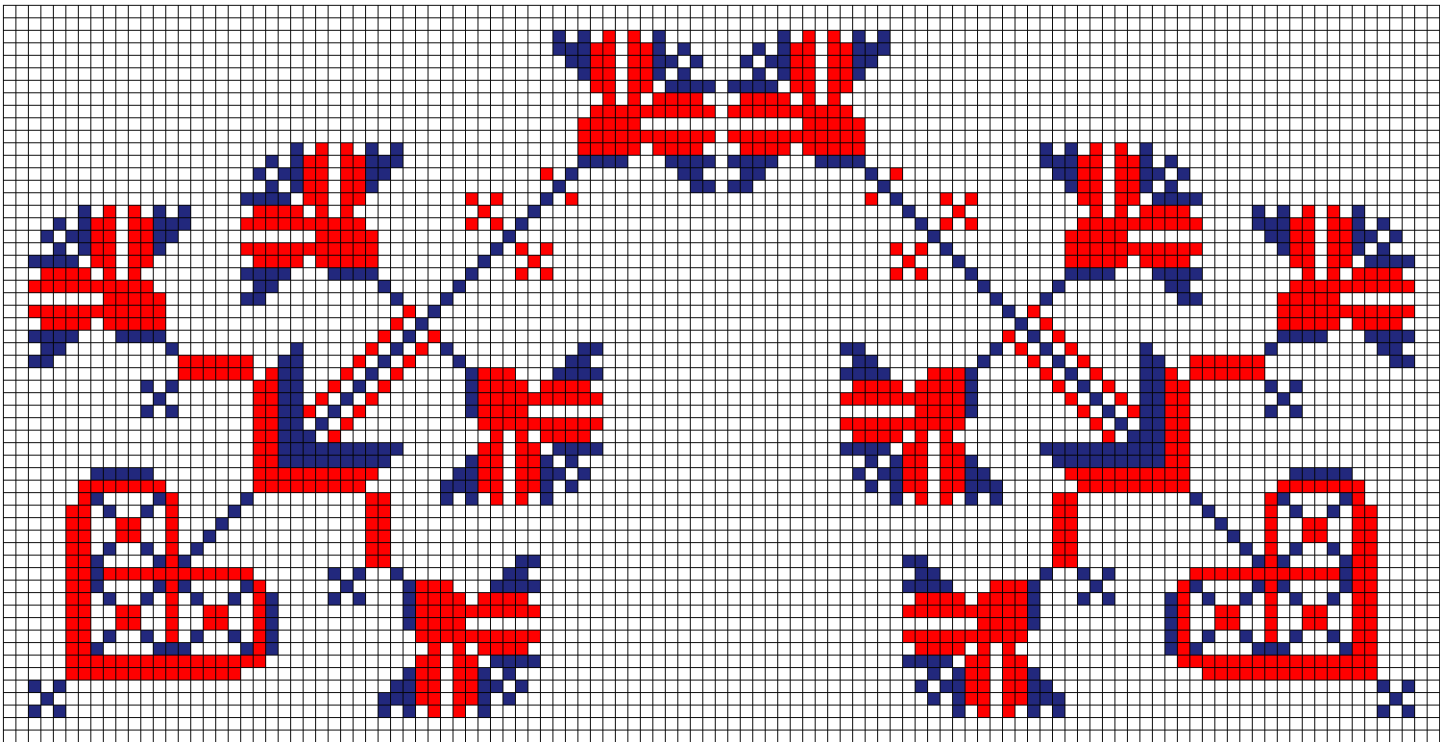
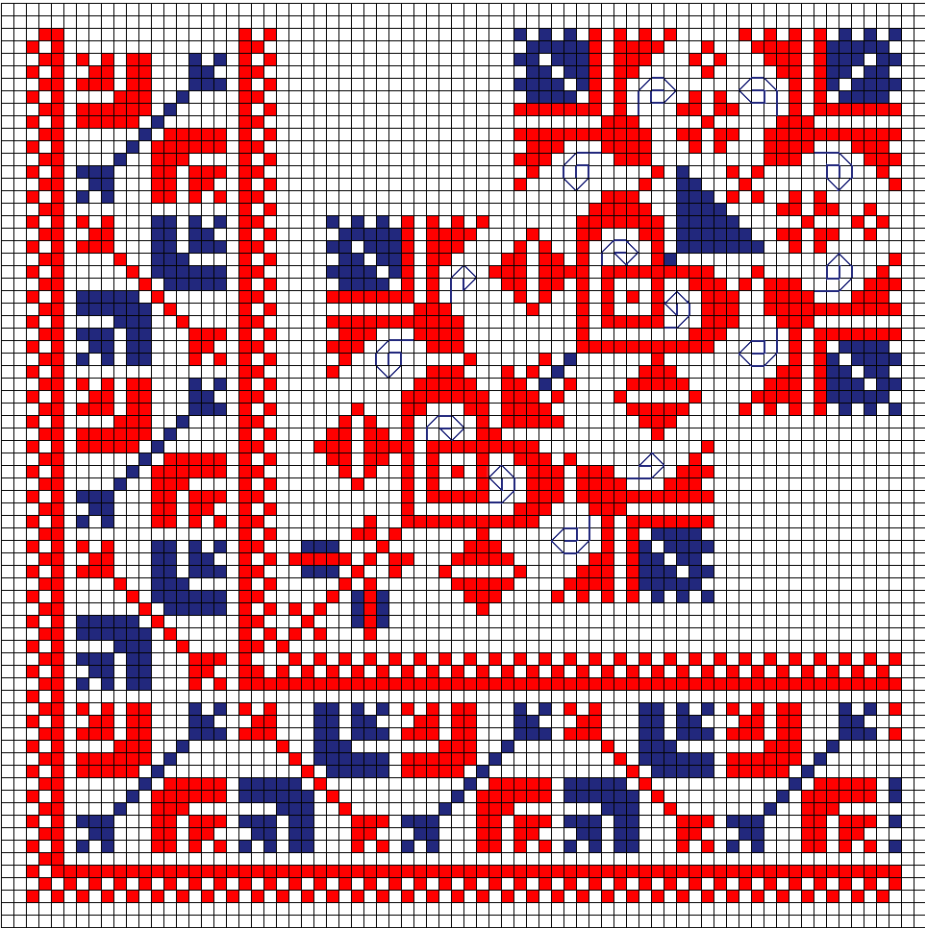
VOGALNI VZORCI

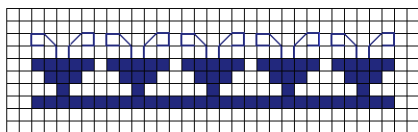
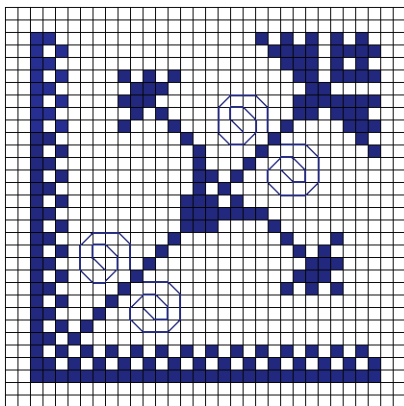
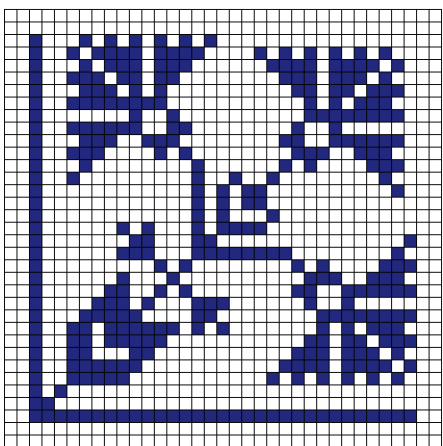
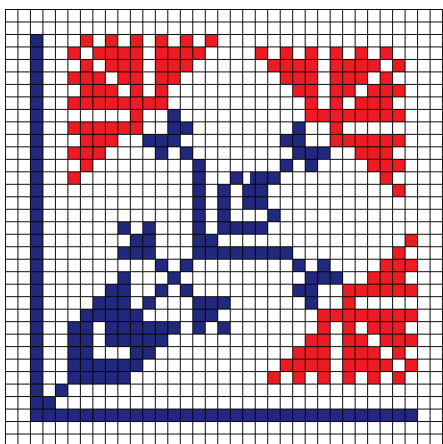

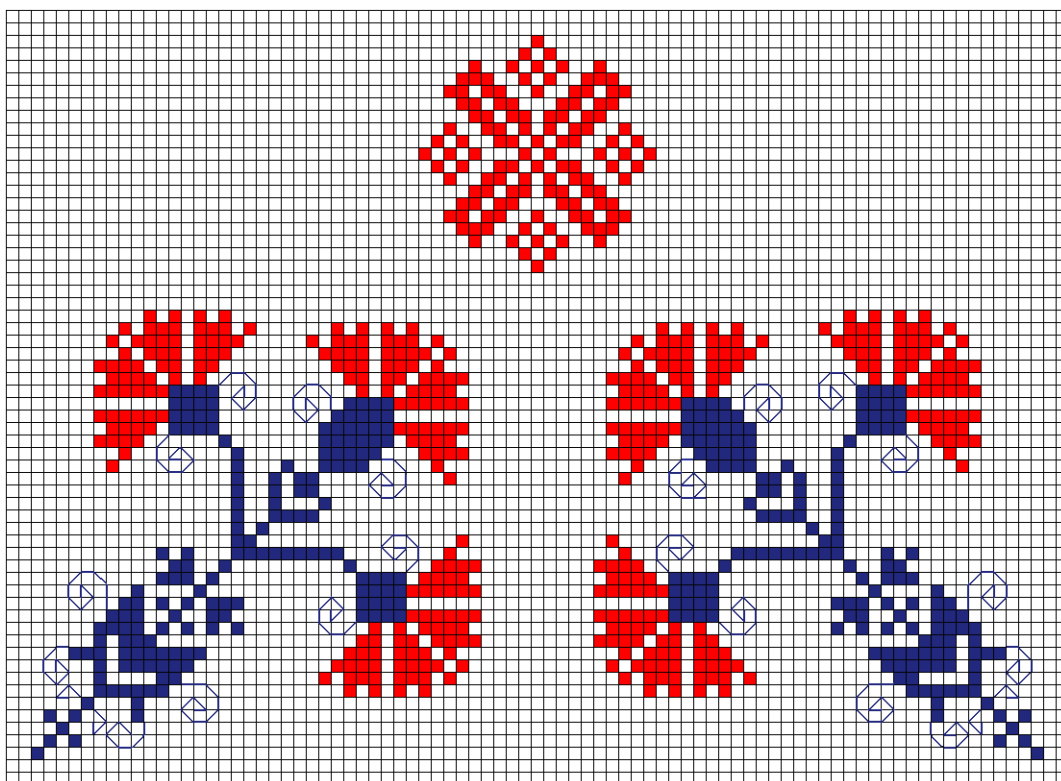
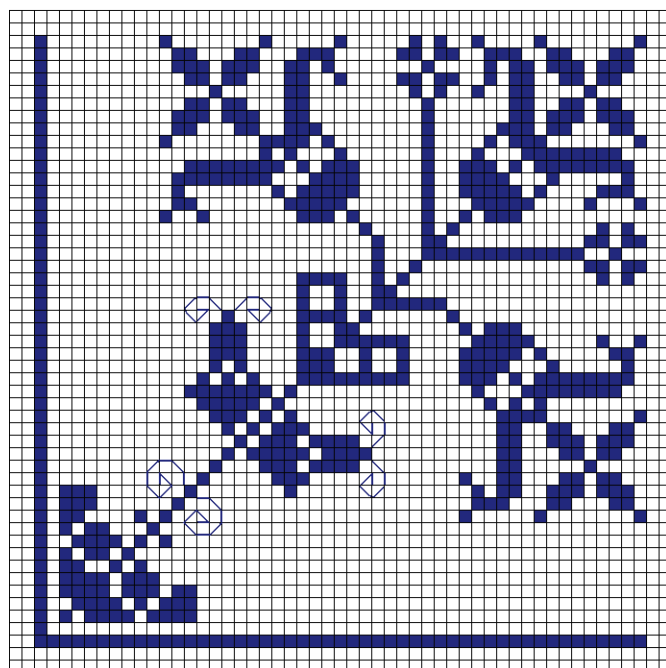

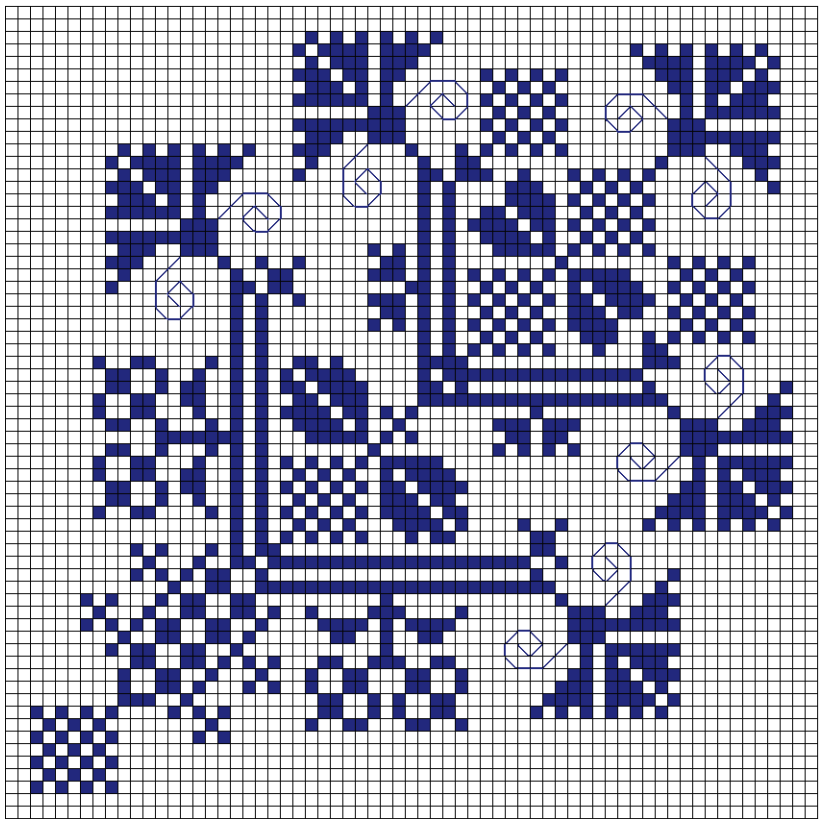
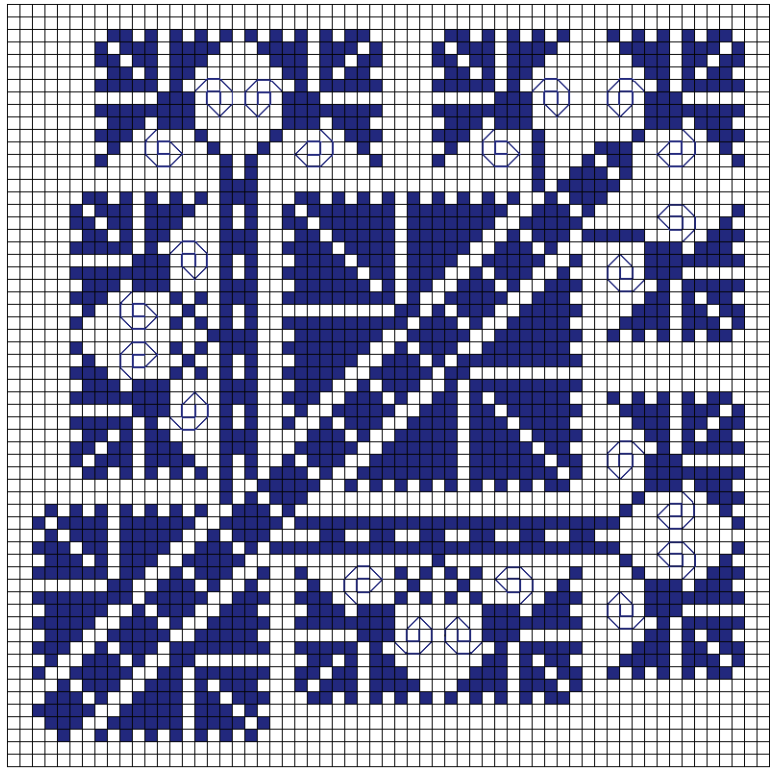

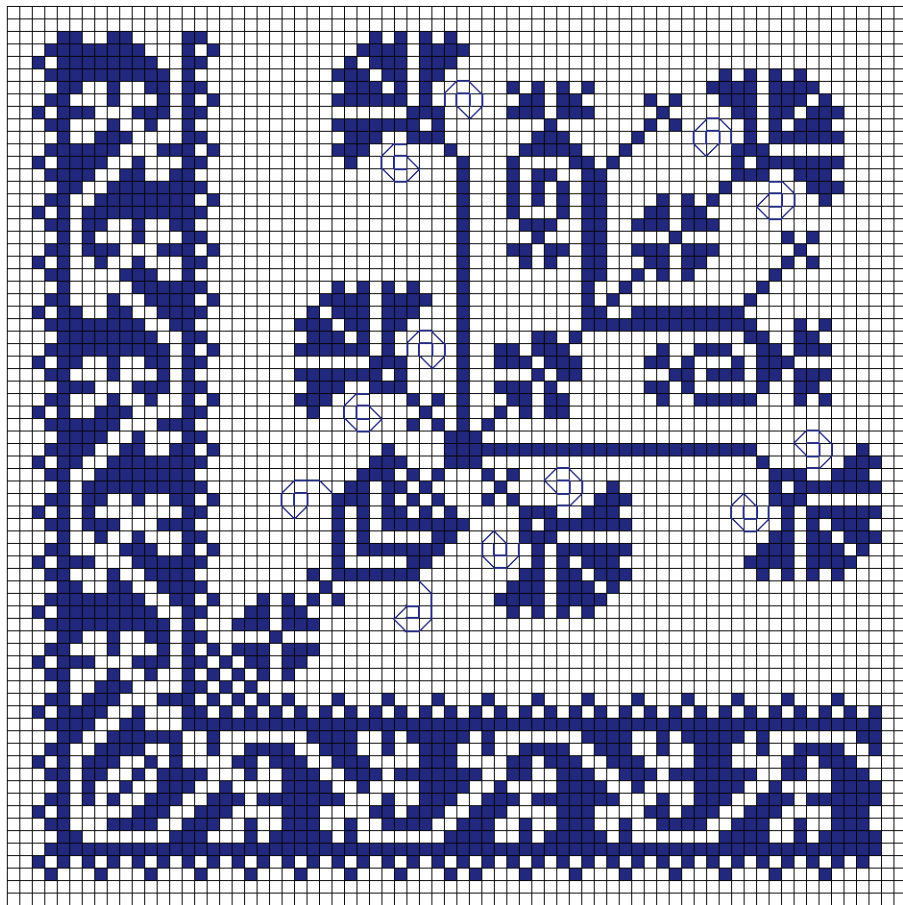
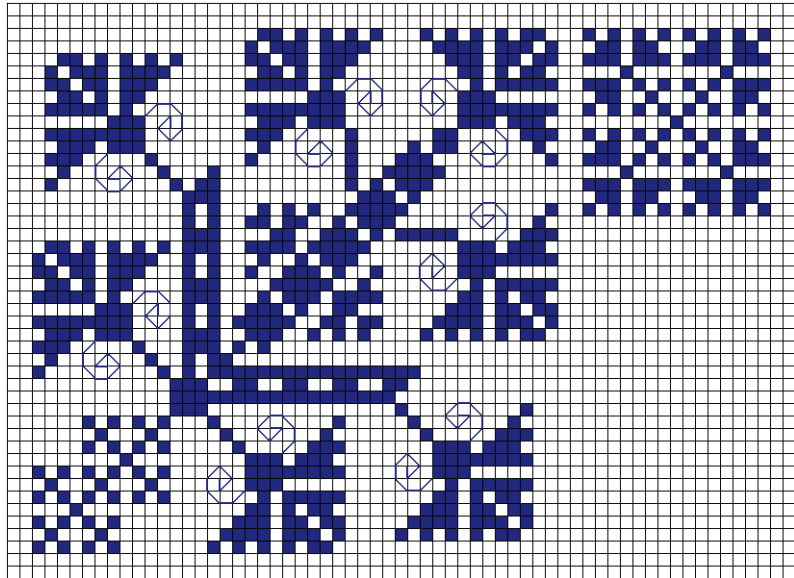

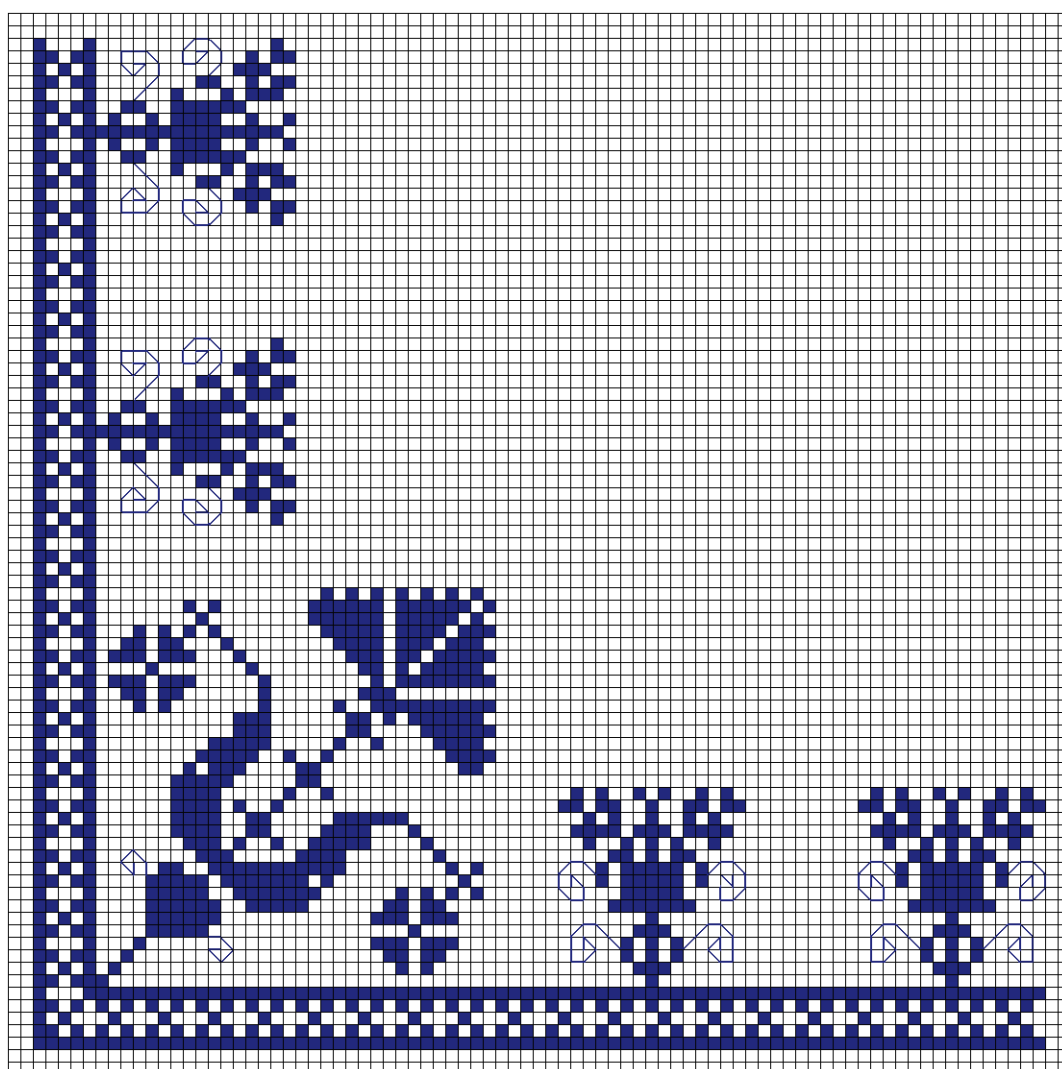
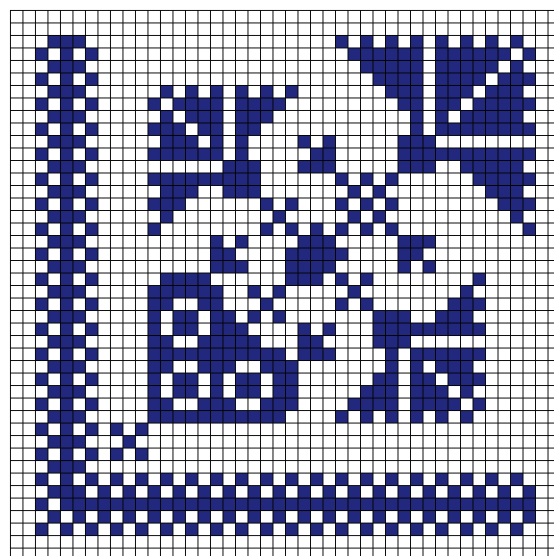

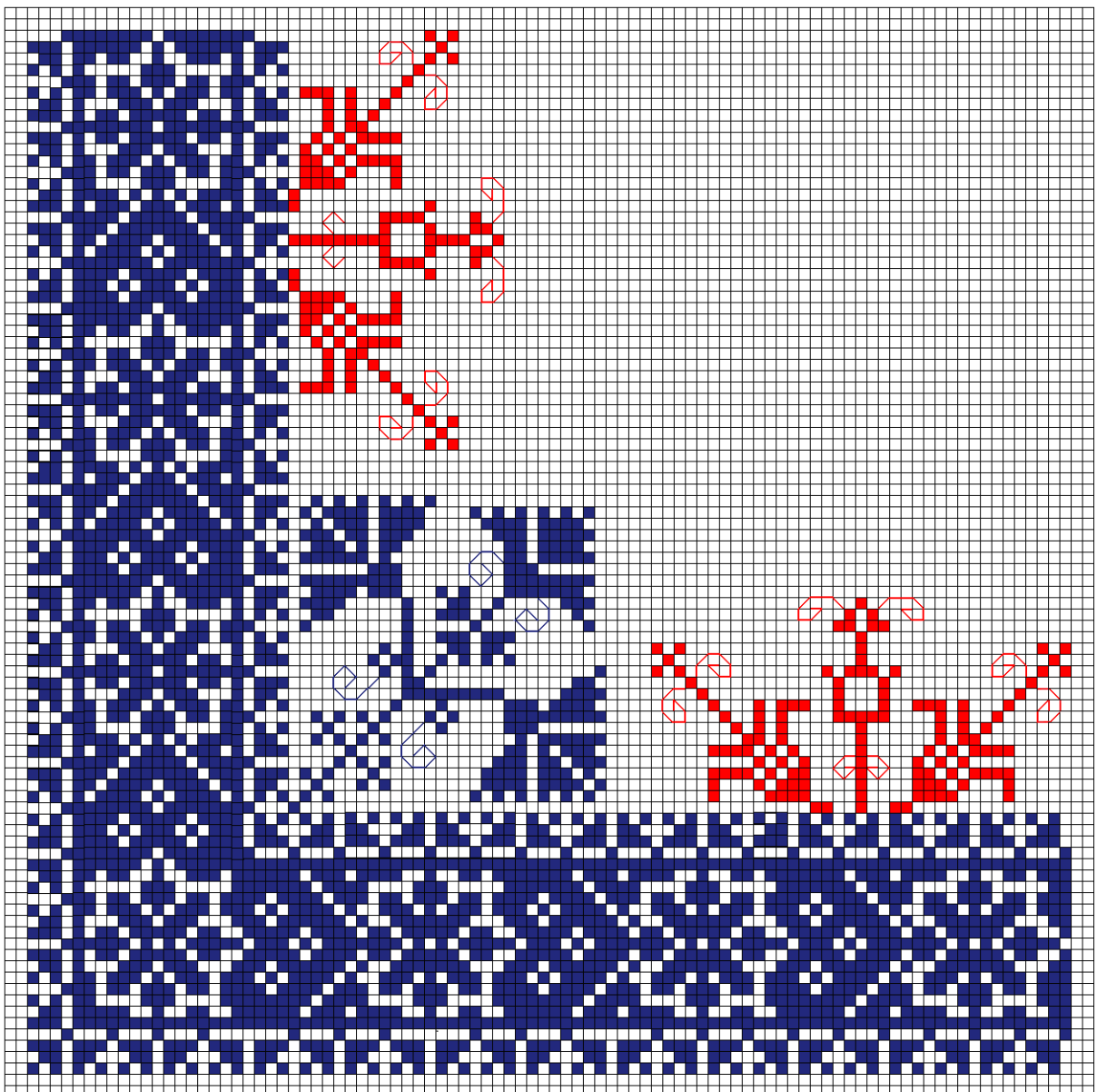
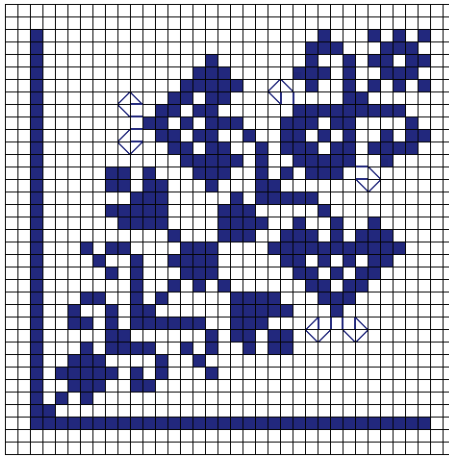

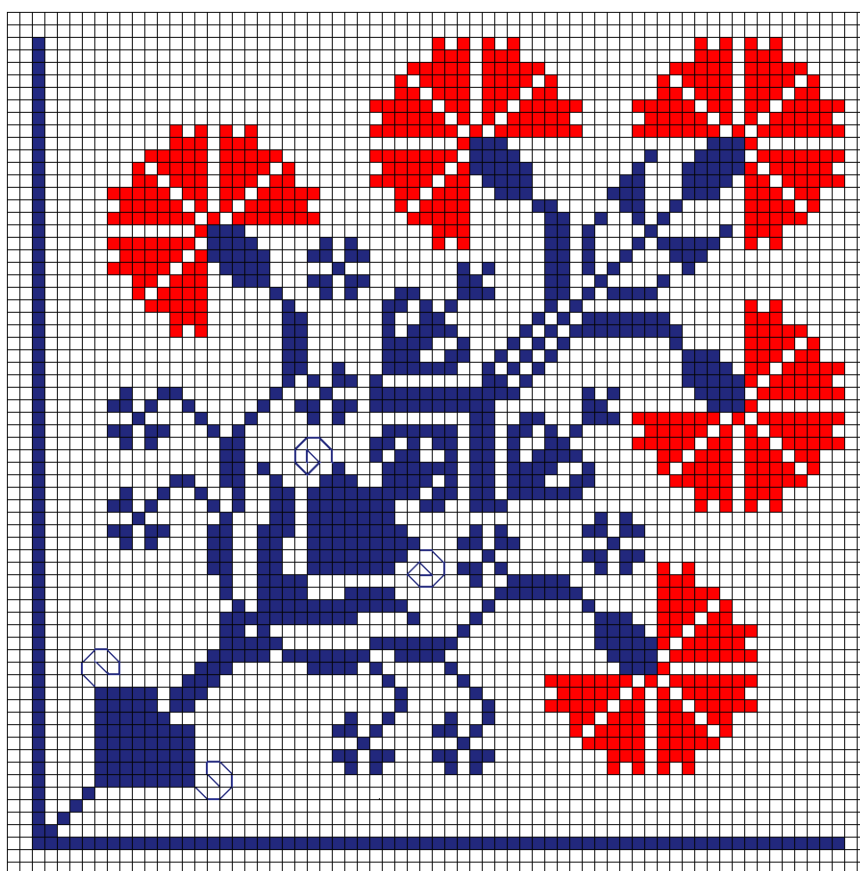
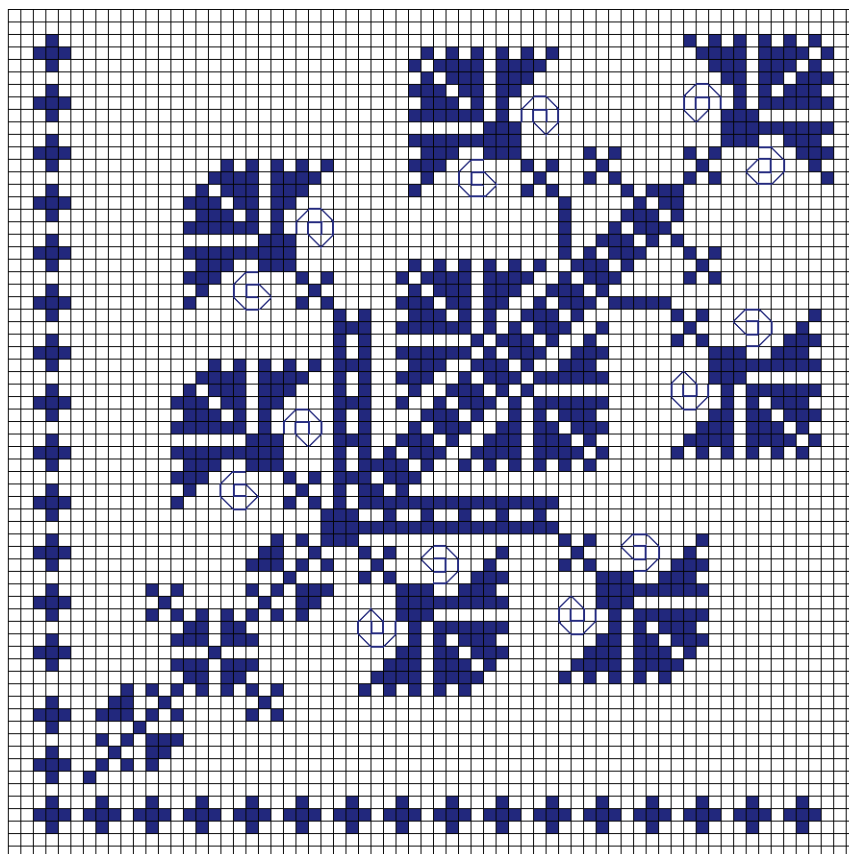

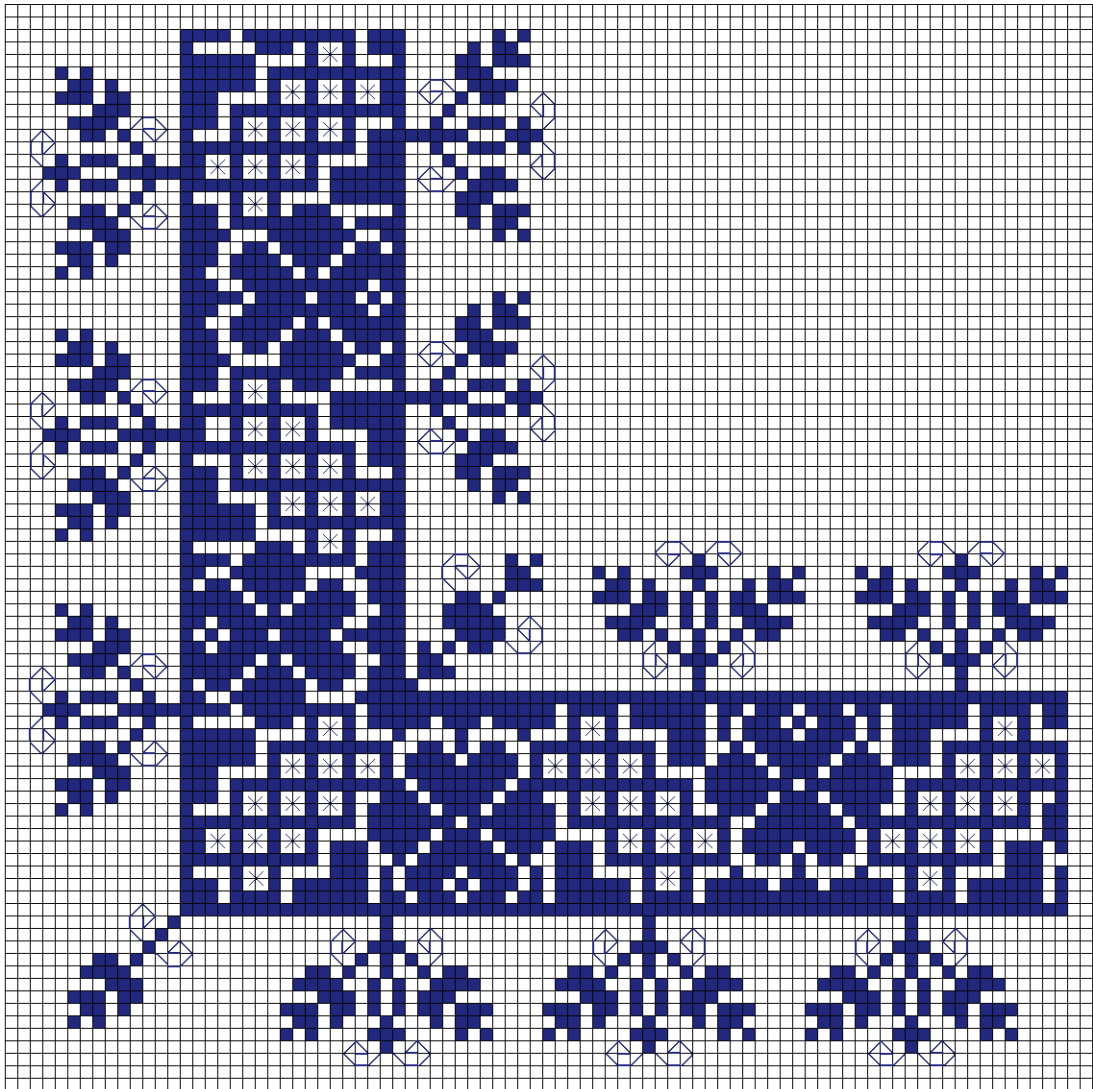
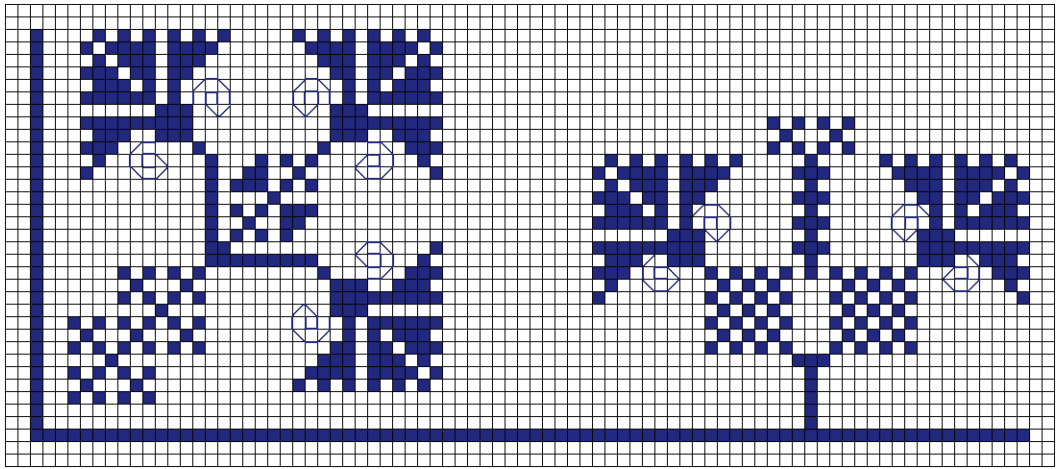

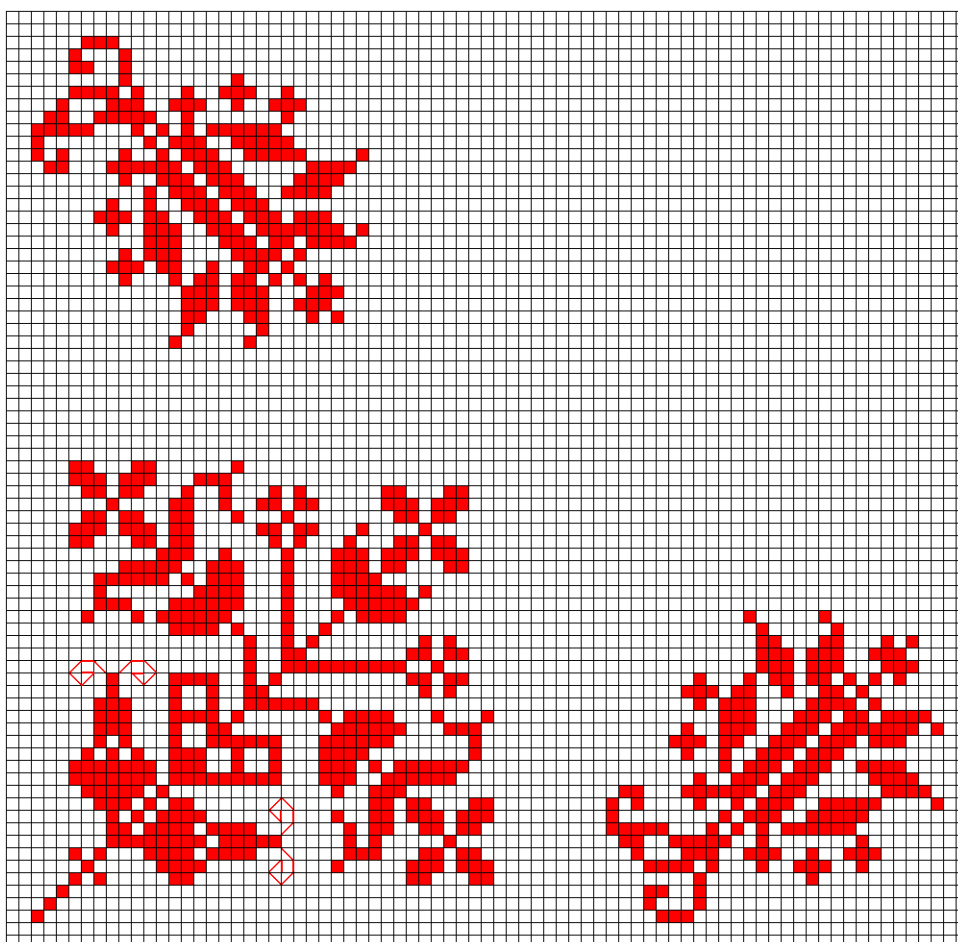
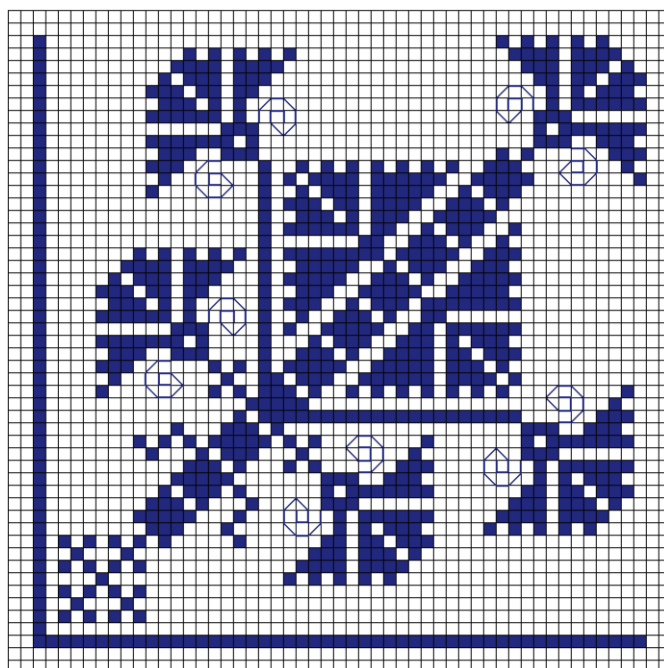

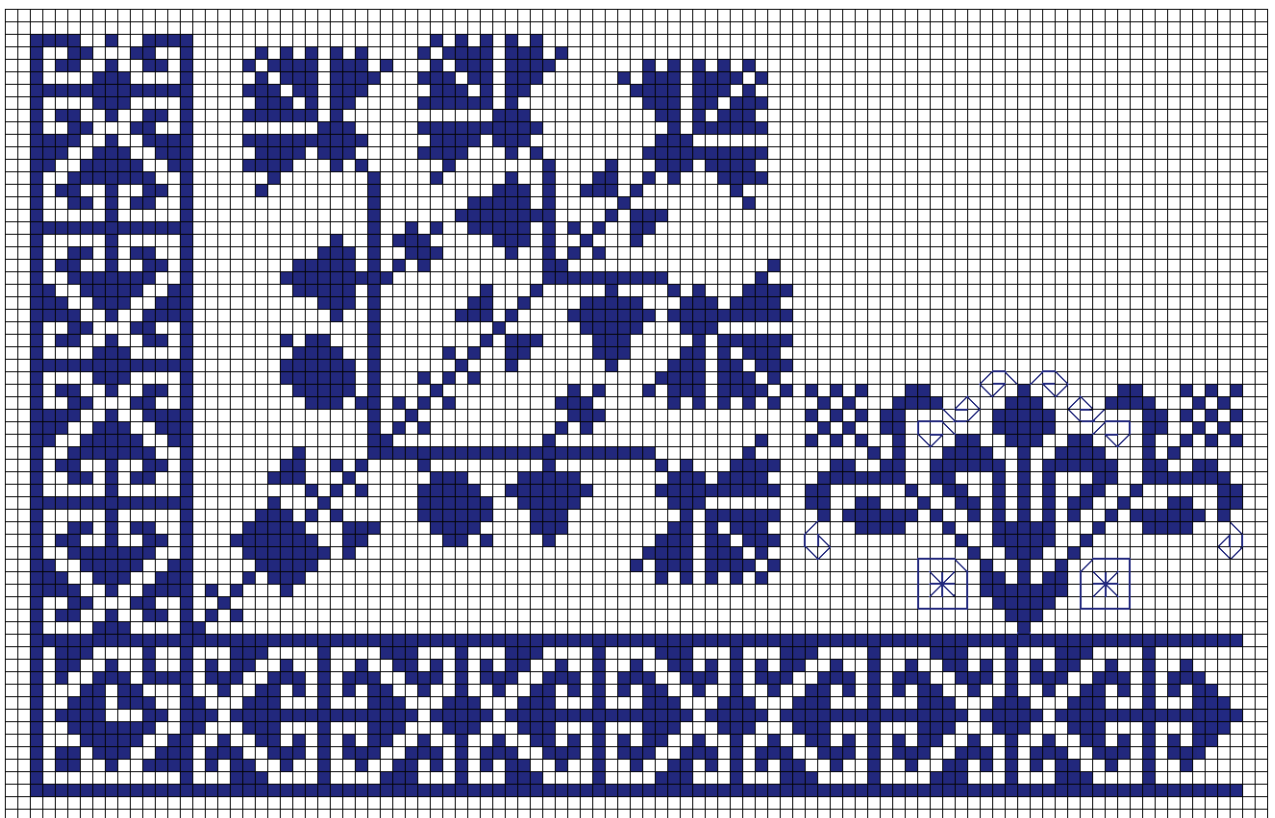
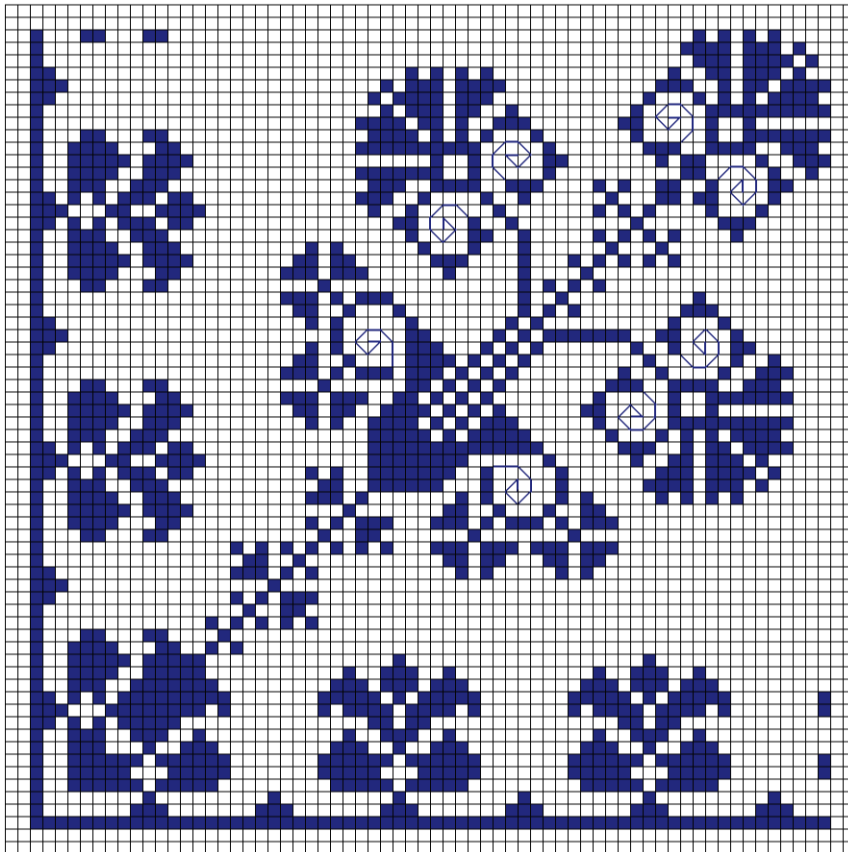

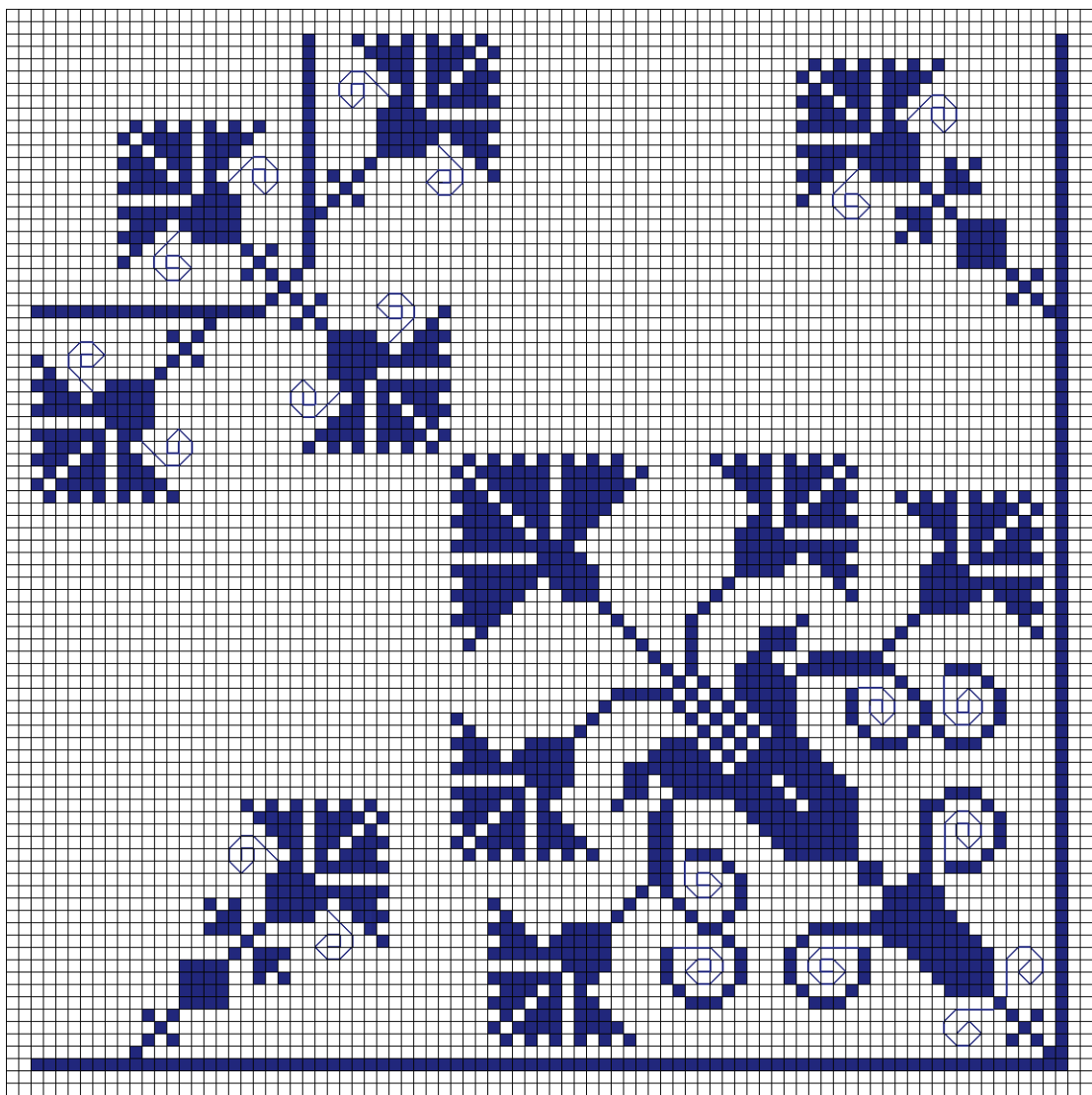
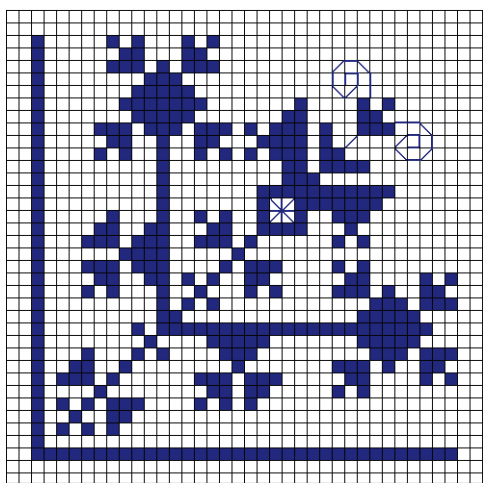

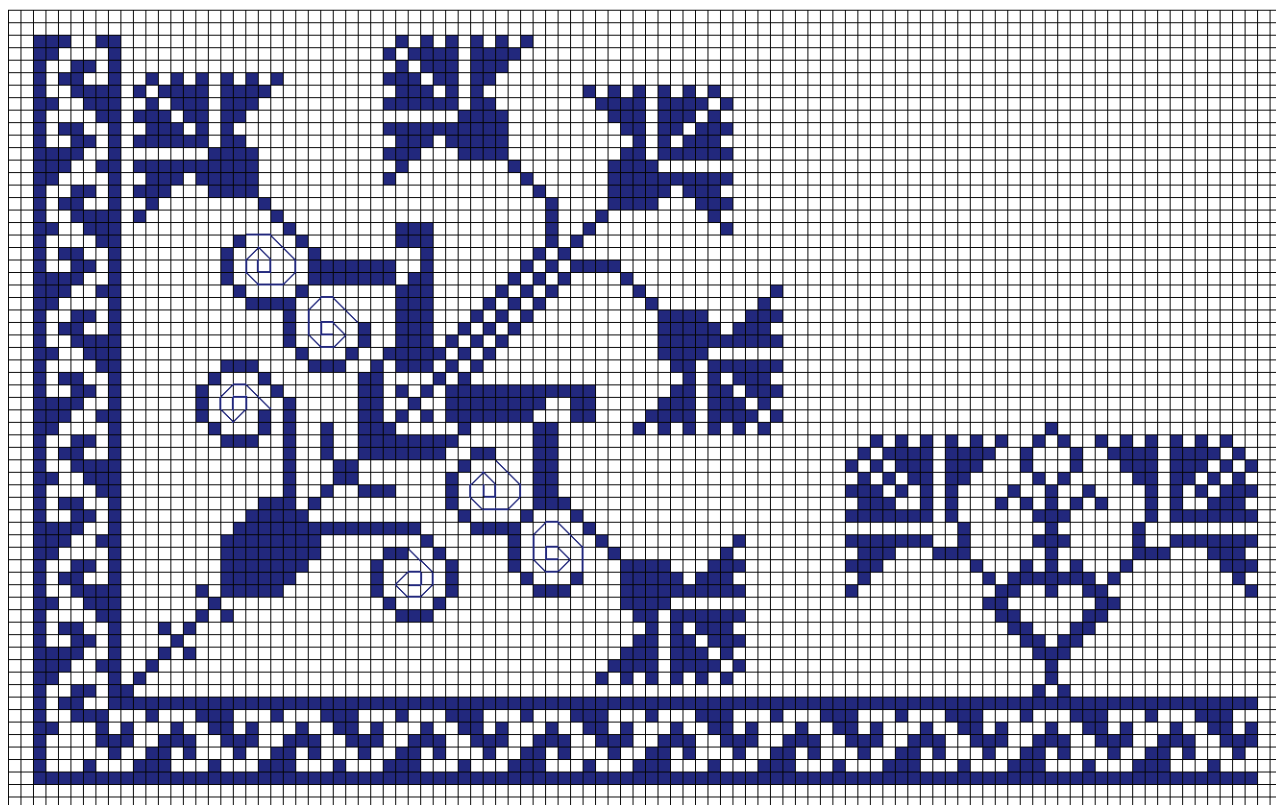
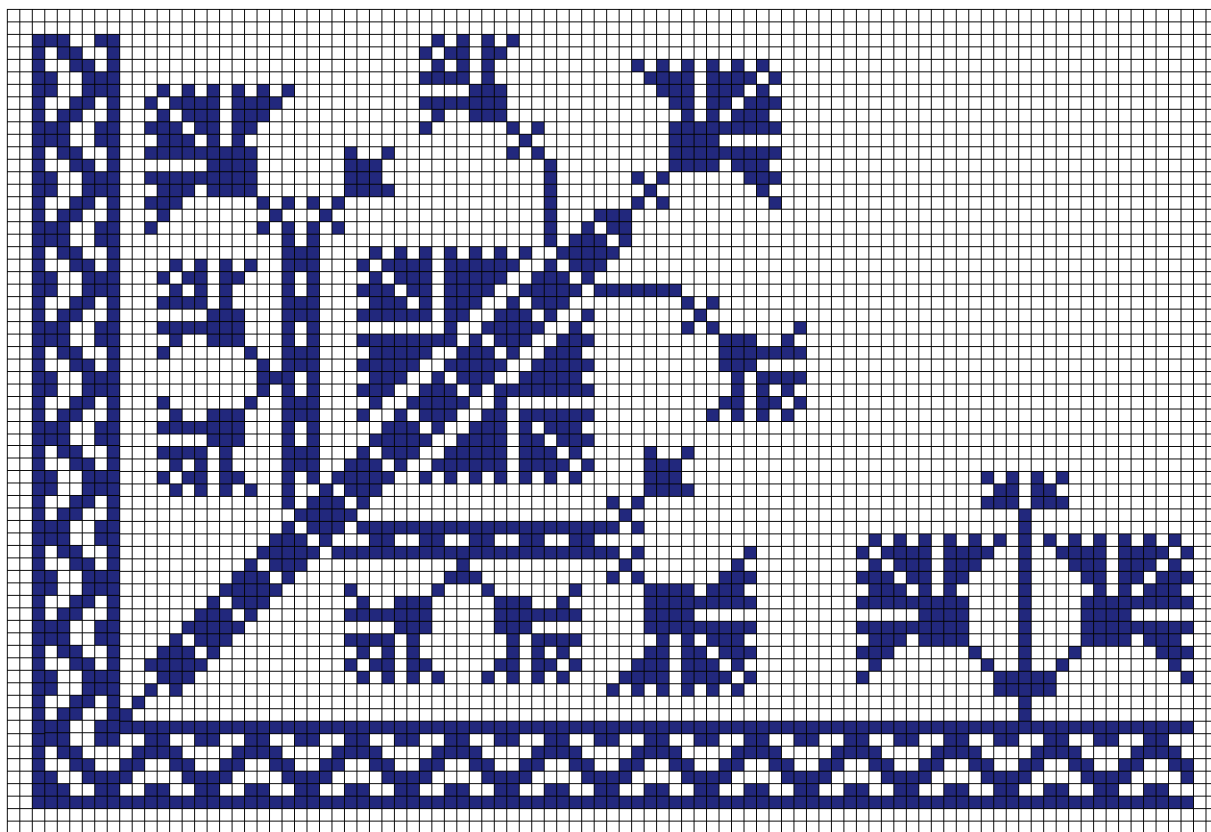

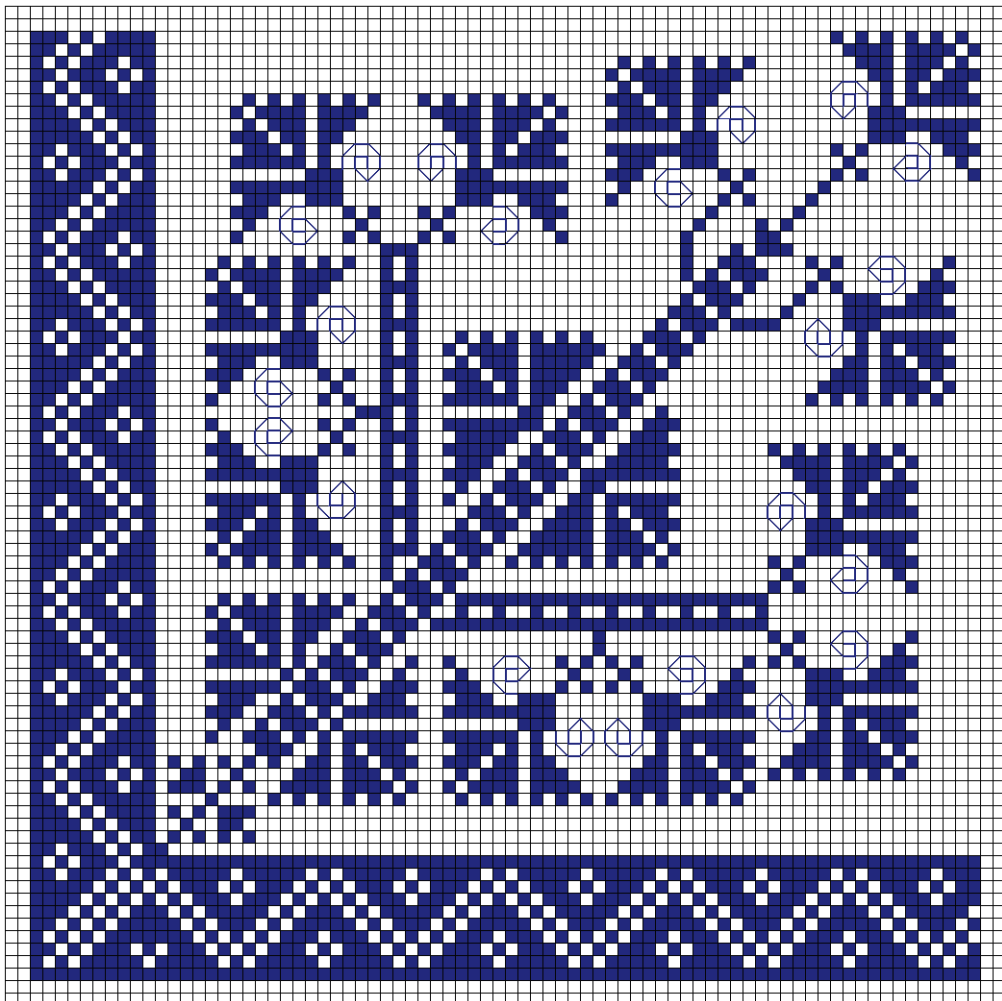
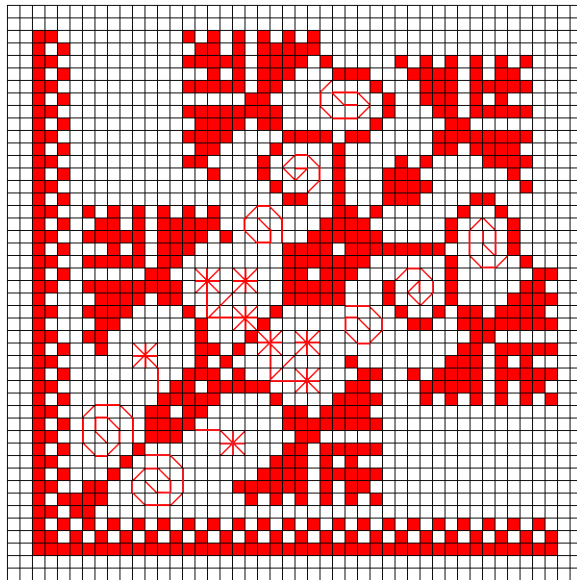

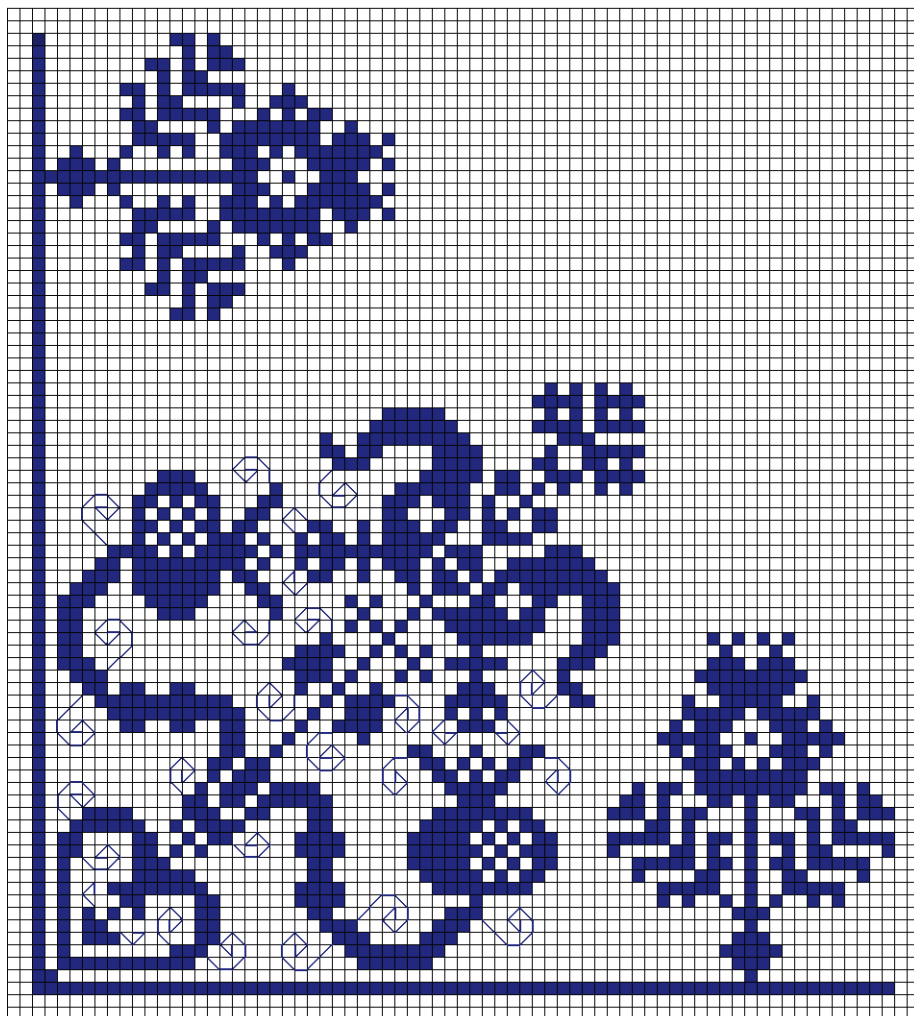
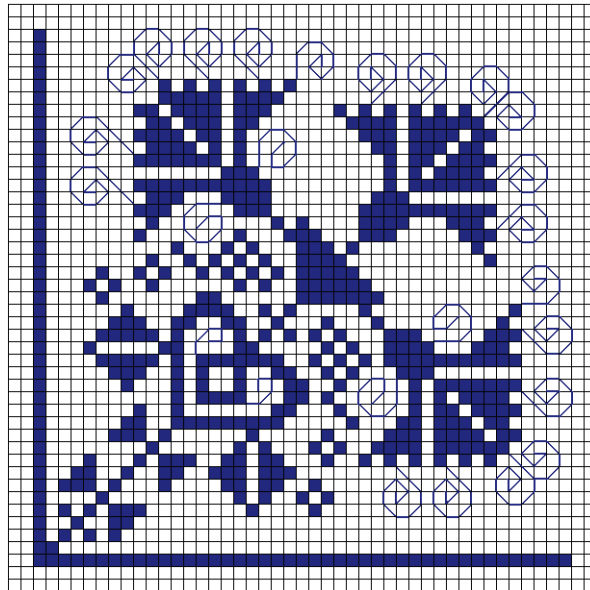

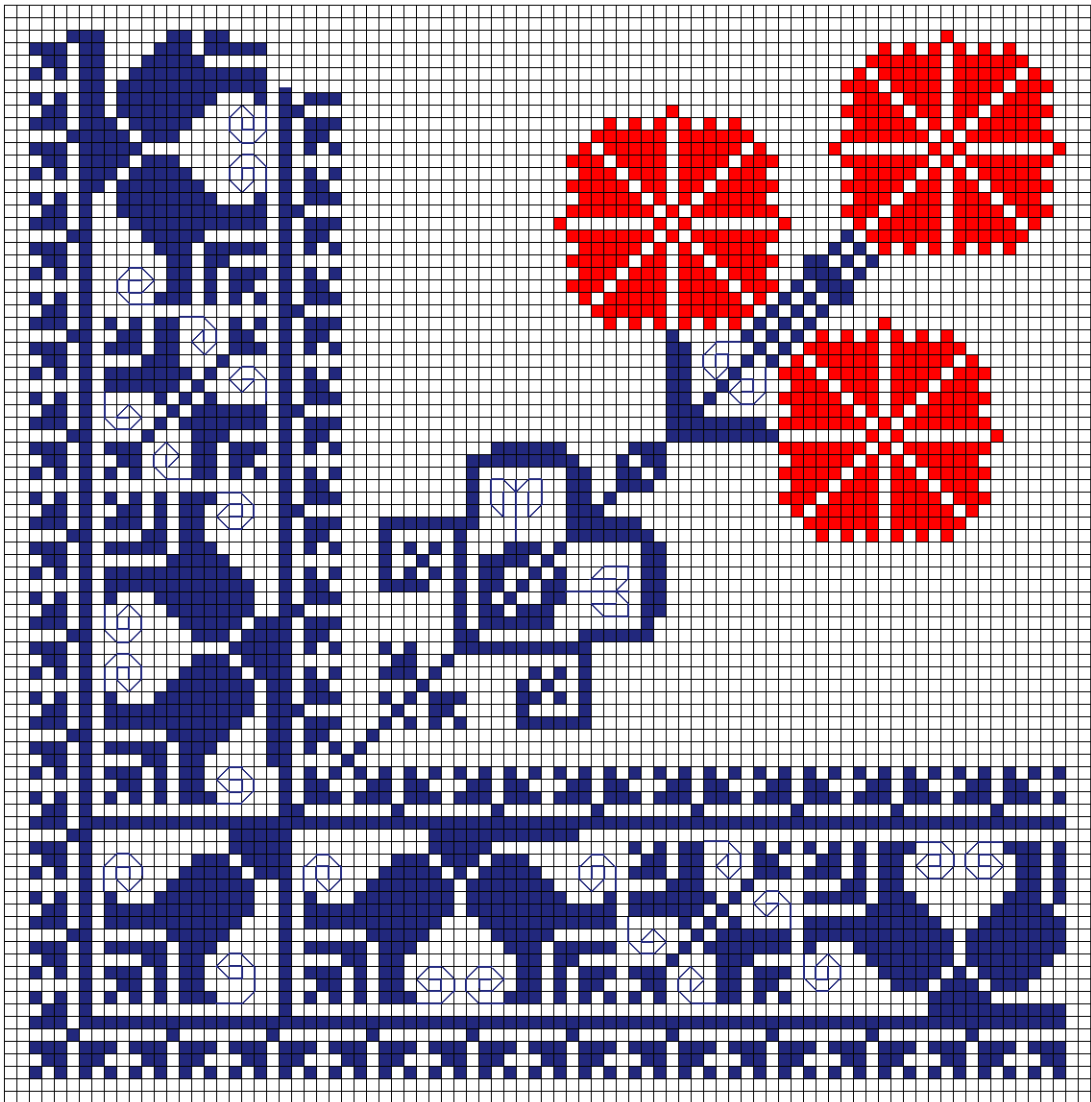

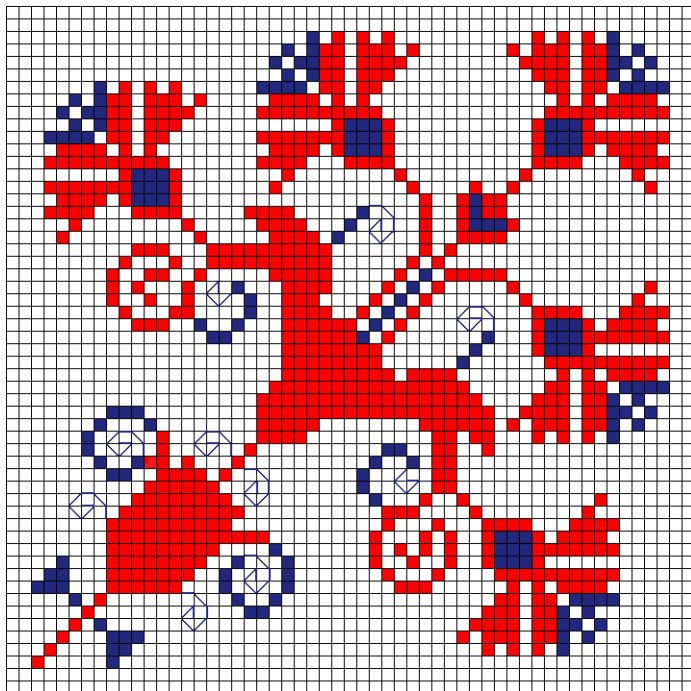
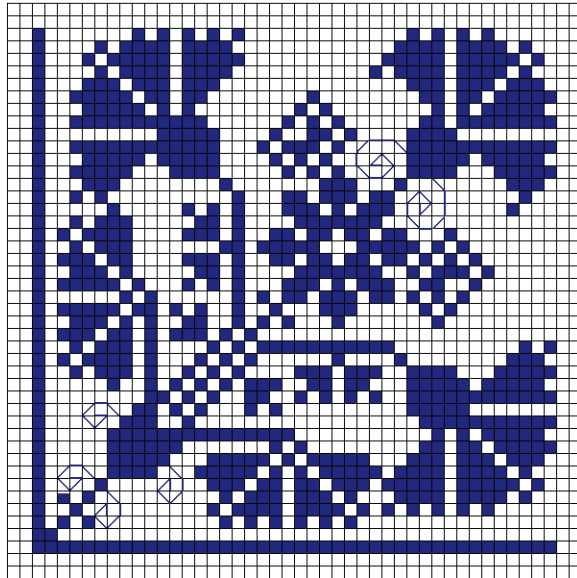

VRSTE

